

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V
OLOMOUCI
KATEDRA HISTORIE

Životní osudy zpravodajského důstojníka Františka Fryče

Magisterská diplomová práce

Bc. Marek Vašut

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Kreisinger, Ph.D.

Olomouc 2019

Čestné prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracoval samostatně pod dohledem vedoucího práce a uvedl veškerou použitou literaturu a další zdroje.

V Olomouci, dne

.....

Poděkování

Rád bych na tomto místě nešetřil inkoustem a šel za hranici běžného a často jistě povrchního dvouřádkového poděkování vedoucímu práce a rodině.

Děkuji vřele svému vedoucímu práce PhDr. Pavlu Kreisingerovi, Ph.D. za jeho příkladné mentorování a pomoc v každé situaci.

Mé díky směřuje i směrem k přátelům, jejichž podpora pro mě znamenala mnohdy více, než by je mohlo napadnout.

Díky také posílám do Muzea a galerie Orlických hor a její zaměstnankyni Mgr. Martině Dostálové za ochotnou pomoc při pátrání po střípcích, které za sebou František Fryč zanechal. Rád bych poděkoval i ochotným a příjemným zaměstnancům všech archivů, kam mě mé bádání zavedlo.

Vděkem jsem zavázán i pravnučce Františka Fryče Nele Dubákové za poskytnuté fotografie.

Srdečně děkuji i Mgr. Monice Hruškové, krom mnohé podpory za profesionální korekturu, za německý překlad, který nakonec byl pro tento text irelevantní, a přesto může fungovat jako posun v práci.

Poslední díky jsem si dovolil vyhradit pro to vůbec největší. Patří mé rodině, především rodičům. Stejně jako historik musí vnímat dějiny v širokém kontextu, stejně tak upřímně musím i já zhodnotit, že bych nikdy nedosáhl svých úspěchů nebýt mých drahých rodičů, jejich výchovy a bezbřehé podpory.

Obsah

PŮSOBENÍ NA HLAVNÍM ŠTÁBU ČESKOSLOVENSKÉ ARMÁDY (1931–1939)	24
FORMOVÁNÍ ČESKOSLOVENSKÉHO ZPRAVODAJSTVÍ V PRVNÍ DEKÁDĚ REPUBLIKY	25
ZPRAVODAJSKÉ ODDĚLENÍ VE 30. LETECH	27
PRÁCE V OBDOBÍ DRUHÉ REPUBLIKY.....	36
NÁVRAT DO VLASTI A INTERMEZZO NA MINISTERSTVU ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ	84
PERZEKUCE PO ÚNORU 1948.....	87
DRUHÉ ZATČENÍ.....	88
„JSEM SMÍŘEN S TÍM, ŽE ZA PRAVDU TŘEBA ZEMŘU.“ LÁMÁNÍ FRANTIŠKA FRYČE V CELÁCH VĚZNICE MÍROV.....	89
POKUS O REHABILITACI A ŽIVOT V ÚSTRANÍ.....	96
MONOGRAFIE.....	106
ODBORNÉ STUDIE A ČLÁNKY	107
INTERNETOVÉ ZDROJE	108
ENCYKLPEDIE.....	109

Úvod

„*O zpravodajství toho bylo napsáno dost,*“ předeslal v úvodu svých pamětí,¹ vydaných nedlouho po tzv. sametové revoluci, Oldřich Tichý, člen známé Moravcovy jedenáctky.² Nemálo historiků se od té doby rozhodlo s výrokem zasloužilého zpravodajce nesouhlasit a na téma zpravodajství byly a jsou tvořeny stále další práce doplňující mozaiku obrazu tohoto tématu. Ambicí této magisterské kvalifikační práce je postavit se do této řady.

Cílem předkládané práce jako celku je vyložení životních osudů zpravodajského kolegy a spolupracovníka Oldřicha Tichého, důstojníka, pražského rodáka a člena známé „Moravcovy jedenáctky“ Františka Fryče. O tomto muži a jeho životě dosud nebylo napsáno rozsáhlé a ucelené v kontextu doby, jaké již vzniklo např. o řadě dalších mužů z Moravcovy skupiny. Tím by se měla stát právě předkládaná práce.

František Fryč byl významnou osobou československého odboje během let 1939–1945 a společně s ostatními důstojníky Moravcovy jedenáctky má lví podíl na etablování zahraničního odboje jako takového, tedy přímo i na pozdější restauraci Československa po skončení Druhé světové války. Tyto zásluhy byly jedněmi z hlavních motivací sepsání jeho života, které by mělo sloužit mj. k větší obeznamenosti s jeho osobou a činy.

Tato studie je biografií člověka; sled kapitol tedy bude respektovat posloupnost času, a práce tak převážně bude řazena chronologicky. Je to v tomto případě jistě vhodnější varianta, která usnadní konzumaci textu; jednotlivé návaznosti budou dávat větší smysl a s přibývajícím textem se bude stále komplexněji František Fryč vynořovat. V rámci jednotlivých témat a nižších celků však bude na určitých místech postupováno i částečně topicky.

---

¹ TICHÝ, Oldřich: *Z pamětí zpravodajce. Poznámky k činnosti 2. oddělení a ke knize gen. Frant. Moravce*. IN: *Historie a vojenství (HaV)*, 39, 1990, č. 4, s. 119–131. Týž: *Z pamětí zpravodajce (II.)*. HaV, 40, 1991, č. 1, s. 122–140.

² Skupina zpravodajských důstojníků II. (zpravodajského) oddělení Hlavního štábu československé armády, která v čele s plk. Františkem Moravcem odletěla 14. března před obsazením zbytku českých zemí do Anglie.

Výsledkem práce by neměly být pouze „tvrdé“ a odlidštěné dějiny plné činů, hodností a událostí. Vyobrazeny by také měly být některé zdánlivé maličkosti, události a charakterové popisy, které nabídnou i jiný vhled na prožívané příhody. V textu tak bude využita nejedna příležitost, aby fungování čs. zpravodajců nezůstalo pouze souborem jejich služebních činů, ale aby také byly osvětleny i další součásti života sloužících mužů. Nejedná se ale o žádnou snahu o nějaký historický bulvár.

Ještě několik vět o formální stránce práce. První světovou válku budu často označovat jejím synonymem „Velká válka“. Je to pojmenování, které používali současníci jejího průběhu a jsem přesvědčený, že se jedná se o pojmenování přiléhavé. Třebaže se vojenské konflikty zpravidla píší s malým písmenem na začátku, v duchu prosazujícího se úzu³ budu na začátku sousloví psát velké písmeno.

Státní útvar střední Evropy existující mezi lety 1918–1938 v tisíciletých hranicích Země koruny české a části Horních Uher (Slovensko a Podkarpatská Rus) budu kolísavě nazývat několika synonymy. Kromě oficiálního názvu republika Československá (též Československá republika) budu používat také nejrozšířenější výraz „Československo“, zkratku ČSR (obdobně adjektivum „československý“ a související zkrácení „čs.“), případně jen zkratkovitě republika, republikový nebo v pramenech hojně užívané slovo „domov“.

Budu ctít dobové názvosloví jednotlivých útvarů, a to včetně číslování. Stejně tak budu v textu psát i původní, dnes již archaické názvy, pokud se v pramenech objeví. Chybět u nich samozřejmě v případě potřeby nebude adekvátní synonymum či výraz.

První válečné zkušenosti Františka Fryče v řadách rakousko-uherské armády budou popsány spíše skromně. Přesto musí být nedílnou součástí práce. Na tomto místě by autor rád podotknul, že zůstane navždy nesplacným dluhem promarněná šance zaznamenání vzpomínek pamětníků, českých a slovenských příslušníků rakousko-

---

³ Srov. např. <http://www.vhu.cz/exhibit/pametni-medaile-mezinarodni-federace-starych-bojovniku-fidac/> [citováno 20. 4. 2019] nebo KREISINGER, Pavel: *Brigádní generál Josef Bartík. Zpravodajský důstojník a účastník prvního i druhého československého odboje*, Praha, 2011, s. 15.

uherské armády bojujících na frontách Velké války. Nebýt dochovaných deníků psaných jejich majiteli a výjimečně se vyskytujících audiozáznamů pořízených v rámci rodin, byla by na tom československá historiografie ještě mnohem hůře.

Vzhledem k charakteru a rozsahu této kvalifikační práce budu na místech, která jsou již zevrubně popsána v literatuře, uvádět spíše obecnější a kratší pojednání. Naopak tam, kde se jedná o novější nebo nerozvinuté poznatky (založené navíc na pramenné základně) si dovolím rozvést více.

Poměrně velká část práce naopak bude pojednávat o pracovní cestě Františka Fryče do Turecka na konci roku 1943 k místní čs. zpravodajské expozituře. Důvodů je hned několik. Tento prostor druhého čs. odboje byl doposud poměrně málo popsán, navíc jde o přímé Fryčovo svědectví a jeden z jeho mnoha důležitých válečných úkolů.

Literatura

Medailonek Františku Fryčovi, spojeného především v posledních etapách jeho života s Rychnovem nad Kněžnou, věnoval archivář Josef Juza ve své knize.⁴ Svě vlastní heslo už si ovšem Fryč nevysloužil u autorů encyklopedie vojenských osobností československého odboje z let 1939–1945, vydané ve spolupráci Vojenského historického ústavu v Praze a Vojenského historického ústavu v Bratislavě. V této knize chybí i další z Moravcovy jedenáctky, jako např. Vladimír Cigna, Jaroslav Tauer nebo Václav Sláma.⁵

Rozsáhlejší práce věnující se komplexně životu Františka Fryče chybí. Svůj prostor samozřejmě v literatuře odborné i faktu František Fryč má. Jeho osoba a přínos by se těžko daly přejít. Proto dostává v několika publikacích různý prostor, od několika slov až po množství odstavců.

---

⁴ JUZA, Josef: *Občané okresu Rychnov nad Kněžnou v zahraničním odboji v předválečných a válečných letech 1936-1945*. Rychnov nad Kněžnou, 1993, s. 78–80.

⁵ LÁNÍK, Jaroslav (ed.): *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945*. Praha, 2005.

Role jednoho z předních československých zpravodajců samozřejmě nemohla ujít pozornosti mnoha dalším autorům věnujícím se tématům, která se Fryče bezprostředně dotýkala. Jeho jméno tak figuruje v mnoha dalších publikacích, kde dostává více či méně prostoru. Nejčastěji je samozřejmě uváděn jako člen ofenzivní sekce II. oddělení Hlavního štábu československé armády a v přímé návaznosti jako jeden ze skupiny důstojníků, kteří 14. března 1939 opustili v posledních hodinách její existence druhou republiku. Takto je představen rovněž ve dvou poměrně základních knihách v kruzích zabývajících se vojenskými a zpravodajskými dějinami známého historika Jiřího Šolce – „Po boku prezidenta“⁶ z roku 2007 a o dva roky starší „Podpalte Československo“,⁷ kde je Fryčovi mimo jiné (jako dalším z „jedenáctky“) věnován velice stručný medailonek. Z obou těchto velmi čtivých publikací čiší obrovské penzum práce i velký rozhled a do dnešních dní zůstaly jedněmi z nejvýznamnějších v kontextu exilového odboje a zpravodajské práce mezi lety 1939–1945. Přesto je třeba i k nim přistupovat kriticky. V knihách Jiřího Šolce obecně (spravedlivě ale dodejme, že se tento nešvar objevuje hojně také u mnoha jiných autorů) schází dnes standardní podrobná citace pramenů a literatury. Šolc cituje pouze namátkově, příležitostně, čímž na určitých místech oslabuje věrohodnost některých tvrzení.⁸ Není také zcela bezpečně rozpoznatelné, které informace Šolc čerpá z pramenů a které pasáže jsou vyloženy jeho (byť sebelepšími a podloženými) domněnkami a závěry. Některé informace od vydání těchto knih již zastaraly a chyby se nevyhýbají např. ani zmiňovanému druhému vydání knihy „Po boku prezidenta“. Chyby v prvním vydání knihy z roku 1994 rozebral ještě týž rok ve své recenzi Stanislav Kokoška.⁹

---

⁶ ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta. Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archivních dokumentů*. Praha 2007.

⁷ ŠOLC, Jiří: *Podpalte Československo! Kapitoly z historie československého zahraničního a domácího odboje (1939-1945)*. Praha 2005.

⁸ Na tomto místě je ale třeba spravedlivě dodat, že výzkum Jiřího Šolce probíhal v podmínkách o poznání složitějších, než jsou ty dnešní. Namísto chytrých telefonů, počítačů, přenosných skenerů a digitálních fotoaparátů musel Šolc pracovat „s tužkou a papírem“.

⁹ KOKOŠKA, Stanislav: *Ve službách prezidenta. Generál František Moravec ve světle archivních dokumentů*. (Recenze): *Moravcova zpravodajská služba bez legend?* IN: *Historie a vojenství*, 1994, 43, č. 6, s. 171–178.

Stanislav Kokoška je v problematice podobně významné jméno jako v případě Jiřího Šolce. Podobně se věnuje jakýmsi větším či menším syntézám z prostředí československého zpravodajství. Konkrétně se jedná o knihu sepsanou společně s Jaroslavem Kokoškou s názvem „Spor o agenta A-54“,¹⁰ ve které opět na mnoha místech František Fryč figuruje. Jedná se o poměrně významnou a informačně nasycenou publikaci s poznámkovým aparátem (zde je ovšem třeba mít na paměti stáří vydání a přesuny pramenů, ke kterým poté došlo).

Ještě o pět let starší je rovněž pramenně podložená syntetizující práce trojice dnes již dobře známých historiků Gebharta, Koutka a Kuklíka „Na frontách tajné války“.¹¹

Z novější produkce jistě stojí za pozornost bilingvní syntéza dějin československého zpravodajství „Ve službách republiky: 100 let od založení československého vojenského zpravodajství“,¹² která mapuje vývoj armádních tajných služeb od počátků až po současnost. Vydal ji Vojenský historický ústav při příležitosti stoletého výročí založení vojenského zpravodajství. Autorský trojlístek tvoří Karel Straka, Prokop Tomek a Tomáš Bandžuch. První jmenovaný ještě o rok dříve vydal velmi obsáhlou knihu mapující agenturní síť československých zpravodajců z třicátých let 20. století.¹³

Velmi zajímavý, poučný a poměrně vzácný materiál činí zpracované paměti¹⁴ jednoho z významných a služebně nejstarších prvorepublikových zpravodajců a účastníka odboje Františka Fárka. Ty redigoval a vydal na základě poznámek, písemné pozůstalosti a porad s autorem vydal v roce 1975 Vladimír Ježek. Vzhledem k povaze

---

¹⁰ KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54. Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby*. Praha 1994.

¹¹ GEBHART, Jan – KOUTEK, Jaroslav – KUKLÍK, Jan: *Na frontách tajné války. Kapitoly z boje československého zpravodajství proti nacismu v letech 1938–1941*. Praha, 1989.

¹² STRAKA, Karel – TOMEK, Prokop – BANDŽUCH, Tomáš: *Ve službách republiky: 100 let od založení československého vojenského zpravodajství. Serving the republic: 100 years since the establishment of Czechoslovak military intelligence*. Praha, 2018.

¹³ STRAKA, Karel: *Rekonstrukce československé agenturní sítě a jejích výsledků z let 1933–1939*. Praha, 2006.

¹⁴ FÁREK, František: *Stopy mizí v archívu....* Praha, 1975.

tohoto materiálu, nacházejícího se kdesi na ne zcela zřetelné hranici mezi pramenem a literaturou, je vhodné věnovat rozboru tohoto díla několik vět. Tyto redigované paměti Františka Fárka pokládám z několika důvodů za poměrně důvěryhodný a objektivní zdroj. Jedním z důvodů je okolnost, že sám pamětník přistupuje ke svým vzpomínkám metodologicky a uvědomuje si negativní vlivy značného odstupu od popisovaných událostí, což promítl i v chronologickém členění knihy. Nejstarší vzpomínky na Velkou válku a jeho pozdější zpravodajské umístění na Slovensku tak je pouze výběrem významných událostí a kauz. Naopak nejčerstvější příhody jsou již časově mnohem užší a ve formě deníkových zápisů. Jako významné plus považuji autorovu poznámku, že při psaní svých pamětí (dle vlastních slov) konfrontoval své vlastní vzpomínky s bývalými kolegy a pramenným materiálem. Naopak nedůvěryhodně může působit pozoruhodná až podezřelá detailnost událostí a výpovědí. Snad se jedná o kombinaci čerpání z mnoha zdrojů a perfektní (zpravodajské) paměti, jejíž dlouhodobá složka se navíc v pokročilém věku zvláště prosazuje na úkor krátkodobé. I kdyby ale Fárkovi zůstala v paměti jen obecná špulka faktů, kontury událostí, dialogů a pocitů; nemusí být pozdější doplnění konkrétních vět literární licencí vyloženě zavádějící.

Osobu tak těsně spojenou se šifrováním a radiotelegrafickým spojením, jakou Fryč byl, nemohl ve svých pracích pominout Vítězslav Hanák, velmi schopný badatel a radiotelegrafista zabývající se především problematikou rádiového spojení. Cenná je především kombinace jeho spojařských schopností a zkušeností s odborným zájmem a výzkumem včetně rozhovorů s československými radiotelegrafisty výsadkových skupin Druhé světové války i jejich kolegů z domácího odboje. O kvalitě jeho práce i fundovanosti svědčí několik studií publikovaných mj. v periodiku *Historie a vojenství* a vydaná monografie.¹⁵

---

¹⁵ HANÁK, Vítězslav: *Muži a radiostanice tajné války*. Dvůr Králové nad Labem, 2002. Týž: *Rádiové spojení domova se zahraničím v letech 1939 až 1942*. IN: *Československá republika v letech 1918-1948: s přihlédnutím k životu a dílu velvyslance Arnošta Heidricha (1889-1968), významného josefovského rodáka*. Jaroměř, 2001, s. 70-84. Týž: *Vojenská rádiová ústředna*. IN: *Historie a vojenství*, 46, č. 1, 1997, s. 87-120.

V přehledné a velmi přínosné monografii¹⁶ Zlatici Zudové-Leškové o československé vojenské diplomacii Fryč bohužel dostal prostor pouze v přehledu vojáků a jejich krycích jmen. Poválečné osudy Františka Fryče zahrnuje ve stručném medailonku do své práce Ivana Koutská ve své studii o perzekuci zaměstnanců ministerstva zahraničních věcí po únoru 1948.¹⁷ Poválečnou perzekuci Františka Fryče obsahuje i poměrně nová publikace zabývající se okolnostmi smrti Jana Masaryka od Václavy Jandečkové vydaná v roce 2015.¹⁸

Prameny

Základem výzkumu byla samozřejmě velká škála dokumentů uložených v tuzemských archivech. Prameny zde získané přirozeně tvoří páteř celé práce. Vůbec pramenně nejštědřejší se stal Vojenský historický archiv v Praze (VHA), a to především fondy 37 (Velitelství vojenské zpravodajské služby) a 20 (Ministerstvo národní obrany Londýn).

Zde uložený archivní osobní spis Františka Fryče č. 806920, který je vlastně složkou věci jeho rehabilitace, byl zproštěn stupně utajení (a tím zpřístupněn) až 29. června 2017. Jedná se tedy o poměrně čerstvý zdroj informací k Fryčovým poválečným osudům.¹⁹

Páteřním materiálem při sestavování Fryčovy vojenské kariéry je přirozeně jeho kvalifikační listina a kmenový list. Dochovalo se několik desítek stran těchto dokumentů, a to od Fryčových počátků v rakousko-uherské armádě až po poválečné záznamy. Ve VHA jsou také torza dokumentů vzniklých v souvislosti s provozem

---

¹⁶ ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Zlatica: *Zapomenutá elita. Českoslovenští vojenští diplomaté v letech 1938-1945*. Praha, 2011, s. 281.

¹⁷ KOUTSKÁ, Ivana: *Únor 1948 a perzekuce zaměstnanců ministerstva zahraničních věcí*. IN: *Paměť a dějiny*, 01, 2008, s. 39–52.

¹⁸ JANDEČKOVÁ, Václava: *Kauza Jan Masaryk. Nový pohled. Doznání k vraždě a tajný přešetřovací proces StB z let 1950-1951*. Domažlice, 2015.

¹⁹ *Vojenský historický ústav – Vojenský historický archiv Praha (VÚA-VHA Praha)*, Archivní osobní spis č. 806920.

francouzské expozitury *Karla*, resp. *Karel*. Nachází se zde množství dalších signatur, které se více či méně dotýkají kariéry Františka Fryče – jsou tu depeše, které byly zasílány z Turecka do Istanbulu a vice versa.

Ve fondu 20 je také uložena zpráva o pracovní cestě Františka Fryče do Turecka v roce 1943. Tento report, čítající několik desítek stran, je poměrně vzácným dokumentem. Zároveň nám ona kapitola umožňuje komplexněji nahlédnout do prostředí, ve kterém Fryč sloužil a fungoval.²⁰

V Archivu bezpečnostních složek v Praze se rovněž dochovalo velké množství relevantních pramenů. V rámci fondu 302²¹ (Hlavní správa vojenské kontrarozvědky) jsou to především záznamy poválečných výslechových protokolů (zpravidla z roku 1949–1950) důstojníků československého zpravodajství. Jedná se o stovky stran výpovědí, ke kterým je ovšem nutno přistupovat s velkou opatrností. Svou roli může hrát několik faktorů. V případě válečných událostí nemusí nutně znamenat vysokou míru zkreslení z hlediska odstupů času; ovšem vzpomínky na působení v předválečné armádě už toto riziko skýtat mohou. Jako další limit je nutno brát v úvahu profesní povahu zpravodajců, pro něž je práce s informací pracovní náplní. V kontextu výslechů režimem, který příslušníky západního odboje většinou považoval apriori za nebezpečné a nepřátelské, je nutné počítat s tím, že se této alternativě snažili vyslýchaní přizpůsobit. Šlo samozřejmě o zapírání nebo argument, že si na dotazované skutečnosti už nepamatují. Další strategií také mohlo být zkreslení informací a přesouvání zodpovědnosti na osoby, o kterých bylo známo, že se nacházejí v bezpečí (za hranicemi). Způsobů mohlo být nespočet a badateli tak nezbyvá, než výslechové protokoly konfrontovat s dalšími prameny a poznatky. Stran tématu práce je samozřejmě primárně zajímavý výslechový protokol Františka Fryče.²²

ABS v Praze také schraňuje ve fondu 302 užitečný, ale torzovitý materiál k čs. zpravodajským aktivitám v Nizozemsku. Z fondu 305 (Ústředna státní bezpečnosti) jsou

---

²⁰ *VÚA-VHA Praha*, f. 20-6-35, hlášení o služební cestě do Turecka. Datováno 7. ledna 1944.

²¹ *Archiv bezpečnostních složek Praha (ABS Praha)*, f. 302-1-429-3.

²² *ABS Praha*, f. 302-73-1.

pak využitelné další výslechové protokoly a jejich dodatky.²³ Několik signatur z fondu Z nabízí seznamy zpravodajsky činných osob plus odkazy na jejich materiály, svodky z výslechů a dokumenty pojednávající o agentovi A-54. Je zde také obsažena rozsáhlá zpráva o čs. zpravodajské službě mezi lety 1920–1945, kterou pro ministra vnitra Rudolfa Baráka zpracoval I. zvláštní odbor ministerstva vnitra v prosinci 1957.²⁴

Z fondu 304 (různé bezpečnostní spisy po roce 1945) jsou k Františku Fryčovi relevantní především dvě signatury. Jedna obsahuje rozsáhlou zprávu o vyšetřování příčin smrti Jana Masaryka,²⁵ druhá pak svodky z výslechů Jana Bydžovského a Františka Fryče.²⁶ Obé souvisí právě s jejich podezřením ze spáchání vraždy tohoto bývalého ministra zahraničních věcí.

Národní archiv v Praze k Františku Fryčovi poskytl několik materiálů spíše druhořadého významu. Vzhledem k Fryčově poválečnému členství v Československé straně národně socialistické (ČSNS) se zde nachází několik dokumentů jejího ústředního sekretariátu.²⁷ Dále jsou zde k dispozici i hlášení důvěrníků zemských odborů bezpečnosti o nejrůznějších osobách a událostech – včetně Františka Fryče. Fond 114 (Úřad říšského protektora) obsahuje několik dokumentů o čs. zpravodajcích v zahraničí (Moravcově skupině).²⁸

Archiv Ministerstva zahraničních věcí České republiky vydal pouze osobní spis Františka Fryče čítající jedenatřicet stran včetně kopie kmenového listu a osvědčení o tom, že byl tzv. „*účastníkem národního boje za osvobození*“.²⁹ Vzhledem k poměrně nepatrné stopě, kterou po Druhé světové válce Fryč na ministerstvu zahraničí zanechal, se asi jedná o adekvátní množství. I tak ale bádání v Černínském paláci přineslo několik

---

²³ *ABS Praha*, f. 305-772-1.

²⁴ *ABS Praha*, f. Z-6-314-1.

²⁵ *ABS Praha*, f. 304-254-9.

²⁶ *ABS Praha*, f. 30-254-10.

²⁷ *Národní archiv Praha (NA Praha)*, f. ČSNS, ústřední sekretariát, Praha.

²⁸ *NA Praha*, f. 114, Úřad říšského protektora.

²⁹ Jedná se o osvědčení na základě § 8 zákona 255/1946 Sb. ze dne 19. prosince 1946 o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození. Srov. Osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb. IN: <http://www.vuapraha.cz/node/148> [citováno 12. 2. 2019].

zajímavých poznatků. Spíše zajímavé, než převratné je dochované rozhodnutí o rozvázání pracovního poměru adresované Františku Fryčovi a podepsané iniciály státního tajemníka V. C., tedy Vladimíra Clementise.³⁰

Autor této studie podnikl i výzkum v britském archivu The National Archives v Kew, Londýn. Zde se pro potřeby práce podařilo i přes prozkoumání několika tisíc dokumentů získat pouze několik útržkovitých relevantních informací. Dostupné jsou zde například dílčí informace k jednotlivým výsadbům, které byly s operačními úkoly vyslány do protektorátu. Zajímavějšími, bohužel pro potřeby této práce méně relevantními, se jeví některé složky k československým zpravodajcům a agentům, které si rozhodně zaslouží pozornost.

Toliko stručný komentář ke zdrojům, které jsem k dispozici. Pro celkový kontext je ale třeba okomentovat a počítat s prameny, které v průběhu dekad zmizely v propadlišti dějin. Nenahraditelnou škodu ve zkoumání československého zpravodajství způsobilo především nezbytné masivní ničení nejrůznějšího materiálu v březnu 1939. Způsobeno bylo potvrzenou hrozbou blízkého obsazení *Rest-Tschechei*³¹ nacistickou brannou mocí. Tyto překotné přípravy budou blíže popsány v jedné z následujících kapitol.

Pro historika mohou být posunem i slepé uličky – každý by měl vést v patrnosti, že sebelepší obraz reality, který při nejlepším vědomí a svědomí skládá, nebude nikdy kompletní. Té je nejbližší realita sama. A jak píše ve svém výtečném úvodu knihy o třetím odboji Václav Veber: „[...] *historie pochopitelně odmítá brát v úvahu události, o kterých se nezachovaly žádné zprávy, i když o jejich existenci nemůže být pochyb. S tím jako by počítali architekti komunistického režimu i sestavovatelé archivních dokumentů;*

---

³⁰ Vladimír „Vlado“ Clementis – komunistický politik, který nahradil Jana Masaryka na pozici ministra zahraničí. V procesu s Rudolfem Slánským byl odsouzen k trestu smrti, který byl vykonán 3. prosince 1952. Srov. *Archiv Ministerstva zahraničních věcí České republiky Praha (AMZV Praha): Osobní spis Františka Fryče.*

³¹ Rest-Tschechei, přesněji „Zerschlagung der Rest-Tschechei“ (česky „zbytek Česka“, respektive „rozbití zbytkového Česka) byl terminus technicus říšského kancléře Adolfa Hitlera a zároveň jeho plán na obsazení zbytku pomnichovské republiky.

*o čem nechtěli, aby se vědělo, vyřadili s velkým předstihem [...].*³² Tato myšlenka platí mj. na dokumenty, které nám mohly prozradit více o poslední epoše života Františka Fryče, kterou strávil v Rychnově nad Kněžnou. V polovině června roku 1953 mu byla v kategorii OS (osobní svazek) na Krajské správě Státní bezpečnosti Hradec Králové založena jeho osobní složka.³³ Tato byla o sedm let později 23. prosince (mimoděk jako dárek k jeho narozeninám) archivována³⁴ a vložena do svazku³⁵ zaregistrovaného 16. února 1962 na Okresním oddělení MV Rychnov nad Kněžnou. Tento byl celý 26. června 1965 skartován.³⁶ I přesto se malá část spisu zachovala, a to ve složce shromažďující dokumenty k věci rehabilitace Františka Fryče z konce 60. let. Celá je uložena ve Vojenském historickém archivu v Praze.

František Fryč za sebou s nejvyšší pravděpodobností nezanechal žádné deníkové záznamy, které by umožňovaly hlouběji poznat Fryčovu osobnost. Stejně tak se nejví jako pravděpodobné, že by byly nějaké významnější vzpomínky zachovány v ústní tradici rodiny.

---

³² VEBER, Václav: *Třetí odboj. ČSR v letech 1948-1953*. Pardubice, 2014.

³³ reg. č. 101 HK.

³⁴ pod archivním číslem 992 HK.

³⁵ reg. č. 5813 HK.

³⁶ Vyjádření ABS – Žádost o zpřístupnění archivních materiálů dle zákona č. 499/2004 Sb.

František Fryč v bojích za monarchii i republiku

Den před Štědrým dnem roku 1895 se v Praze 3 do rodiny poštovního referenta Františka Fryče a Jany (rozené Králové) narodil jmenovec svého otce František. Budoucností tohoto křtěného českobratrského evangelíka mělo být třiatřicet let služby československému státu a kariéra jednoho z předních vojenských zpravodajců.

Praha zůstala jeho domovem i nadále. Po absolvování české obecné školy složil tento talentovaný student v červenci roku 1913 na českém reálném gymnáziu v Holešovicích-Bubnech maturitu s vyznamenáním. A výtečnost v rozličných hodnoceních ho následně provázela po celý život. Jeho kroky vzápětí logicky vedly k zápisu na vysokou školu, konkrétně českou vysokou školu technickou v Praze, kde měl před sebou už pouhé dva roky akademického života. Poté talentovanému studentovi stavebního inženýrství jako desítkám milionů dalších lidí naprosto zpřeházelo plány a život vypuknutí dosud nepředstavitelného válečného konfliktu – tzv. Velké války.³⁷

Do rakousko-uherské armády byl Fryč odveden 15. ledna 1915 jako jednorozční dobrovolník³⁸, absolvoval dvouměsíční výcvik a přesně tři měsíce po odvodu nastoupil činnou službu u pěšího pluku (p.pl.) 75 v Jindřichově Hradci.³⁹ O tři měsíce později ho čekal transfer k p.pl. 58. S ním postupně prošel jako svobodník, desátník a četař posádkovými městy Mürzzuschlag v severovýchodním Štýrsku a Hajdúszoboszló v dnešním jihovýchodním Maďarsku.

---

³⁷ ABS Praha, fond 302, sign. 302-73-1, výslechový protokol s plk. v. v. Františkem Fryčem z 23. listopadu 1949 u Okresního soudu v Mladé Boleslavi, s. 1.

³⁸ V rakouské armádě byla skupina jednorozčních dobrovolníků (orig. Einjährig-Freiwilliger) ustavena pro doplňování důstojnického stavu po zavedení všeobecné branné povinnosti v roce 1869. V mírových dobách vykonali zkrácenou vojenskou službu o délce jednoho roku, pracovali ve svých civilních zaměstnáních a účastnili se pravidelných cvičení. Vypuknutí První světové války však nutilo zrychlit a zjednodušit výcvik a zároveň přijímat i muže bez maturity. Vzhledem k nedostatku nižších pěchotních velitelů byla také omezena možnost výběru zbraně. Srov. OKTÁBEC, Karel: *Jednorozční dobrovolníci rakousko-uherské armády*. IN: <https://www.valka.cz/15439-Jednorocni-dobrovolnici-rakousko-uherske-armady> [15. 4. 2019].

³⁹ Originální německý název pěšího pluku byl „*Infanterieregimen* (v tomto případě) *Nr. 75*“.

Po absolvování školy záložních důstojníků v dalekém Velkém Varadínu⁴⁰ na území dnešního Rumunska se k útvaru vrátil, od 10. ledna 1916 zde pak byl umístěn v hodnosti kadeta-aspiranta na pozici nejdříve zástupce, od května pak dokonce velitele pracovní roty. Spolu s jednotkou okamžitě zamířil na frontu. Do září 1916 prošla jeho jednotka nasazením v údolí mezi alpskými vrcholy zvaném Etschal⁴¹ (italsky Val d'Adige) a kolem vrcholu Monte Zebio.⁴² Oblast italské fronty opustil 29. září 1916. O šest dní později nastoupil jako čerstvý podporučík v Lublinu na území dnešního Polska u III. náhradní roty p.pl. 58 jako velitel čety. Od 15. listopadu téhož roku sloužil ve stejné funkci, ovšem v rámci výcvikového střediska nacházejícího se ve Vladimíru Volyňském. Z nejasných příčin se po osmi dnech ocitl na několik měsíců v jaroslavské nemocnici. Pobyt mu mohl zpříjemnit fakt, že byl 1. února jmenován poručíkem.⁴³

Po rekonvalescenci se Fryč na posledního půl roku vrátil k p.pl. 58 dlicímu tehdy stále v Lublinu. Sloužil u náhradního praporu a polní roty ve výcvikových střediscích. Jak se zdá, už rakousko-uherská armáda odhalila jeho přednosti pro vedení mužů a výcvik. Během tohoto určení prošel ruskou a italskou frontou, konkrétněji městy Hrubieszow (český Hrubešov, dnes Hrubieszów v jihovýchodním Polsku) a Hrpelje v dnešním Slovinsku. V červenci p.pl. 58, ke kterému byl příslušný téměř od svého odvedení, opustil.⁴⁴

Pro poslední etapu První světové války byl 22. července 1917 poručík v záloze František Fryč přidělen k domobraneckému pluku 22 (původně posádkou v Černovicích). V tomto útvaru postupně prošel několika pozicemi: velitel čety, velitel

---

⁴⁰ Rumunské město Oradea, ležící v dnešní době nedaleko severozápadních hranic s Maďarskem.

⁴¹ Údolí na území dnešního severoitalského regionu Tridentsko-Horní Adiže, kterým protéká řeka Adiže. Údolí se táhne mezi městy Merano, Bolzano, Salorno a Rovereto.

⁴² Monte Zebio, vrchol šest kilometrů severně od italského města Asiago. Jednalo se o hlavní obranný pilíř asi dvanáctikilometrového úseku mezi Monte Interrotto a Monte Ortigara. Podobně jako v jiných vysoce položených horách a pohořích Alp i zde rakousko-uherská armáda zbudovala pevný systém skalních kavern, kulometných hnízd a zátarasů. Mohutnou a úspěšnou italskou ofenzivu na tomto úseku v létě 1917 však František Fryč již nezažil. Srov. OKTÁBEC, Karel: *Boje na Monte Zebio (1917)*. IN: <https://www.valka.cz/14125-Boje-na-Monte-Zebio-1917> [15. 4. 2019].

⁴³ *VÚA-VHA Praha*, čístopis kvalifikační listiny, popis služební činnosti.

⁴⁴ *VÚA-VHA Praha*, čístopis kvalifikační listiny, popis služební činnosti.

technické čety, velitel technické roty a technický referent pluku. Prodělal boje u Biglie a San Marca, následně též u Gonice a na řece Tagliamento v severovýchodní Itálii. Následoval přesun na východ k městu Mohylev.⁴⁵

Fryčovo působení na frontách Velké války se uzavřelo v září 1918, kdy coby poručík pěchoty odešel na studijní dovolenou.⁴⁶ Oficiálně věnoval armádě hroučící se monarchie čtyřicet tři měsíců služby.⁴⁷

Třebaže v životě tohoto zpravodajce chybí účast v čs. legiích, svůj postoj k nově vzniklé vlasti demonstroval Fryč více než výmluvně. V den vyhlášení samostatného československého státu 28. října 1918 právě čerpal studijní dovolenou na Žižkově ulici v pražských Dejvicích. Dle záznamů si stihl ještě v roce 1918 doplnit další dva semestry studií. Pouhý den po vzniku nového státu se ještě coby poručík v záloze, formálně příslušný zeměbranceckému pluku 22, přihlásil do vznikajících jednotek Národní gardy Dejvice.⁴⁸ Bylo to ve stejný den, kdy po převzetí Národním výborem v jedenáct hodin dopoledne začal vlát červenobílý prapor. Fryč svou přihláškou předběhl chod událostí. Když se po několika dnech zformovala Vojenská správa, Národní shromáždění schválilo její návrh k ponechání v činné vojenské službě všechny vojáky ročníků 1882–1889 s československým občanstvím.⁴⁹

Nově se rodící stát nutně potřeboval pro rychlé zajištění hranic i pořádku ve vnitrozemí organizované bezpečnostní jednotky. Zde se ale nacházíme v době, kdy se teprve československé legie začínají vracet na území vlasti. Improvizovaně tak nové jednotky tvoří mj. přítomní dobrovolníci z řad rakousko-uherských vojáků české národnosti, především však ale členové české kulturní vlastenecké organizace Sokol.⁵⁰

Od Národních gard byl takřka okamžitě poslán k II. setnině (rotě) I. pluku Stráže svobody právě se formující rovněž v hlavním městě. Přísahu mladé republiky složil

---

⁴⁵ *VÚA-VHA Praha*, Sběrka kvalifikačních listin, zevrubný popis činné služby ve válce a za mobilizace.

⁴⁶ *VÚA-VHA Praha*, Sběrka kvalifikačních listin, prvopis kvalifikační listiny Františka Fryče, část I.

⁴⁷ *VÚA-VHA Praha*, Sběrka kvalifikačních listin, přihláška, datováno 6. prosince 1918.

⁴⁸ *VÚA-VHA Praha*, Sběrka kvalifikačních listin, přihláška, datováno 6. prosince 1918.

⁴⁹ Srov. Pavel J. KUTHAN, *V těžkých dobách. Boje na Slovensku 1918-1919*. Praha, 2010, s. 7.

⁵⁰ Srov. Pavel J. KUTHAN, *V těžkých dobách. Boje na Slovensku 1918-1919*. Praha, 2010, s. 8.

na Staroměstském náměstí v Praze 8. listopadu 1918.⁵¹ Pro Fryče tak válka neskončila. V dozvucích bojů Velké války a nově nakreslené geopolitické mapy světa se rozhodl dobrovolně bránit nové hranice vlasti, která se záhy po vzniku ocitla pod útokem několika stran. Na počátku roku 1919 prodělal boje sedmidenní války s Polskem na Těšínsku. Fryč se následně zúčastnil i války s maďarskou armádou na Slovensku. Ve stejném konfliktu byl mj. nasazen i jeho budoucí velitel, srbskou armádou zocelený František Moravec.⁵²

Československo-maďarská válka se postupem týdnů stala válkou obrannou. Nová hranice na jihu Slovenska neměla žádné hluboké historické kořeny, podle kterých by se předěl mezi čs. a maďarským územím mohl nejsnadněji určit. Jednalo se o území Horních Uher patřících historicky k Uherskému království. Menší boje na jihu Slovenska se objevovaly už od listopadu 1918. Vrchní velitelství československé branné moci tak do východní části republiky vyslalo již do konce roku 1918 celkem deset pěších praporů, čtyři dělostřelecké baterie, jednu jezdeckou eskadronu a jeden obrněný vlak.⁵³ Situace v Maďarsku, už tak vyhrocená prohranou válkou, rozsypaním se monarchie i tzv. „Velkého Maďarska“⁵⁴ a ztrátou velkých území na mnoha stranách pak eskalovala v dubnu 1919, kdy došlo k bolševickému převratu a vzniku Maďarské republiky rad. Poté vypukla otevřená válka s Rumunskem a Československem trvající až do srpna 1919, kdy byl maďarský bolševický režim poražen. Československo si muselo záhy po svém vzniku ve víru poválečné Evropy svůj stát obhájit. Mnozí, kterým se podařilo přežít peklo První světové války, našli svou smrt právě zde. Během této relativně krátké války padlo v řadách čs. armády 861 mužů a 2830 dalších bylo zraněno. Bok po boku tu bojovali za svou vlast lidé, kteří proti sobě mohli několik měsíců předtím útočit v zákopové válce.⁵⁵

---

⁵¹ *VÚA-VHA Praha*, Sbíрка kvalifikačních listin, prvopis kvalifikační listiny Františka Fryče, přihláška.

⁵² *VÚA-VHA Praha*, čistopis kvalifikační listiny, popis služební činnosti.

⁵³ Srov. Pavel J. KUTHAN, *V těžkých dobách. Boje na Slovensku 1918-1919*. Praha, 2010, s. 9.

⁵⁴ Velké Maďarsko je používáno pro útvar, který by byl podobou Maďarské monarchie existující před Trianonskou dohodou.

⁵⁵ Srov. Pavel J. KUTHAN, *V těžkých dobách. Boje na Slovensku 1918-1919*. Praha, 2010, s. 161.

Fryč v rychlém sledu prošel posádkami v Chomutově a Bohumíně, prošel výcvikem pro infanterii v Praze a posléze byl umístěn v Nitře a Vráblích na Slovensku. 1. dubna 1919 bychom poručíka František Fryče našli již jako velitele čety (později roty) u I. a následně II. polního praporu v rámci pěšího pluku 92.⁵⁶ Všechna tato určení prodělal stále jako záložní důstojník. Aktivován byl oficiálně až 1. července 1919. Po krátkých pobytech v nemocnici na podzim roku 1919 se stal k 1. listopadu 1919 jako nově povýšený poručík velitelem roty u pěšího pluku 22. V jeho řadách setrval na východě Slovenska (v Košicích) až do konce roku. Na počátku ledna 1920 se mohl konečně vrátit z vojenského tažení do Prahy, která již žila svým svobodným a mírovým životem. Za svou službu během slovenské kampaně si od velitele 1./92 setniny (praporu) vysloužil pochvalné hodnocení: *„Přímý, otevřený charakter. Svědomitý, horlivý důstojník. Co velitel čety a setniny se výborně osvědčil. Kázeň u jeho oddílu vzorná. Vůči podřízeným spravedlivý, o jich blaho se starající.“*⁵⁷ Podobně nešetřil chválou ani velitel 4. setniny mjr. Gallè, který napsal: *„Pevný, neoblomný charakter. Vojensky výborně založen s vynikajícím vlivem na podřízené budí a udržuje kázeň, velice svědomitý, pilný a spolehlivý důstojník. Velmi oblíbený a taktní důstojník.“*⁵⁸

Gážistou a instruktorem československé armády

Rozhodnutí pokračovat ve vojenské kariéře i po návratu ze Slovenska v důsledku znamenalo dalších třiatřicet let služby vlasti. A jak uvidíme dále z dochovaných hodnocení, Fryč se rozhodně neminul povoláním. Z popisu se zdá, že se jednalo až o učebnicového důstojníka.

---

⁵⁶ VÚA-VHA Praha, čistopis kvalifikační listiny, s. 2-3.

⁵⁷ VÚA-VHA Praha, čistopis kvalifikační listiny, popis služební činnosti.

⁵⁸ Tamtéž.

Po konsolidaci politické a vojenské situace Fryč nastoupil 15. ledna roku 1920 v rámci III. kurzu na učiliště pro pěší vojsko v Milovicích.⁵⁹ Příslušný byl v té době k p.pl. 22. Už v tomto momentu se projevilo výtečné hodnocení, které ho provázelo po celou jeho studijní i armádní kariéru – vyřazen z kurzu byl 30. června na druhém místě ze sto patnácti frekventantů. Do plného hodnocení mu chyběl pouze jeden bod.⁶⁰ Fryč udělal na své okolí opravdový dojem. Ihned po vyřazení z kurzu coby žák byl v Milovicích jmenován instruktorem.⁶¹ I zde se okamžitě zaskvěl. Již za dva měsíce kpt. Příbáň o Fryčovi napsal: „*Osvědčil se jako výborný instruktor – vychovatel poddůstojníků žáků. Svoje výborné theoretické a vojenské znalosti dovede velmi dobře uvést v život. Ve službě přesný, spolehlivý. Při výcviku dosáhl velmi krásných výsledků. Sportovní činný. [...].*“⁶²

Během výcviku ho v Milovicích zastihla i zpráva o pokusu posledního rakousko-uherského císaře Karla I. Habsburského pučem zahájit restauraci monarchie z října 1921. Československo jako nástupnický stát habsburské monarchie tento vývoj bralo velmi vážně (ostatně se nacházíme pouhé tři roky od zavedení nového geopolitického pořádku, a ještě méně času dělí mladý stát od války s Maďarskem) a zareagovalo částečnou mobilizací. Celý pokus však svým rozsahem nepřesáhl maďarské hranice a neměl dlouhého trvání.

---

⁵⁹ Učiliště pro pěší vojsko bylo vojenským vzdělávacím ústavem československé armády, které vzniklo z bývalého „Ústředí vojenských škol“. Nacházelo se v Milovicích asi třicet kilometrů severovýchodně od Prahy. Co se týkalo výuky, podléhalo 5. oddělení (školskému a výcvikovému) Hlavního štábu branné moci. V ostatních záležitostech bylo podřízeno Zemskému vojenskému velitelství (ZVV) pro Čechy, od září 1925 ZVV v Praze. Učiliště bylo 1. října 1928 přejmenováno na „Pěchotní učiliště“. Srov. FIDLER, Jiří – SLUKA, Václav: *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920-1938*. Praha, 2006, s. 654.

⁶⁰ Součástí vysvědčení byl i všeobecný posudek sepsaný npor. Pochmanem: „Ustálený charakter energického vystupování. Čilý v jednání, pracoval stále pilně, projevil velkou snahu i ctižádost. Široké povšechné vzdělání a dobré vlastnosti vojenské. Působí dobře na podřízené, udrží kázeň i autoritu. Velmi dobrý instruktor, který pracuje jistě i svým příkladem. Teoreticky i takticky plně vyvinutý. Dobrý velitel roty. Schopnost pro osvětový odbor.“ VÚA-VHA Praha, Sbírnka kvalifikačních listin, vysvědčení nadporučíka z povolání Františka Fryče.

⁶¹ Z hlediska vojenských dějin čs. armády je ve Fryčových záznamech uveden zajímavý detail. Dne 10. července 1920 obdržel 2000,- Kč[s] jako první příspěvek na výstroj a výzbroj. Srov. *VÚA-VHA Praha*, list hlavní kmenové knihy.

⁶² *VÚA-VHA Praha*, kvalifikační listina Františka Fryče.

O rok později se Fryč s oficiálním povolením svých představených oženil. Sňatek uzavřel 28. srpna 1922 s Jarmilou Máslovou, pocházející z Rychnova nad Kněžnou, který se nakonec stane jeho posledním domovem. Do tohoto roku také spadá hodnocení Františka Fryče (nacházíme se v roce 1922), které bylo sepsáno krátce po absolvování učiliště. Můžeme v něm číst: „*Velmi inteligentní a nadaný, pracovitý a velmi přesný ve službě. Upřímné, otevřené povahy. Výborný důstojník.*“ Pod tímto stručným vylíčením povahy jsou podepsáni např. velitel učiliště pplk. August Prignot⁶³ či zemský vojenský velitel a proslulý důstojník československé armády gen. Syrový. Z dokumentů také vyplývá, že Fryč už v této době dobře ovládal německý a francouzský jazyk.⁶⁴

Části kvalifikační listiny mladého důstojníka z počátku let vůbec obsahují řadu poznámek od důstojníků vojenské mise v Československu. Evidentně tak obstál i v očích příslušníků velmi zkušené velké francouzské armády. Velitel školy v Milovicích pplk. Bourguignon⁶⁵ k popisu jeho služební činnosti doplnil poznámku: „*Excelent officier – instructeur – Le aple á l’avacement*“ (*Excelentní důstojník – instruktor – k povýšení velmi způsobilý.*)⁶⁶ Výše uvedené hodnocení kpt. Přibáně z počátku Fryčovy kariéry instruktora v československé armádě připojil svůj pohled znovu i plk. Bourguignon: „*Continue de meries d’excellents notes. Très meritant. – Zaslouhuje i na dále výborné vysvědčení. Velmi zasloužilý.*“⁶⁷

S krátkou přestávkou Fryč působil v několika instruktorských pozicích Milovické školy; až do roku 1930 totiž pokračoval v pozici výpomocného instruktora, učitele nauky o zbraních a pobočníka velitele nižších kurzů, od roku 1926 na základě doporučení k mimořádnému povýšení jako kapitán. Rok před jeho transferem z učiliště

---

⁶³ Lieutenant-colonel Auguste Prignot. Člen francouzské vojenské mise v Československu a v pořadí druhý velitel milovického učiliště pro pěší vojsko (červenec 1922 až srpen 1926). Účastnil se též bojů během slovenské kampaně v roce 1918-1919.

⁶⁴ *VÚA-VHA Praha*, čistopis kvalifikační listiny, část II.

⁶⁵ Lieutenant-colonel Louis Ferdinand Bourguignon. Člen francouzské vojenské mise v Československu, první velitel milovického vojenského učiliště (březen až červenec 1922).

⁶⁶ *VÚA-VHA Praha*, popis služební činnosti od 1. 1. 1920.

⁶⁷ *VÚA-VHA Praha*, kvalifikační listina Františka Fryče.

bylo Fryčovi vysloveno pochvalné uznání velitele pěchotního učiliště za „*neúnavnou, cílevědomou a velmi úspěšnou práci při praktickém i teoretickém výcviku poručíků aplikační školy*“.⁶⁸ Na přelomu let 1924 a 1925 prodělal ekvitační⁶⁹ kurz v Milovicích. Není překvapující, že mu velitel I. jezdecké brigády plk. Zbořil dne 8. května 1925 vystavil výkaz s velmi dobrým hodnocením.⁷⁰

Fryčovým novým působištěm se stal od 1. října 1929 Vojenský technický ústav,⁷¹ kde nastoupil na pozici přednosta kinoskupiny. Důvody jeho umístění nebyly náhodné. Již v Milovicích vytvořil s kpt. Černým několik filmových libret. Jednalo se nejspíše o instruktážní videa vojenského charakteru, tedy v oné době poměrně moderní součást výcviku. Osob, které dokázaly filmovou techniku ovládat v armádě, jistě nebylo mnoho. Od roku 1929 má skutečně ve zvláštních schopnostech psáno (kromě jízdy na kole) „*výborný fotograf a filmař*“. Ty budou výhodou i při jeho dalším umístění. Necelý rok po převelení (15. listopadu 1930) byl opět přidělen k instrukčnímu praporu, ve funkci přednosta kinoskupiny na VTÚ přesto zůstal. Tyto změny už Fryč absolvoval s distinkcemi štábního kapitána, a to opět z kategorie výjimečně hodnocených, s předností v pořadí při povýšení. Povýšen byl 28. října 1930 při příležitosti výročí vzniku Československa. Velmi brzy ho čekalo další přemístění, tentokrát z kategorie opravdu významných.⁷²

---

⁶⁸ *VÚA-VHA Praha*, vložka kvalifikační listiny z roku 1929.

⁶⁹ Jinými slovy kurz jízdy na koni.

⁷⁰ *VÚA-VHA Praha*, klasifikační výkaz, posádková ekvitace při učilišti pěchoty.

⁷¹ Vojenský technický ústav se původně nacházel v Pohořeleckých kasárnách v Praze, od prosince 1932 sídlil v objektu Šolínova. Podléhal přímo ministru národní obrany. Součástí celého ústavu bylo velitelství s hospodářskou a technickou správou, pomocnou rotou, zbrojní a technické oddělení, ženijní dvůr v Milovicích a vojenská střelnice v Hlbočím. VTÚ se zabýval studijní činností vědeckého a technického rozvoje vojenství a práce podle zvláštního programu. Srov. FIDLER, Jiří – SLUKA, Václav: *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920-1938*. Praha, 2006, s. 703.

⁷² Konkrétně „Dotyková hlídka“, „Boj Plynem“ nebo „Součinnost dělostřelectva s pěchotou“. Srov. *VÚA-VHA Praha*, vložka kvalifikační listiny z roku 1927.

Působení na Hlavním štábu československé armády (1931–1939)

Po krátkém působení na hlavním štábu československé armády v roli přednosty tzv. *kinoskupiny* byl již v roce 1931 převelen v rámci štábu k druhému, tedy zpravodajskému oddělení. Konkrétně se jednalo o „ofensivní“ neboli výzvědnou sekci. Ještě před koncem roku byl již jako zpravodajský důstojník dekorován řádem rumunské hvězdy V. třídy (dekretem č. 3953 z 5. prosince 1931). Tato mu byla pravděpodobně udělena v rámci jakéhosi diplomatického recipročního aktu vyznamenávání důstojníků obou zemí.⁷³

---

⁷³ *VÚA-VHA Praha*, Sbíрка kvalifikačních listin, Prvopis kvalifikační listiny, část II, hodnocení za kvalifikační rok 1936.

Formování československého zpravodajství v první dekádě republiky

Jednou z prvních starostí samostatné republiky bylo etablování jejích bezpečnostních složek, které každý suverénní stát potřebuje k udržení své suverenity. Československo si muselo v letech bezprostředně po Versaillském míru vojenskou silou obhájit své hranice a udržet v zemi s početnými národnostními menšinami pořádek. Obojího se v nelehké poválečné době a při nutnosti určité improvizace podařilo dosáhnout. Poté nastala doba hlubšího etablování armády na všech úrovních, jejíž organizačním zdrojem se stal nejsilnější garant a vítěz Velké války – Francie. Dle jejího vzoru byl budován hlavní štáb armády, jehož součástí se stalo i zpravodajské oddělení. Již na počátku dvacátých let však existovala krátká tradice a zkušenosti, ke kterým bylo možné se hlásit – těmi bylo válečné působení československých legií na italském, a především ruském bojišti.

V Rusku můžeme sledovat počátky českého zpravodajství již se vznikem tzv. České družiny, národní dobrovolnické jednotky složené z Čechů žijících na území carství. Pro carskou armádu se jednalo o zajímavou kartu, kterou mohli na východní frontě použít jako výzvědnou a špionážní sílu. První skupina, kterou v rámci Kyjevského okruhu nechal zformovat generál Nikolaj Alexandrovič Chodorovič, čítala 720 mužů; přísahu složila na Sofijském náměstí v Kyjevě již 28. září 1914, tedy v den patrona České země sv. Václava. Starodružiníci, jak sami sebe tito první dobrovolníci nazývali, odjeli po pěti dnech na frontu v Haliči. Byli rozděleni do čet a přiděleni k několika ruským plukům a začali na frontě plnit výzvědné i dezinformační úkoly. V rámci malých specializovaných skupin podnikali krátké výpady s cílem získávat informace a zajatce k výslechu. V místech, kde byla předpokládána přítomnost nepřítele, navíc zanechávali speciální letáky. Díky úspěchům Starodružiníků byly jejich řady nadále rozšiřovány.⁷⁴

---

⁷⁴ STRAKA, K. – TOMEK, P. – BANDŽUCH, T.: *Ve službách republiky...*, s. 14.

Systemový charakter zpravodajské práce československých legií v Rusku však přinesl až poslední rok války. Lví podíl na tom měl starodružiník Vojtěch Vladimír Klecanda.⁷⁵ Kromě studia materiálů Nikolajevské akademie generálního štábu zúročil také své zkušenosti z působení v průzkumném oddělení štábu Jihozápadního frontu ruské armády. Díky těmto zkušenostem byl v červenci 1918 jmenován náčelníkem rozvědky Vladivostocké skupiny čs. legií. S jeho jménem je spojen i dokument „*Instrukce o službě rozvědky*“, který se stal prvním teoretickým podkladem československého vojenského zpravodajství. Pod jeho vedením, které nabralo ještě širších možností s jeho nástupem do funkce generálního ubytovatele Československého armádního sboru v Rusku (jakéhosi vrchního velení), byla vytvořena síť s výzvědnou i obrannou složkou. Důležitost zpravodajské práce se znásobila po osamostatnění čs. útvarů v Rusku, kdy se legionáři stali naprosto samostatnou silou. Součástí boje se tak stala i informační válka. Čechoslováci infiltrovali bolševické struktury, čímž se jim podařilo získávat důležité informace o plánech a postupu nepřítele. K dispozici měli i moderní prostředky – vedle šifrového systému disponovali celkem třemi radiostanicemi určenými k odposlouchávání telegrafní komunikace.⁷⁶

Malé skupiny ne nepodobné Starodružiníkům vznikaly postupně od roku 1917 i na Italské frontě. Figurovali v nich českoslovenští vojáci a důstojníci rakousko-uherské armády v zajetí. Z formujících se československých jednotek (prozatím nezpůsobilých k boji na frontě) byli na jaře 1918 vybíráni muži, kteří poté v rámci devíti výzvědných a propagandistických rot od léta působili na celém jižním bojišti.⁷⁷ Dohromady prošlo frontou asi 1600–1800 čs. výzvědčků. Vzhledem k charakteru bojové činnosti čs. oddílů byli vybaveni i pověstnými italskými útočnými noži zvanými „pugnale“, charakteristickou zbraní italských elitních jednotek „Arditi“. Českoslovenští

---

⁷⁵ Vojtěch Vladimír Klecanda. Předválečný zaměstnanec ukrajinské pobočky čs. firmy Laurin & Klement vstoupil v roce 1914 do České družiny. Prošel boji na sibiřské magistrále. Po návratu do vlasti studoval jako jeden z Čechoslováků na pařížské vysoké škole válečné École militaire. Kromě velících funkcí v československé armádě působil jako vojenský přidělenec na vyslanectví v Paříži. Srov. FIDLER, Jiří: *Generálové legionáři*. Brno, 1999, s. 138–152.

⁷⁶ STRAKA, K. – TOMEK, P. – BANDŽUCH, T.: *Ve službách republiky...*, s. 22.

⁷⁷ Tamtéž, s. 18.

vojáci s červenobílými proužky na italských uniformách a s pugnaly u pasu tak záhy získali neoficiální označení „biancorossi arditi“, tedy „bíločervení Ardité. Jedním z nich byl i pozdější Fryčův zpravodajský kolega Josef Bartík.⁷⁸

Po vyhlášení samostatného Československa začalo společně s budováním nového státu také vytváření základů vojenského zpravodajství. Ruku v ruce s etablováním ministerstva národní obrany jako hlavy vojenských záležitostí nového státu vznikl v jeho rámci roku 1919 III. vojenský odbor „A“, který zahrnoval též zpravodajské oddělení. Vzhledem k tomu, že zpravodajské pole bylo nutno budovat od samotných počátků byl jeho další vývoj určen právě vracejícími se čs. legionáři s patřičnými zkušenostmi, kteří se vedení zpravodajské sekce ujali. Po vzoru francouzské armády pak bylo vojenské zpravodajské oddělení označeno jako druhé a v jeho vedení se vystřídali mjr. Čeněk Haužvic (ve skutečnosti zástupce příslušníka francouzské vojenské mise plk. Ihlera, který stál v čele oddělení), plk. gšt. Miloš Žák a pplk. gšt. František Kamm.⁷⁹

Zpravodajské oddělení ve 30. letech

Období, kdy František Fryč sloužil jako zpravodajský důstojník v předválečném Československu, znamenalo pro II. oddělení (zpravodajci nazýváno v žargonu jako „pražská dvojka“) etapu reorganizace. Ještě při Fryčově převelení bylo druhé (zpravodajské) oddělení pod velením brigádního generála Vladimíra Chalupy organizačně rozděleno na několik menších skupin – konkrétně se jednalo o studijní (A), pátrací (B), zahraniční (C), všeobecnou (D) a pomocný úřad. S tím, jak se vyvíjela mezinárodní situace však došlo již s rokem 1934 ke zmíněné reorganizaci, která reagovala na rostoucí nebezpečí především ze strany Německa. Již od roku 1933 byla

---

⁷⁸ Srov. KREISINGER, P.: *Brigádní generál Josef Bartík...*, s. 20.

⁷⁹ ŠOLC, J.: *Po boku prezidenta...*, s. 26.

pátrací sekce rozdělena na výzvědnou (P-1) a obrannou (P-2). Skutečné změny však nastaly až s příchodem vysokoškolsky vzdělaného a velmi schopného plk. gšt. Šimona Drgače, který v čele II. oddělení nahradil penzionovaného gen. Chalupu. Drgač nastavil moderní linii práce s jasně danými pravomocemi jednotlivých složek, které vedly k součinnosti a tím i vysoké efektivitě. Při převzetí pomyslné štafety vedoucího zpravodajského oddělení hlavního štábu plk. gšt. Františkem Hájkem v únoru 1936 byla organizační struktura již plně etablovaná v podobě, ve které ji zastihl i osudný rok 1938.⁸⁰

Vojenské ofenzivní zpravodajství (P-1), které se stalo působištěm Františka Fryče, tvořilo významnou složku celého oddělení. Dětilo se dále na:

- 1) výkonné ústředí
- 2) pracoviště pro evidenci a prvotní vyhodnocovací práce
- 3) odposlouchávací ústřednu telefonních hovorů
- 4) šifrový referát
- 5) pokladnu
- 6) technický referát pro vývoj, konstrukci a experimentální práce v oboru bezdrátové telegrafie, vývoje tajných inkoustů a fotografie.

Součástí byla také cvičná radiotelegrafická síť mající za úkol odposlouchávat stanice vojenských a bezpečnostních orgánů Třetí říše.⁸¹ Ústředí P-1 podléhala i předsunutá agenturní ústředna (PAÚ) Vonapo 20, kde byla od roku 1936 rozvíjena československo-sovětská zpravodajská spolupráce a expozitury v zahraničí. V rámci reformy s cílem vyšší efektivity zpravodajské práce byla ofenzivní centrále podřízena

---

⁸⁰ ŠOLC, J.: *Po boku prezidenta...*, s. 26.

⁸¹ Disponovala dvěma ústřednami, třinácti stálými a dvěma pohyblivými pracovišti rádiového odposlechu. Srov. STRAKA, K. – TOMEK, P. – BANDŽUCH, T.: *Ve službách republiky...*, s. 54.

také tři agenturní pátrací střediska⁸², které dále spravovala jednotlivé sítě předsunutých agenturních ústředen.⁸³

Výzvědná (ofenzivní) sekce pátrací skupiny měla v popisu práce následující: „[...] získávat prostřednictvím domácí i zahraniční sítě zprávy o armádách sousedních států, jejich dislokaci, výzbroji a válečném průmyslu a vůbec o všem, co vedlo k zjištění úmyslů sousedních států. Dále vedla evidenci, vyhodnocovala zprávy po stránce agenturní a řídila expositury ofensivního zpravodajství.“⁸⁴

Právě až do roku 1934 upírala československá armáda svou hlavní pozornost (tedy i zpravodajsky) směrem k maďarskému sousedu. V následujícím období, charakterizovaném vzrůstající aktivitou německých tajných služeb⁸⁵ (nejen) směrem k Československu, se těžiště zájmu přesunulo směrem k sousedu západnímu. V roce 1938 čítala agenturní síť⁸⁶ zbudovaná proti Německu na 800 registrovaných osob.⁸⁷

U II. oddělení hlavního štábu

Po převelení k II. oddělení hlavního štábu ministerstva národní obrany v roce 1931 čekalo Františka Fryče necelých osm let zpravodajské práce ve svobodném Československu. Byl zařazen do ofenzivní sekce tohoto oddělení. Konkrétněji se stal součástí skupiny, která zpravodajsky pracovala proti Německu. Působil také jako fotoreferent a referent tajných inkoustů. Představa jeho náplně práce jako kancelářského

---

⁸² APS I Praha, APS II Brno, APS III Banská Bystrica. Tamtéž, s. 54.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ *ABS Praha*, fond Z (Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV), sign. Z-6-314-1, československá zpravodajská služba v letech 1920-1945, s. 13.

⁸⁵ Tuto aktivitu pocítilo do značné míry defenzivní (obránné) zpravodajství. Mezi lety 1936 a 1938 situace eskalovala a celkem bylo pro výzvědnou činnost cizích států na základě zákona na ochranu republiky zatřeno a potrestáno 2800 osob. S blížícím se vypuknutím Druhé světové války se objevil i teroristický charakter aktivit proti republice, a to nejen na základě působení zpravodajských složek německých, ale také maďarských a polských. Toto obklíčení nepřátelskými silami na konci 30. let je konečně poměrně známým faktem. Srov. STRAKA, K. – TOMEK, P. – BANDŽUCH, T.: *Ve službách republiky...*, s. 60.

⁸⁶ K tématu agenturní sítě čs. zpravodajské služby poměrně nově a velmi obsáhle viz. STRAKA, Karel: *Rekonstrukce československé agenturní sítě a jejích výsledků z let 1933-1939*. Praha, 2006.

⁸⁷ STRAKA, K. – TOMEK, P. – BANDŽUCH, T.: *Ve službách republiky...*, s. 54.

papírování odděleného od samotných agentů (jak bude na několika příkladech ukázáno) by byla velmi zavádějící. Fryč mj. pracoval jako výkonný orgán, ani jemu se tedy nevyhnula práce v terénu s agenty, a to na základě přidělení dle vedoucího výzvědné sekce. Postupem času mu bylo svěřeno několik poměrně významných úkolů, které si žádaly výkonného a obecně charakterově spolehlivého důstojníka. Fryč vedl kartotéku agentů, měl na starosti pokladnu skupiny a platil za jakéhosi nepsaného zástupce ofenzivní sekce. V pancéřovém trezoru uchovával a spravoval evidenci spisů a také kartotéku agentů jednotlivých zemských vojenských velitelství. Sbíhaly se k němu též přehledy o činnosti těchto agentů, které následně zařazoval do evidence.⁸⁸

Kromě běžné agendy také udržoval styk s mjr. Henri Gouyou, francouzským styčným důstojníkem působícím v Praze. Spolupráce zde samozřejmě probíhala i na zpravodajské úrovni.⁸⁹ Zřejmě to byl i jeden z důvodů, proč Fryč často doprovázel plk. Františka Moravce na pracovních cestách do Francie.⁹⁰

V roce 1937 byl František Fryč rozkazem odeslán do Vídně, kde měl zhodnotit případné zbudování zvláštního objektu ve službách československé zpravodajské služby. Tím měl být jakýsi „noční podnik“ nebo bar, který by sloužil jako místo ke schůzkám a sbírání zpráv.⁹¹ Co se může na první pohled zdát jako lehce románový narativ však v kontextu tajných služeb, doby a „světové metropole kaváren“ dává smysl.

---

⁸⁸ *ABS Praha*, fond Z (Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV), sign. Z-7-17, Fryč František, výpisy z archivních materiálů, s. 23.

⁸⁹ *ABS Praha*, fond Z, sign. Z-7-17, Fryč František, výpisy z archivních materiálů, s. 23.

⁹⁰ Zde na relativním začátku práce je v souvislosti s plk. Moravcem příhodné poukázat na zajímavou okolnost. Zatímco byl ze strany svých kolegů, ať už nadřízených nebo podřízených, Moravec často z nejrůznějších důvodů kritizován (mj. pro jeho nevlídné a chladné jednání s ostatními), zdá se, že právě k Františku Fryčovi choval navzdory své pověsti sympatie. Fryč je také jedním z opravdu mála zpravodajských důstojníků, kteří strávili tak dlouhou dobu v Moravcově blízkosti, aniž by se o něm často a velmi negativně vyjadřovali. V textu dále tento zvláštní vztah vysvětluje ještě na několika místech.

⁹¹ Tuto zajímavou informaci poskytl pouze jediný pramen. Ve výsledcích ani jiných dokumentech uvedena nebyla. Srov. *ABS Praha*, fond Z, sign. Z-6-314-2, seznam zpravodajsky činných osob žijících na území ČSR, František Fryč.

Vídeň v meziválečné periodě platila za jakousi zpravodajskou burzu s velkým potenciálem. V bývalém srdci monarchie ležícím na Dunaji se setkávali mnozí bývalí důstojníci rakousko-uherské armády. Důvodů byla řada, například vyvázání ze svatební kauce, které bylo nutno dojednat osobně přímo na rakouském ministerstvu války sídlícím v hlavním městě. Obecně však v řadách bývalých c. a k. důstojníků panovalo velké rozčarování z poválečných poměrů. Nespokojenost se ztrátou kdysi vysoce prestižního postavení, se špatnými poměry, nestabilitou v mnoha nástupnických zemích Habsburské monarchie. Tito muži, kteří přísahali císaři a byli zformováni monarchistickým režimem, vnímali sami sebe jako privilegované, kteří takřka přes noc ztratili téměř vše. Řešení pak desítky z nich našli v ilegálním prostředí, fašistických bojůvkách a svůj sluch obraceli k extremistickým proudům.⁹²

A právě tato sociální skupina se tu záměrně, tu náhodně potkávala a střetávala při svých cestách ve vídeňských podnicích. Zde melancholicky vzpomínali na zašlé zlaté časy, vyměňovali si zkušenosti a společně probírali špatné poměry současných dní. Kombinace nostalgie, alkoholu a genia loci jejich bývalé metropole pak nezřídka vedla k značné otevřenosti: *„Určité lokály a kavárny zakrátko prosluly coby střediska dostaveníček a zábavy bývalých rakouských důstojníků. Vyměňovaly se tu nové adresy, „drby“ o poměrech na novém působišti, obnovovala se stará přátelství a navazovaly se nové známosti. Mnozí návštěvníci dávali bez jakýchkoliv zábran k lepšímu věci, na jejichž prozrazování soud pamatuje označením velezrada a zemězrada. [...] Časem tak na základě tiché dohody vznikla ve Vídni neoficiální zpravodajská burza. Všichni o ní věděli a všichni do jednoho se tvářili, jako by jim právě tento pojem vůbec nic neříkal.“*⁹³

Tato „burza“ dokonce měla naprosto jasnou podobu a „druhé oddělení“ čs. hlavního štábu mělo tento prostor dobře zmapovaný. Onou burzou byla stylizovaná kavárna nedaleko vídeňského Opernringu, která svým prostředím měla evokovat starý režim. František Fárek na tuto burzu vzpomínal následovně: *„Vypadalo to tu jako za*

---

⁹² FÁREK, F.: *Stopy mizí...*, s. 76–77.

⁹³ FÁREK, F.: *Stopy mizí...*, s. 76–77.

starých časů: vínově červené potahy, čalouněná křesla a křesílka, stolky s mramorovými deskami; diskrétní, leč všudypřítomná obsluha, vrchní v žaketu s napomádovanou hlavou a navoskovaným knírem; [...] tlumená hudba, ucházející výběr rakouských a maďarských vín. Pamětníci tu okřáli, cítili se jako znovuzrození. Nezasvěcený návštěvník si tu nutně připadal jako v místě, kde lidé stále ještě odmítají vzít na vědomí, že se mocnářství s celým inventářem nenávratně odporoučelo.“⁹⁴

Důkazem zvláštního prostředí lákajícího zpravodajce jako světlo hmyz byla i akce československých zpravodajců, při které se podařilo právě v tomto podniku od jistého důstojníka maďarské armády postupně získat kompletní mobilizační plány Maďarska. Jak známo, tento jižní soused byl v době této operace (1927) považován za nejpravděpodobnějšího protivníka v případném konfliktu. I proto tento materiál stál rovný milion korun.⁹⁵

Pro názornost si nyní uvedme jeden z případů agenturní práce, které se (byť ve vedlejší roli) zúčastnil i František Fryč. Jednalo se o využití možností jistého bývalého německého důstojníka, pro něhož František Fárek použil fiktivní jméno „rytmistr Menzl“. Skrze Fárkovu spojku, údajného makléře poskytujícího úvěry „Rudolfa Hahnela“ (jméno je opět fiktivní) se tohoto člověka podařilo zpravodajsky využít.⁹⁶

Tento rytmistr provozoval soukromou jízdárnu, jejíž provoz ho dostal do značných dluhů, jejichž seznam se podařilo čs. zpravodajcům získat. To byla první slibná informace, jelikož finanční tíseň osob skýtala vždy možnost pro navázání spolupráce. Jedna strana si pak přišla na zajímavé peníze výměnou za poměrně

---

⁹⁴ Tamtéž, s. 76–77.

⁹⁵ Dlužno dodat, že v absolutních číslech stály tyto dokumenty ČSR pouhých 250 000 Kčs. Dalšího čtvrt milionu zaplatila za poskytnutí adekvátních částí plánů rumunská strana a 500 000, které byly na žádost zmiňovaného maďarského důstojníka (Fárek pro svou knihu nahrazoval jména agentů krycími, v tomto případě „Bender“) uloženy k vyzvednutí v trezoru druhého oddělení v Praze, propadlo po popravě agenta zpět zpravodajcům. Tamtéž, s. 70–82.

⁹⁶ Tamtéž, s. 128–129.

nenáročnou protislužbu. Lákadlem v tomto případě byl rytmistrův bratr, major generálního štábu německé armády.⁹⁷

František Fárek pozval zmíněného rytmistra na příjemné odpoledne spojené s procházkou, bohatým občerstvením a svým černým koněm pro tento případ – bývalého důstojníka rakouského husarského pluku. Vzhledem ke společnému tématu netrvalo dlouho a Gottfried Menzel se uvolnil a rozpovídal. Po pár hodinách již odjížděl s obnosem, který příjemně snížil jeho dluhy a příslibem dalších možných odměn.⁹⁸

Výsledek na sebe nenechal dlouho čekat – dostavil se v podobě informací poměrně jasně mapující rozložení německých ozbrojených sil ve Slezsku, jejich přesunech, změnách ve velení, nových zbraních atp. Svůj ohlas rytmistr získal právě i na druhém oddělení v Praze, odkud byl následně počátek prosince 1936 vydán rozkaz k získání nového německého bojového předpisu „Führung und Gefecht“ (vedení a boj). Na celou věc bylo ze strany Františka Moravce poměrně naléháno. O důležitosti dokumentu svědčí i fakt, že v tomto případě nerozhodovala výše honoráře.⁹⁹

Byla to pravá chvíle konečně využít Menzelova bratra a jeho možností. Risk byl poměrně velký, při prozrazení byl trest smrti pro rytmistra prakticky jistotou. Bohužel Menzel nechtěl o takto nebezpečné akci nic slyšet. Pomohlo až Fárkovo pokrčení ramen se slovy „*škoda, mohl jste si vydělat pěkné peníze*“.¹⁰⁰

Rytmistr si tedy udělal krátkou dovolenou a navštívil svého bratra v Berlíně. Dle domluvy se měl požadovaného dokumentu zmocnit, dodat ho k ofocení čs. zpravodajcům a nepozorovaně vrátit zpět. Zakonspirovaný plán Menzelovi velel vyhodit dokument z rychlíku v momentě, kdy za nádražím Podmokly-Bodenbach uvidí po pravé straně plně osvětlenou vilu s červeným světlem na zahradě.¹⁰¹

---

⁹⁷ FÁREK, F.: *Stopy mizí...*, s. 128-129.

⁹⁸ Tamtéž, s. 132-133.

⁹⁹ Tamtéž, s. 132-133.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 134.

¹⁰¹ FÁREK, F.: *Stopy mizí...*, s. 134-135.

Zpravodajci se v daný čas seskupili kolem vlakové trati před vilou ve složení štábní rotmistr Müller, František Fárek, štábní kapitán Mířka a František Fryč. Po projetí vlaku pak skutečně v křoví našli tajný předpis. Ten byl co nejrychleji převezen do Prahy k ofocení, a zatímco se již vracel přes agenta-chodce k rytmistrovi, zkoumali ho experti studijní sekce druhého oddělení. Předpis se podařilo dostat zpět do trezoru rytmistrova bratra. Operace byla úspěšná.¹⁰²

Rytmistrovi Menzelovi se však stala osudnou jeho neopatrnost. Při braní předpisu z trezoru v kanceláři svého bratra ho zapomněl uzavřít. Bratr si toho okamžitě všiml, incident nahlásil a rytmistra se ujalo Gestapo.¹⁰³

S osobou Františka Fryče je přímo spojeno jméno proslulého dvojitého agenta Paula Thümmela, kterému byla přidělena neméně známá značka A-54. Adekvátně k ohlasu, který tento agent vyvolal mezi odbornou i laickou veřejností vyvolal se k jeho osobě a činnosti v souvislosti s československými zpravodajci ve větší či menší míře (a různé míře serióznosti) dotkla řada vydaných prací. Nejobsáhlejší a jistě nejlepší do dnešních dní zůstává dílo Jaroslava a Stanislava Kokoškových¹⁰⁴, mapující tento fenomén v dostatečné šíři. Vzhledem k okolnostem, rozsahu a typologie práce tak bude i přes nepopíratelnou důležitost A-54 věnována spíše obecná shrnující pasáž.

Paul Thümmel, původně pekař ze saského Neuhausenu, byl nositelem zlatého čestného odznaku NSDAP¹⁰⁵ a zprvu civilním zaměstnancem a důvěrníkem německé vojenské zpravodajské služby Abwehr. Své služby nabídl československým zpravodajcům již v roce 1932, skutečná spolupráce však započala až s jeho dalším kontaktem 10. února 1936. Tehdy byla jeho nabídka přijata a do kontaktu s ním se kromě zpravodajských důstojníků Oldřicha Tichého, Františka Moravce, Josefa Bartíka a Josefa Fořta dostal v první fázi i František Fryč. Tento byl společně s dalšími u první osobní schůzky s agentem, která se odehrála 6. dubna 1936 u Vejprt. Již po tomto

---

¹⁰² Tamtéž, s. 136.

¹⁰³ Tamtéž, s. 136-137.

¹⁰⁴ KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54. Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby*. Praha, 1994.

¹⁰⁵ Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei – Národně socialistická německá dělnická strana.

setkání bylo jasné, že se podařilo navázat kontakt s mimořádně zajímavým zdrojem. O tom svědčí i vydržování tohoto agenta za nemalých finančních výdajů i po vzniku Protektorátu Čechy a Morava, kdy plná tíha předávání zpráv zůstávala na domácím odboji.¹⁰⁶

Spolupráce s agentem A-54 následně s jistými prolukami trvala v podstatě až do roku 1942, kdy byl Paul Thümmel podruhé zatčen Gestapem, uvězněn v terezínské pevnosti a zde také nedlouho před koncem Druhé světové války popraven. Během těchto několika let se podařilo československé straně z tohoto zdroje získat řadu nesmírně cenných informací s významným dopadem; dříve velice pozitivní hodnocení této spolupráce však kalí i poskytnutí některých nepotvrzených či vyloženě nepravdivých indicií.¹⁰⁷ Paul Thümmel tak byl dvojitým agentem, pracujícím pro obě strany s významným motivačním faktorem v podobě peněz. Více o jeho hře a osudech s jeho osobou spojených v již zmiňované knize Kokoškových.

Fryč před mnichovskými událostmi v roce 1938 stihl ještě jednu pracovní cestu. Jejím cílem bylo Holandsko, kam byl vyslán prověřit místní agenturní síť a zejména podezření na zneužívání služebních financí v osobní prospěch. Nic takového se však během inspekční cesty a kontroly pokladní knihy prokázat nepodařilo a Fryč se tak vrátil zpět do Československa.¹⁰⁸

O několikaleté práci zpravodajského důstojníka Františka Fryče ve službách prvorepublikového Československa se dochovalo ve sbírce kvalifikačních listin poměrně lakonické, přece však vypovídající hodnocení od jeho představených. Vzhledem k již napsanému pravděpodobně nepřekvapí jeho vynikající tón a absence záznamu o jakémkoli trestu. Nechme zde mluvit přímo pramen. Mezi lety 1935 a 1936 můžeme číst: „*Velmi spolehlivý, svědomitý, pilný, s velkým smyslem pro odpovědnost, iniciativní. K představeným přímý, upřímný a oddaný. K sobě rovným obětavý a kamarádský. Vybroušeného společenského chování. Vždy velmi pečlivě upraven, svým*

---

¹⁰⁶ Srov. KREISINGER, P.: *Brigádní generál Josef Bartík...*, s. 42-43.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 43-44.

¹⁰⁸ Srov. *ABS Praha*, f. 302, sign. 302-73-1, výslechový protokol s plk. v. v. Františkem Fryčem, s. 13.

*chováním a zevnějškem dosahuje příznivého vlivu na své okolí. Velmi nadaný, duševně velmi pružný, má rychlý postřeh a velmi logický úsudek. V celku jsou intelektuální vlastnosti a teoretické znalosti velmi dobré. Velmi dobrá tělesná způsobilost. Výborný zpravodajský důstojník, jakož i fotograf, instruktor. Reprezentační vystoupení! Dobře způsobilý k velení nejbližší vyšší jednotce nebo k zastávání nejbližší vyšší funkce [tedy vedoucího ofenzivní skupiny]. Žije v naprosto uspořádaných poměrech rodinných i finančních.*¹⁰⁹

Stupeň kvalifikace byl ve výsledku hodnocen na nejlepší možný, tedy výtečný; v celku pak vynikající. Pod tímto hodnocením z 30. září 1936. byl podepsán i Fryčův přímý nadřízený, pplk. gšt. František Moravec.¹¹⁰

O rok později bylo psáno nové hodnocení, které je ale takřka totožné se starším. Jen u tělesné způsobilosti přibyla vysvětlující poznámka: „*jako bývalý sportovec (tennis) – tělesně pružný*“. Naprosto stejné informace můžeme číst i v hodnocení z 28. října 1938, tedy v nejčernější den výročí vzniku svobodného Československa jeho dosavadní existence. Československa, jež bude svobodně tento významný den slavit až po dlouhých šesti letech.¹¹¹

Práce v období druhé republiky

Po mnichovských událostech na podzim roku 1938 procházelo již Československo obrovskou změnou na mnoha úrovních, od politického systému, proměny hospodářství, armády, zahraniční politiky až po dramatické společenské změny. Nařízením vlády z října 1938 bylo zakázáno jakékoli zpravodajské působení proti

---

¹⁰⁹ VÚA-VHA Praha, Sbirka kvalifikačních listin, prvopis kvalifikační listiny Františka Fryče, část II, 1936, vložka.

¹¹⁰ VÚA-VHA Praha, Sbirka kvalifikačních listin, prvopis kvalifikační listiny Františka Fryče, část II, 1937, vložka.

¹¹¹ VÚA-VHA Praha, Sbirka kvalifikačních listin, prvopis kvalifikační listiny Františka Fryče, část II, 1938, vložka.

Německu. Došlo k reorganizaci agenturních pátracích středisek a oficiálně se pozornost čs. tajných služeb obrátila k východním hranicím, konkrétně zpět k Maďarsku a také k Polsku. I přesto však práce proti Německu neustala a probíhala (byť v užším měřítku) dále. Dělo se tak bez vědomí Ministerstva národní obrany. Výsledkem byl vznik „agenturní pátrací ústředí proti Německu“, které od konce roku 1938 fungovalo v rámci ofenzivní sekce.¹¹²

Ústup zpravodajců do Anglie v předvečer okupace

V březnu 1939 se začaly objevovat indicie o chystaném nebezpečí. Jedenáctého března roku 1939 definitivně získali českoslovenští zpravodajci věrohodné zprávy o chystaném obsazení zbytku českých zemích německou brannou mocí. K dispozici bylo i přesné a pravdivé datum, kdy mělo k okupaci dojít, tedy 15. března. Jedním ze zdrojů těchto špatných zpráv byla francouzská zpravodajská služba; kterou následně doplnil o tentýž výhled i Paul Thümmel při schůzce s Františkem Fryčem v turnovské nádražní restauraci. Agent A-54 byl okamžitě transportován do Prahy, kde informace doplněné o podrobnosti vyložil i mjr. Emilu Strankmüllerovi. Plukovník František Moravec, již dva měsíce stojící v čele II. oddělení již o den později informoval podnáčelníka hl. štábu gen. Fialu a československou vládu. Jeho varování však bylo odmítáno s odvoláním na klidnou situaci v Berlíně a velkou nepravděpodobnost popisovaného vývoje.¹¹³

Moravec tedy začal energicky jednat. Ještě 11. března 1939 se společně s Emilem Strankmüllerem sešel ve střešovické vile Karla Palečka k setkání s mjr. Haroldem Gibsonem, styčným důstojníkem britské tajné služby Intelligence service

---

¹¹²Srov. STRAKA, K. – TOMEK, P. – BANDŽUCH, T.: *Ve službách republiky...*, s. 92.

¹¹³ KOKOŠKA-MALÍŘ, Jaroslav: *Londýnská zpravodajská skupina plk. Moravce v předvečer druhé světové války*. IN: *Historie a vojenství*, 1989, 38, č. 4, s. 68-69.

v Praze. Ten zde vyslovil nabídku na možnost evakuace¹¹⁴ československých zpravodajců do Velké Británie. Po válce na onu schůzku následovně vzpomínal mjr. Strankmüller: „*Této schůzky jsem byl přítomen. Mjr. Gibson učinil plk. Moravcovi nabídku, která zněla asi takto: Není sporu o tom, že dříve nebo později dojde k válce s Německem. Vážíme si vaší spolupráce, a chcete-li v ní pokračovat v Anglii, jsme ochotni převést vás do Anglie, abyste mohli pokračovat v práci. Pamatuji se, že plk. Moravec požadoval, aby mohli být převezeni všichni důstojníci, o které žádá. Bylo jmenováno 12 osob. Šlo o důstojníky, kteří znali nebo věděli o existenci A-54. Gibson přislíbil, že tak učiní. Dne 14. 3. 1939 dopoledne mu byly předány u pplk. Kopačky zabalené zpravodajské poznámky k přepravě do Anglie. Agenturné evidence a nejchoulostivější zpravodajské spisy byly námi odvezeny přímo letounem.*“¹¹⁵

František Moravec osobně vybral skupinu kolegů, kteří s ním měli opustit zemi a vyvíjet další činnost v Anglii. Vžilo se pro ni označení „Moravcova jedenáctka“.¹¹⁶ Původně měl odcestovat také škpt. pěch. Bohumil Dítě, který ovšem odlet nestihl kvůli potížím při cestování z Bratislavy do Prahy. Moravec pro odchod za hranice údajně zvolil důstojníky, kteří měli povědomí nebo přímo pracovali s agentem A-54. Několik takových však přeci na území republiky zůstalo.¹¹⁷

Výběr jmen nebyl nejšťastnější ještě z jiného důvodu. Celkem pět mužů spadalo do obranné sekce, která rozhodně vzhledem k okolnostem pro budoucí práci v zahraničí neměla dostatečné logické opodstatnění. Naopak opomenuti byli důstojníci zastupující

---

¹¹⁴ Ve skutečnosti se nejednalo o novum. Podobné nabídky obdržel již plk. Hájek v roce 1937. Pro případ ozbrojeného konfliktu s Německem byla připravována varianta odchodu právě bývalého přednosty zpravodajského oddělení společně s Františkem Moravcem, Františkem Fryčem a jejich rodinami. Pro tuto eventualitu již dokonce měly být připraveny i pasy. ŠOLC, J.: *Po boku prezidenta...*, s. 64.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 62.

¹¹⁶ Skupina důstojníků II. oddělení hlavního štábu československé armády vybraných jejím přednostou, plk. gšt. Moravcem, kteří dne 14. března v 17:45 odcestovali s částí zpravodajské dokumentace do Londýna. Tento odchod do emigrace byl postupně plánován od počátku března 1939. Na palubě kromě Františka Moravce byli: pplk. gšt. Oldřich TICHÝ, mjr. jezd. Alois FRANK, škpt. jezd. Jaroslav TAUER, mjr. gšt. Emil STRANKMÜLLER, mjr. Josef BARTÍK, škpt. pěch. Josef FOŘT, škpt. pěch. Vladimír CIGNA, mjr. pěch. Karel PALEČEK, škpt. Václav SLÁMA a škpt. pěch. František FRYČ. Srov. KREISINGER, P.: *Brigádní generál Josef Bartík...*, s. 57–58.

¹¹⁷ Škpt. Dítě, škpt. Fárek a škpt. Rybář. Srov. ŠOLC, J.: *Po boku prezidenta...*, s. 65.

analytické oddělení zaměřující se na Německo (např. gen. František Havel). Opomenut byl např. také expert na rádiové spojení. V rozhodování patrně sehrály roli i Moravcovy osobní ambice a vzájemné antipatie¹¹⁸ s mnoha důstojníky, způsobené namnoze právě jeho chováním a přístupem.¹¹⁹

Na každý pád bylo rozhodnuto. Harold Gibson zařídil mimořádné přistání dopravního letounu Dakota nizozemské společnosti KLM letící do Londýna na pražském letišti v Ruzyni. Sem vyrazily z budovy hlavního štábu v pražských Dejvicích tři automobily s vybranými důstojníky. Kolem tři čtvrtě na šest odpoledne letadlo s členy Moravcovy jedenáctky a balíky vybraných materiálů opustilo Prahu.¹²⁰

Jak později zaznamenal Fárek, František Fryč („Fáci“) měl jako jediný z celé jedenáctky 14. března do poslední chvíle před opuštěním prostor hlavního štábu úsměv na tváři a zachovával klid. Mezi ostatními zainteresovanými však panovala viditelná nervozita, která se přenášela i na ostatní zpravodajce. Situaci nepřidalo ani jejich mlčení jako odpověď na zvědavé otázky kolegů. František Fárek na jejich následný odjezd vzpomínal následovně: *„Ostatní členové Moravcovy „jedenáctky“ se z oddělení vytratil jako duchové a zbyl po nich jen závoj cigaretového kouře, rozházené psací stoly a pancéřové skříně s materiálem, který nestačili zničit.“*¹²¹

Pro podtržení dramatických okolností, za kterých se odlet Moravcových vyvolených odehrál, poslouží citace části paměti jednoho ze zúčastněných, Oldřicha

---

¹¹⁸ Je všeobecně známým faktem, že si František Moravec vytvořil již během kariéry v armádě první republiky mnoho nepřátel, kteří ve svých vyjádřeních směrem k němu nešetřili negativy. Za všechny můžeme zmínit např. právě gen. Havla, řadu kolegů z jeho „jedenáctky“ nebo Františka Fárka. Ten se o Moravcovi nejednou zmiňuje s notnou dávkou kritiky. V jeho pamětech můžeme např. číst: *„V pracovně plukovníka Soukupa mne přijal jeho nástupce – podplukovník generálního štábu František Moravec. Slyšel jsem o něm, že vyniká velkým organizačním talentem, ale také ezřizenou ctižádostí a jistou arogancí. Všeho se mi dostalo vrchovatě již při tomto setkání, z něhož – nebýt disciplíny – se mohlo vyvinout střetnutí. [...] Moravec totiž – mnohdy ke škodě zpravodajské práce – spojoval své vojenské ambice s vyššími cíli, snad se chtěl zapsat jako šedá eminence naší zahraniční politiky nebo jako muž, který všechno ví. V každém případě dokázl své záměry prosazovat tvrdě a vůbec se neohlížel na ztráty, které tímto jeho postupem vznikaly.“* Srov. FÁREK, F.: *Stopy mizí...*, s. 132-133.

¹¹⁹ ŠOLC, J.: *Po boku prezidenta...*, s. 65.

¹²⁰ Tamtéž, s. 63.

¹²¹ FÁREK, F.: *Stopy mizí...*, s. 179.

Tichého: „*Krátce po odletu jsem si uvědomil, že tito civilní letci, na civilní lince, v mimořádném letu, za mimořádné situace, by přistáli v případě příkazu ze země. Proč ne? Proto jsem se zvedl ze svého místa při letu nad Německem, postavil jsem se za pilota a pozoroval jsem výškoměr. Letěli jsme v prudké sněhové bouři [která později v ranních hodinách přivítala německé ozbrojené síly obsazující pomnichovskou republiku – pozn. autora]. Po celou cestu nad Německem až asi k Düsseldorfu (podle sdělení letušky) jsme letěli v takové vánici, že nebyla vidět poziční světla na křídlech letadla. Snad to bylo naše štěstí. Mým úmyslem bylo, v případě, že by dostali ze země rádiem rozkaz přistát, donutit je pod pohrůžkou dvou pistolí, aby letěli dál...*“¹²²

Námi sledovaný kolektiv jedenácti mužů se stal prakticky první skupinou československého zahraničního odboje, která začala vyvíjet činnost směřující k boji proti nacistickému Německu, později vedoucí k restauraci samostatného Československa v předmnichovských hranicích. Téměř okamžitě začali Moravcovi zpravodajci pracovat na navázání a upevnění úzké spolupráce s britskými kolegy, spojení s domovem a udržení agenturních sítí a kontaktů z „doby předlondýnské“.¹²³ Ty se podařilo na dlouhý čas uchránit díky evakuaci citlivého spisového materiálu z Prahy. Efektivní přípravou ještě před obsazením druhé republiky nacistickými vojsky byly rovněž vytvořeny značné finanční rezervy.¹²⁴

Na tomto místě je však nutné podhrnout i odvrácenou stránku odletu Moravcovy skupiny. I přes pozdější zásadní úspěchy je jednání (lépe řečeno nejednání) Františka Moravce ve stěžejních dnech března 1939 podrobena právoplatné kritice. Poměrně jasně a věcně shrnul chyby evakuace František Fárek. Dle jeho názoru měla být před odjezdem Moravcem předána agenda zpravodajského oddělení s potřebnými instrukcemi, včetně rozkazů k likvidaci II. oddělení a zničení či přesunu materiálu, který mohl být později využit k odbojové činnosti (dálnopisy, šifrovací stroje, vysílačky,

---

¹²² TICHÝ, Oldřich: *Z paměti zpravodajce. Poznámky k činnosti 2. oddělení a ke knize gen. Frant. Moravce*. IN: *Historie a vojenství* (HaV), 39, 1990, č. 4, s. 131.

¹²³ ŠOLC, J.: *Po boku prezidenta...*, s. 63.

¹²⁴ KOKOŠKA-MALÍŘ, Jaroslav: *Londýnská zpravodajská skupina plk. Moravce v předvečer druhé světové války*. IN: *Historie a vojenství*, 1989, 38, č. 4, s. 70.

filmový archiv atd.). Jako velký nedostatek Fárek spatřoval zanedbání evakace agentů a jejich instruktáže. Rovněž nebylo přistoupeno k informování dalších zpravodajských orgánů (např. zpravodajské ústředny pražského policejního ředitelství), což ve výsledku vedlo k usnadnění práce pro německé represivní složky. Bez dohody o budoucím navázání kontaktu a spolupráci také zůstali potenciální členové budoucího odbojového hnutí. Jako limitující faktor (jehož náprava později stála mnoho sil a prostředků) působila přítomnost rodin zpravodajců na území Protektorátu Čechy a Morava.¹²⁵

Po večerním odletu Moravcovy jedenáctky nastala v prostorách II. oddělení hlavního štábu překotná snaha zničit co nejvíce materiálu před příjezdem okupačních vojsk dalšího dne ráno. Po shromáždění dokumentů z trezorů, pancéřových skříní a stolů následovalo stanovení pořadí důležitosti, dle kterého bylo vše postupně páleno. Započalo tak ničení materiálu nashromážděného za dvě dekády práce. Začala se doslova mazat historie, která podléhala přísnému utajení a byla známá omezenému okruhu osob. Vše se ve všeobecném kvapu pánilo na improvizovaných ohništích, ve spalovací peci; v klozetech mizely roztrhané cáry papíru. Ničení pokračovalo celou noc, kolem čtvrté hodiny ranní se do práce zapojily i některé manželky přítomných důstojníků. O tři hodiny později byla apokalypsa dokonána. Zhruba v deset hodin dopoledne se pak v budově hlavního štábu objevili první důstojníci Wehrmachtu společně s řadovými vojáky.¹²⁶

---

¹²⁵ FÁREK, F.: *Stopy mizí...*, s. 181-182.

¹²⁶ Tamtéž, s. 183-185.

Anglický tisk 15. března 1939

Titulní strany britských deníků od časného rána 15. března 1939 ohlašovaly britským obyvatelům dramatický vývoj situace v srdci střední Evropy: „*Němečtí vojáci pochodující do českého prostoru*“.¹²⁷ Znepokojivé zprávy doplňovaly zvláštní sloupce referující o záhadném večerním přiletu letadla z Prahy a neméně podivných pasažérech, kteří z jeho útroh vystoupili.

Jednalo se o Moravcovu skupinu. Dvacet minut před dvaadvacátou hodinou dosedlo na londýnské letiště Croydon, ani ne po hodinovém letu z nizozemského Rotterdamu, nám již známé letadlo amsterodamské společnosti KLM. Tou dobou již mířilo na místo asi deset až patnáct novinářů, kteří přilet záhadných cestujících očekávali. Informaci o blížící se novinářské senzaci obdrželi několik desítek minut předtím právě z Nizozemí, kde speciální spoj absolvoval mezipřistání. Náročný den skupině československých zpravodajců dosednutím na ostrovní půdu ještě nekončil.¹²⁸

Přibíhající reportéři znemožnili okamžitý výstup. Jakmile se stewardka pokusila otevřít dveře letadla, zvenčí je rychle uzavřel místní úředník. Až po uvolnění letištní plochy bylo Moravcovým mužům umožněno projít do budovy letiště směrem k přistěhovaleckému a celnímu oddělení.¹²⁹ V Anglii byli přivítáni bývalým britským vojenským atašé v Praze plk. Beaumontem. Poté k nelibosti novinářů spěšně opustili budovu alternativním východem, kde je očekával autokar¹³⁰ objednaný nizozemskou

---

¹²⁷ V originále „*German Troops Marching into Czech Territory*“. Srov. *The British Newspaper Archive (BNA)*: Daily Herald, Wednesday, March 15, 1939. IN: <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk>. [citováno 12. 7. 2018]

¹²⁸ KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: Spor o agenta A-54. Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha, 1994, s. 131.

¹²⁹ KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: Spor o agenta A-54. Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha, 1994, s. 131.

¹³⁰ Autokar – v originále „motor-coach“. Srov. *The British Newspaper Archive (BNA)*: Daily Herald, Wednesday, March 15, 1939. IN: <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk>. [citováno 12. 7. 2018]

leteckou společností. Cílem bylo předem připravené ubytování v hotelu Grosvenor umístěném ve čtvrti Victoria¹³¹ (mezi částmi Westminster a Belgravia) v samotném centru Londýna. Zde se skupina zapsala do zvláštní návštěvní knihy, kterou posléze ředitel hotelu zamkl do trezoru.¹³²

Následující den prakticky po celé Británii vycházely v tisku více či méně dlouhé články zmiňující tajemný přílet československé skupiny. I přes minimum informací mají některé zprávy více než třicet odstavců. Nejčastěji jsou v nich použita slova jako „tajemství“ nebo „záhada“.¹³³ Základ článků je v drtivé většině podobný, až totožný, což napovídá přebírání zpráv jednotlivými redakcemi. Ani jeden ze šestnácti zkoumaných titulů zároveň neuveřejnil žádné fotografie. Vraťme se však zpět do oné noci ze 14. na 15. března 1939.

Novináře se Moravcově skupině ani přes kvapný odjezd ale nepodařilo setřást. V Grosvenoru byl reportérem *Daily Express* jeden ze zpravodajců osloven s dotazem, zda jsou členy vlády. Odpověď měla znít: „*To si musíte zjistit sám*“.¹³⁴ Přesně o to se také pokusili. Například *Daily Herald* uvedl, že oslovený zaměstnanec hotelu Grosvenor odmítl jakoukoli spolupráci se slovy: „*Jsou tu, šli si lehnout. Nemůžeme říci, o koho se jedná.*“¹³⁵ Nedlouho poté, deset minut před čtvrtou hodinou ranní, tlumočilo

---

¹³¹ Jaroslava a Stanislav Kokoškovi chybně nazývají hotel „Victoria“ namísto správného „Grosvenor“. Srov. KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54. Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby*. Praha, 1994, s. 131.

¹³² KREISINGER, P.: *Brigádní generál Josef Bartík...*, s. 166.

¹³³ Jednalo se například o následující tisk (v závorce příp. jiné datum vydání než 15. března 1939): Aberdeen Press and Journal, Birmingham Mail, Bristol Evening Post, Daily Gazette for Middlesbrough, Daily Herald, Daily Mirror (17. března 1939), Daily Record, Derby Daily Delegraph, Edinburgh Evening News (17. března 1939), Evening Despatch, Gloucestershire Echo, Hartlepool Northern Daily Mail, Manchester Evening News, Nottingham Journal (16. března 1939), Sheffield Daily Telegrap, Yorkshire Evening Post. Srov. *The British Newspaper Archive (BNA)*. IN: <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk> [citováno 12. 7. 2018].

¹³⁴ KREISINGER, P.: *Brigádní generál Josef Bartík...*, 2011, s. 166.

¹³⁵ *The British Newspaper Archive (BNA)*: Daily Herald, Wednesday, March 15, 1939. IN: <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk> [citováno 12. 7. 2018].

československé ministerstvo národní obrany telegramem příslušným velitelstvím jasný rozkaz: „Žádné naše letadlo, ani vojenské, ani civilní, nesmí opustit letiště“.¹³⁶

Jako jeden ze skupiny byl dle dalších novin viděn vysoký, hladce oholený muž, který kulhal.¹³⁷ Brzy ráno vyzvedl snídani pro ostatní a šel se projít.¹³⁸ Vzhledem k nežádoucí pozornosti bylo nutné zajistit diskrétní přesun do nového ubytování. Stal se jím hotel Van Dyke ve čtvrti Kensington nedaleko Hyde Parku.¹³⁹ Zde už se ocitli mimo dosah mediálních chapadel.¹⁴⁰

Reportéři se pokoušeli ověřit totožnost neznámých cestujících na československém vyslanectví v Londýně. Bez úspěchu. Dle *Aberdeen Press and Journal* zdejší zástupci novinářům sdělili, že o identitě těchto pasažérů nemají žádné informace.¹⁴¹ *Birmingham mail* na druhou stranu uvádí, že česká legace označila těchto jedenáct mužů za uprchlíky nemající žádného politického významu, kteří odletěli do Anglie ze strachu o svou osobní bezpečnost. Jména pak údajně nemohou být vyřazena, neboť jejich manželky a rodiny by v opačném případě mohly být uvrženy do koncentračních táborů.¹⁴²

---

¹³⁶ KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: Spor o agenta A-54. Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha, 1994, s. 130.

¹³⁷ Tento signifikantní hendikep nám velmi pravděpodobně ukazuje na konkrétní osobu. Na noční hlídce z 19. na 20. května 1918 u Isola Grande na řece Piavě v Itálii utrpěl československý legionář Josef Bartík poměrně vážné zranění nohy s trvalými následky – především kulháním. Srov. KREISINGER, P.: *Brigádní generál Josef Bartík...*, s. 23–27.

¹³⁸ *The British Newspaper Archive (BNA)*: Daily Gazette for Middlesbrough, *Norht-Eastern Gazette*, Wednesday, March 15, 1939, s. 5. IN: <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk> [citováno 12. 7. 2018].

¹³⁹ Jiří Šolc zmiňuje celkem tři hotely, kde měli být zpravodajci rozptýleni – Van Dyck, Regina a jeden s neznámým názvem. Po doručení ještě v Praze svěřeného materiálu mjr. Gibsonovi jim tento zajistil ubytování v penzionu u své příbuzné, která zároveň až do září 1939 sloužila jako konspirativní schránka. Adresa zněla: *Mr. Musil, 53 Lexham Gardens, Kensington– London*. Srov. ŠOLC, J.: *Po boku prezidenta...*, s. 71.

¹⁴⁰ KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: Spor o agenta A-54. Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby. Praha, 1994, s. 132.

¹⁴¹ *The British Newspaper Archive (BNA)*: Aberdeen Press and Journal, Wednesday, March 15, 1939, s. 7. IN: <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/> [citováno 12. 7. 2018].

¹⁴² Zajímavé je na tomto místě použití sousloví „concentration camps“, které existovalo už před Druhou světovou válkou. Chápání významu však bylo během Druhé světové války a na jejím konci především odhalováním nacistických koncentračních (vyhlazovacích) táborů posunuto.

Velmi odlišnou (a neméně mylnou) zprávu o celé záležitosti přinesl s dvoudenním odstupem 17. března skotský *Edinburgh Evening News*. Poměrně dlouhý časový odstup od události v kombinaci s protichůdností vzhledem ke všem ostatním článkům a ryze mylné informace vyvolávají velké podezření. Je otázkou, zda nebyly z konspirativních důvodů novinářům záměrně poskytnuty zavádějící informace, pravděpodobně ze strany britské tajné služby *Secret Intelligence Service* (SIS). Na osmé straně totiž výše jmenovaný večerník v krátkém článku uvádí, že už je známo, kdo byli oni muži, kteří z letadla vystoupili. Mělo se údajně jednat o tři členy bývalé československé vlády – premiéra Rudolfa Berana (v textu nesprávně jako „M. Beran“), gen. Syrový (opět nesprávně uveden jako „Sirovy“) a ministr vnitra Otakar Fischer (ani jeho jméno nepostrádalo chyby – psán jako „M. Fescher“). Tito tři politici, kteří se samozřejmě na palubě letadla nenacházeli, pak měli být doprovázeni několika inženýry a vedoucími ze speciálních laboratoří Škodových závodů v Plzni. *Edinburgh Evening News* dále napsal, že tato delegace do Londýna přivezla kufry s dokumenty a plány nových modelů zbraní a děl, které se gen. Syrový (který prý před odletem nechal v plzeňské zbrojovce zničit plány všech experimentů nových výbušnin) chystá předat britskému ministerstvu války.¹⁴³

Z konspirativního úhlu pohledu byl přílet Moravcovy jedenáctky do Londýna opravdu značně nepovedený. Zpráva o pravděpodobně významných Čechoslovácích, kteří 14. března přistáli v Londýně a striktně skrývali svá jména, se objevila i v dalších evropských médiích. Jedním z nich byl i liberecký deník *Die Zeit*. I v něm ale byla posléze otištěna stejná zavádějící zpráva jako v případě *Edinburgh Evening News*.¹⁴⁴

---

¹⁴³ *The British Newspaper Archive (BNA)*: *Edinburgh Evening News*, Friday, March 17, 1939, s. 8. IN: <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk> [citováno 12. 7. 2018].

¹⁴⁴ KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54. Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby*. Praha, 1994, s. 132.

Počátky v Anglii

Počáteční měsíce jedenáctky na britských ostrovech se přirozeně nesly v duchu jisté stabilizace a ukotvení. Situace se i přes Gibsonovo pozvání a zařízený transport nejevila nijak růžově. Jedná se o dobu, kdy v čele Británie stále stojí Neville Chamberlain s jistě ne příjemnou zkušeností diplomatického snažení ve střední Evropě. Jan Masaryk i Edvard Beneš jsou v USA a sám Moravec jako hlava své skupiny nepožívá přílišných sympatií důstojníků a diplomatů, kteří se 15. březnem 1939 stali v zahraničí jakýmsi emigranty. První schůzka s britskou stranou hned 17. března také nedávala příliš důvodů k nadšení Velitel IS brig. gen. Stewart Menzies doporučil vyčkat návratu mjr. Gibsona z Prahy. Vypuknutí války, které by mohlo uvést věci do pohybu je v nedohledu stejně tak jako exilová odbojová organizace.¹⁴⁵

Moravec již na počátku pobytu v Británii vytyčil několik prioritních úkolů, na kterých bylo třeba neprodleně začít pracovat. Bylo to

- a) navázání spolehlivého spojení s „domovem“
- b) dokončení operace transfer (tedy evakuace rodin zpravodajských důstojníků)
- c) predisponování všech finančních prostředků, deponovaných v zahraničí do Londýna
- d) navazování profesionálních kontaktů s vlastní zpravodajskou sítí a se zpravodajskými službami spřátelených zemí, s cílem jejich přeorientování na nové středisko v Londýně
- e) hledání politické základny zpravodajské činnosti a její zakotvení v širším politickém rámci československé osvobozovací akce.¹⁴⁶

Velmi důležitým faktorem pro práci celé skupiny bylo získání dostatečného finančního fondu a tím zajištění maximální možné autonomie a nezávislosti československých zpravodajců v Británii. Zde bohužel snaha F. Moravce opět narážela na jeho nedostatek diplomatického talentu. Od počátku se snažil navázat kontakt s co největším počtem čs. zastupitelských úřadů a přimět je k neodevzdání úřadu, majetku

---

¹⁴⁵ ŠOLC, J.: *Po boku prezidenta...*, s. 72-77.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 72.

a nemovitosti do německých rukou, jak jim bylo z protektorátu přikázáno. Třebaže tato iniciativa přinášela i úspěchy a některé úřady se skutečně odmítly podřídit nařízení, jinde byly cenné pozice (které měly i symbolickou hodnotu kontinuity Československa v exilu) ztraceny Moravcovým nešetrným jednáním. Objektivně ale je nutno dodat, že mnohdy také v myslích vojenských přidělců a diplomatů vládla poráženecká nálada a jakýsi slepý smysl povinnosti vůči rozkazu.¹⁴⁷

Spravedlivě je ale nutné uznat, že František Moravec správně odhadl dvě zásadní věci, kterým svou činnost podřizoval. Na straně jedné to byla víra v Edvarda Beneše a jeho budoucí vedoucí postavení československého exilu; na straně druhé pak přesvědčení o možnosti stát se zajímavým a váženým partnerem spřátelených zemí a dosáhnout výjimečného postavení v rámci československého odboje. K tomu však bylo zapotřebí vyvíjet přínosnou zpravodajskou činnost na vysoké úrovni.¹⁴⁸

Povzbuzením morálním i praktickým se počátkem dubna 1939 stal návrat mjr. Gibsona do Londýna. Tento britský zpravodajec, který byl československé věci nakloněný a po příjezdu se stal styčným důstojníkem IS při čs. zpravodajské skupině, byl Moravcově jedenáctce při etablování velmi nápomocný.¹⁴⁹ Další významný úspěch pak znamenala francouzská mise, o které bude pojednávat následující kapitola.

Francie 1939–1940

Jako další velký partner pro zpravodajskou spolupráci v nových podmínkách se po anglické tajné službě nabízela ta francouzská. Tento logický krok byl vlastně obnovou vztahů zpravodajských služeb z meziválečné éry. Na tomto místě je třeba také dodat, že i když Britové zajistili transfer skupiny na ostrovy, další navazování spolupráce a etablování čs. zpravodajství v anglickém prostoru nemělo nijak bouřlivý

---

¹⁴⁷ ŠOLC, J.: *Po boku prezidenta...*, s. 72.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 77-82.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 73.

průběh. Albion stále sledoval umírněnou a chladnou politiku appeasementu a postupoval velmi opatrně. Třebaže v onen moment nedosahoval obecně vztah k Francii nijak extrémních rozměrů, bylo třeba mít na paměti především práci. To znamenalo hodit veškeré emoce za hlavu a pracovat s takovou situací, jaká byla. Ostatně francouzští kolegové z *Le service de renseignements* (SR) prožívali mnichovské události podobně jako na české straně. V jejich sídle nedaleko slavné pařížské Invalidovny počítali s nutností ozbrojeného konfliktu a na rozdíl od většiny Francie se na něj aktivně připravovali. Po mnichovské konferenci nastala atmosféra studu, bezmoci a zklamání. Plk. Louis Rivet, přednosta oddělení, poukázal na fakt, že byla ztracena poslední možnost udržet agresivní Německo na uzdě.¹⁵⁰

V podobném rozpoložení sledoval cupování Československa též pražský přidělenec SR mjr. Henri Gouyou. Na popud svých představených přišel v prosinci 1938 s nabídkou společné schůzky, která se nicméně do poloviny března již nestihla uskutečnit. Zůstává otázkou, jaké by byly její výsledky a zda by nakonec zpravodajci před obsazením zbytku českých zemí nezamířili do Francie. Události však nabraly jiný směr, a mjr. Gouyou tak mohl pouze přihlížet několikahodinovému řízenému pálení dokumentů II. oddělení Hlavního štábu Československé republiky. Když pak po návratu do Paříže 5. dubna 1939 svým kolegům líčil své zážitky z odsunu Moravcovy jedenáctky a následné nacistické okupace, neubráníl se údajně slzám.¹⁵¹

Ke kontaktu francouzských a čs. zpravodajců došlo již 17. dubna 1939, tedy asi měsíc po příletu Moravcovy skupiny do Londýna. V kontextu doby je zajímavé, že větší aktivitu stran spolupráce jeví v této době právě Francouzi. Ti ostatně byli jako sousedi Německa (alespoň co se informovaných a uvědomělých zpravodajců týče) ve stavu větší ostražitosti. Kromě dřívějších vztahů tak pro ně znamenala čs. zpravodajská služba zajímavou možností i stran oblasti jejich zájmu – nacistického Německa. Již deset dní po první schůzce tak na pařížském nádraží Gare du nord vítal plk. Rivet plk. Františka

---

¹⁵⁰ STRAKA, Karel: *Obnova československo-francouzské zpravodajské kooperace mezi březnem a srpнем 1939*. IN: <http://www.vhu.cz/obnova-ceskoslovensko-francouzske-zpravodajske-kooperace-mezibreznem-a-srpnem-1939/> [citováno 15. dubna 2019].

¹⁵¹ Tamtéž.

Moravce. Následující dny se nesly v duchu domlouvání praktické části spolupráce. Francouzská strana jednala velmi pohotově a prakticky. Již 4. května 1939 se tak v kanceláři plk. Riveta hlásili dva čs. přidělenci, kteří měli zbudovat francouzskou expozituru – mjr. Karel Paleček a škpt. František Fryč. 29. července do Paříže přijel i plk. Tichý, který se ujal velení ústředny.¹⁵²

František Fryč byl důležitou postavou, se kterou plk. Moravec po přiletu do Anglie plánoval nasazení ve Francii. Pravděpodobně tomu tak bylo z důvodů jeho znalosti francouzských zpravodajských poměrů (s Moravcem do Paříže podnikl několik cest ještě před mnichovskými událostmi) a ovládnutí francouzského jazyka.

Oba zpravodajci byli v Paříži ubytováni v penzionu poblíž slavné Invalidovny. Na počátku léta oba zažili sice krátkou, zato dramatickou chvíli. 23. června 1939 pozdě v noci oba tvrdě spící muže zbudilo zvonění Františka Moravce. Když byl ve stavu značného rozčilení konečně vpuštěn dovnitř, oběma rozespalým důstojníkům oznámil, aby se rychle oblékli a odjeli s ním k Václavu Kalinovi, jelikož se Beneš zabil. Dlouhé minuty ustrojování oba strávili v přesvědčení, že se jedná o Edvarda Beneše. Až po chvíli jim bylo vysvětleno, že skokem z Eiffelovy věže spáchal sebevraždu pplk. Bedřich Beneš. Tento přijel 11. března 1939 do Paříže, aby v pozici vojenského atašé vystřídal plk. Kalinu. Mezitím ovšem došlo k okupaci českých zemí, plk. Beneš tím pádem nedostal oficiální akreditaci, a ve Francii tak doslova uvázl s minimem prostředků a zavazadel. Fungoval tedy pouze jako jakýsi neoficiální zástupce původního atašé. Tato nestálost společně s dalšími problémy vyhrotila jeho psychický stav do té míry, že volil sebevraždu. Není bez zajímavosti, že jeho první pokus selhal. Po večeři v kruhu čs. důstojníků (včetně Fryče a Palečka) se pouhý den před sebevraždou pokusil svým vozem najet na zábradlí mostu přes Seinou. Jeho manželka však na poslední chvíli volant strhla zpět.¹⁵³ Osudy zahraničního odboje nejsou jen dějinami bitev, smluv a hodností.

---

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ *ABS Praha*, 302-57-2, protokol gen. Karla Palečka z prosince 1949, s. 185–187.

Činnost PAÚ s krycím názvem *KARLA* (zanedlouho došlo k přejmenování na *KAREL*) byla plánována i uskutečněna jako ofenzivní,¹⁵⁴ tedy výzvědná. Primárním objektem zájmu bylo přirozeně Německo. Sídlo expozitury se nacházelo v poskytnuté vile v klidné pařížské čtvrti Boulogne sur Seine.¹⁵⁵ Plk. Tichý jako velitel zprostředkoval kontakt s tvořícím se Československým národním výborem v Paříži (oficiálně uznaným francouzskou vládou až 17. listopadu 1939), místním vojenským atašé plk. gšt. Václavem Kalinou¹⁵⁶ a samozřejmě také se SR. Mjr. Paleček se staral o agenturní záležitosti. Nutno dodat, že agenturní činnost byla minimální. I přesto se podařilo pracovat s několika agenty. Část z nich byla z řad německé emigrace, v některých případech se dokonce jednalo o aktivované osoby z předválečného období.¹⁵⁷

Konečně škpt. Fryč byl pověřen provozem radiostanice a šiframi. K obsluze stanice byli angažováni rtm. František Barva (po jeho odchodu do Londýna nahrazen radiotelegrafistou Air France Františkem Malým), rtm. Vilém Marek a čet. Václav Rettich. Klíče pro komunikaci s protektorátem byly tvořeny především odborníky přímo v Praze. Objem šifrovaných zpráv narostl během času do takové míry, že již na práci mjr. Fryč nestačil, vypomáhal mu i Čech žijící v Paříži, por. v zál. Hugo Vejrych, kterého si jako šifranta Fryč velmi chválil. Na adrese jeho kožešnictví Rue d'Argenteuil 16 byla zřízena tajná schránka pro členy tajné agentury. Později byli k práci přiděleni na pozice šifrantů také por. Zdeněk Kordina a npor. Esteřák, který se ke skupině připojil až

---

¹⁵⁴ Nutno dodat, že ve Francii fungovala také obranná sekce, působící pod československou vojenskou správou v Paříži. Jednalo se o skupinu mjr. Josefa Bartíka, pod kterého spadali zpravodajští důstojníci u čs. zahraničního vojska a mjr. Fořt umístěný v Agde, tedy sídle čs. jednotek. Úkolem skupiny bylo odhalování infiltrace nepřátelskými elementy v čs. exilových strukturách a kontrašpionáž. Srov. KREISINGER, P.: *Brigádní generál Josef Bartík...*, s. 68-72.

¹⁵⁵ STRAKA, K. – TOMEK, P. – BANDŽUCH, T.: *Ve službách republiky...*, s. 114

¹⁵⁶ plk. gšt. Václav Kalina byl od 1. 10. 1935 do 20. 6. 1940 vojenský atašé ve Francii. Poté styčný důstojník u francouzské armády a Comité Francois de la Libération Nationale, současně styčný důstojník u belgické exilové vlády v Londýně. Od 10. 4 do 5. 6. náčelník štábu Československé vojenské mise ve Velké Británii. Srov. ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Z.: *Zapomenutá elita...*, s. 73.

¹⁵⁷ *ABS Praha*, 302-73-1, výslechový protokol Františka Fryče, 1949.

v samotném závěru. Do fungování expozitury se zapojila jako písarka také jistá učitelka ze Sofie Müllerová.¹⁵⁸

Kontakt s londýnskou ústřednou byl zprostředkován na několika úrovních. Využíváno bylo samozřejmě britských kurýrů. K osobním stykům téměř nedocházelo. Hojně bylo využíváno telefonického spojení skrze Intelligence Service (IS), kde byly hovory přepojovány do Dulwiche, sídla Moravcovy londýnské centrály.¹⁵⁹

Agenturní činnost, kterou měl na starosti mjr. Paleček, za francouzského působení tedy příliš aktivní nebyla. Naopak velmi bohatá komunikace se rozběhla po zřízení radiotelegrafního spojení s protektorátem. Do Paříže tak docházely nejrůznější zprávy vojenského charakteru, zprávy o zbrojním průmyslu, politické situaci, perzekuci a informace o osobách, které kolaborovaly. Depše přicházející z Prahy byly rozepsány do třech kopií, z nichž jedna byla archivována a po jedné obdržel vždy „Londýn“ a vojenský odbor Československého národního výboru v Paříži.¹⁶⁰

Radiotelegrafické spojení s protektorátem se díky iniciativě obou stran podařilo navázat, nejednalo se však o samozřejmost. Kvůli poměrně kvapným přípravám před odletem Moravcovy skupiny z Prahy v březnu 1939 nebyl jasně nastolen postup budoucí činnosti a spojení. K těmto účelům v první fázi bylo v zemi Moravcem zanecháno několik důstojníků – mjr. Alois Čáslavka, škpt. Dítě (kvůli nepříznivému počasí při návratu ze svého nasazení na Slovensku nestihl odlet), škpt. František Fárek a škpt. Antonín Longa. Konkrétní postup však dohodnut nebyl.¹⁶¹

Spojení s protektorátem tak muselo být vybudováno postupně. Na počátku se podařilo zajistit omezený kontakt francouzskou diplomatickou poštou z Prahy a zpět. V Praze zásilky předával místní přidělenec mjr. Gouyou řidiči Františku Zárubovi, který je posléze doručoval již zmíněné skupině důstojníků. Stejnou cestou byla do Francie a Anglie transportována i osobní zavazadla Moravcových důstojníků. Po napadení

---

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ ŠOLC, J.: *Po boku prezidenta...*, s. 108.

Polska na počátku září 1939 radiokomunikace s domovem stále nebyla etablována a na této trase ještě více vzrostla důležitost kurýrního spojení. K navázání kvalitního signálu a radiotelegrafické komunikace došlo až 28. září 1939.¹⁶²

PAÚ¹⁶³ *Karel* se brzy podařilo aktivovat dřívější výzvědné sítě v Německu. To byl stěžejní krok, kterým rapidně čs. zpravodajství v exilu získávalo na hodnotě pro spojence. S ohledem na tento cíl byly v Praze před odletem vybrány i materiály k evakuaci do zahraničí. Pařížská ústředna, úzce navázaná na londýnské ústředí, také fungovala jako kontaktní bod pro fungující struktury ve Švýcarsku, Jugoslávii, Polsku, Maďarsku, Rumunsku a Švédsku. Především první tři zmiňované země s krycími názvy *KAZI*, *MARIE* a *DRAK* byly z hlediska ofenzivního zpravodajství stěžejní.¹⁶⁴ Důležitou roli hrálo také pátrací středisko v nizozemském Haagu s krycím jménem *LIBUŠE*. Na konci srpna také byla uzavřena dohoda o výměně zpravodajských materiálů se švýcarskou vojenskou tajnou službou. Za mnohé toto dojednání vděčilo staré známosti pplk. Tichého se svým spolužákem z Vysoké školy válečné v Paříži Rogerem Massonem. Kontakt byl zprostředkováván vždy na švýcarském území; kontaktní osobou se zde stal kpt. Hans Hausmann s krycím jménem *HAVELSKÝ*.¹⁶⁵

Skrze mjr. Gouyou probíhala spolupráce se SR, která od odbočky dostávala většinu vojenských zpráv. Týž důstojník pak naopak tlumočil hodnocení poskytnutých zpráv a poskytoval některé analýzy říšskoněmecké armády. Dle Fryče byl po napadení Francie kontakt mezi *Karlem* a SR téměř utlumen. Plná pozornost francouzských zpravodajců byla zapotřebí jinde.¹⁶⁶

Zajímavý pohled na francouzskou epizodu poskytl při svých poválečných výsleších Karel Paleček. Všude prý měla panovat „francouzská nesvědomitost“ a na každém kroku vystával nějaký problém. Dle jeho slov se i sebemenší a jednoduchá věc

---

¹⁶² Tamtéž, s. 108–109.

¹⁶³ Předsunutá agenturní ústředna.

¹⁶⁴ STRAKA, K. – TOMEK, P. – BANDŽUCH, T.: *Ve službách republiky...*, s. 114.

¹⁶⁵ GEBHART, Jan: *Českoslovenští vojenští zpravodajci v Paříži (1939-1940)*. IN: *Moderní dějiny*. Sborník k dějinám 19. a 20. století, č. 3, roč. 1995, s. 135.

¹⁶⁶ STRAKA, K. – TOMEK, P. – BANDŽUCH, T.: *Ve službách republiky...*, s. 114.

ukazovala jako komplikovaný problém. Příliš pozitivně nehodnotil ani samotného mjr. Gouyou. Byl prý „nevýkonný, pomalý, všechno odkládal a ke všemu měl jakýsi lehký, lajdácký francouzský poměr.“¹⁶⁷

Koncem srpna 1939 vzájemné dohody obou služeb kulminovaly a spolupráce již běžela naplno. Mimo jiné díky informacím SR, která již od 10. srpna 1939 znala blízké události útoku Německa na Polsko.¹⁶⁸ Z přicházejících indicií zpravodajci dávali dohromady zlověstné zprávy, které ale jen potvrzovaly dlouhodobější předpoklady. Telefonicky tak ve večerních hodinách 23. srpna 1939 Karel do Londýna hlásil nervózní projevy ve Švýcarsku a vážné signály z Říše.¹⁶⁹ O blízkosti agrese vůči Polsku nemohlo být pochyb. Obsah hovoru z půl desáté večer dne 30. srpna 1939 do Londýna byl již naprosto explicitní. Moravcovi muži v Anglii ve sluchátku vyslechli následující: „- Gen. Bodenschatz řekl, že v případě, že půjdou západní mocnosti [do války], půjdou Němci přes Holandsko, a to nejdříve padákovými trupami, které obsadí stavidla, aby Holanďané nemohli způsobiti zátopy. - S útokem na Polsko se čeká proto, že budou snad u Maďarů ústupky. – Do 27./8 11 hodin dop[oledne] nepadlo v Berlíně žádné rozhodnutí. V okolí převládá přesvědčení, že je to prodlužovací taktika. Válečná chuť Hitlera je jasná. Nepodaří-li se něco se současnou propagandou do 30/8, pak Him[m]lerovci mají vyvolati incident [!]. Him[m]ler dal k tomu dne 26/8 příslušné

---

¹⁶⁷ ABS Praha, 302-57-2, protokol gen. Karla Palečka z prosince 1949, s. 183.

¹⁶⁸ STRAKA, Karel: *Obnova československo-francouzské zpravodajské kooperace mezi březnem a srpnem 1939*. IN: <http://www.vhu.cz/obnova-ceskoslovensko-francouzske-zpravodajske-kooperace-mezi-breznem-a-srpnem-1939/> [citováno 15. dubna 2019].

¹⁶⁹ Zpráva obsahovala zajímavé informace: „Dne 22. 8. 1939 večer nařídilo Švýcarsko střežení mostů apod. [...] Většina mužstva určená k ochraně hranic je prý povolána. Dne 21. 8. 1939 Vídeň – velké pohyby motorizovaných jednotek bez čísel směrem k ČSR. Mosty přes Dunaj jsou rezervovány výhradně pro pohyby vojska. Obyvatelstvo Vídně je zděšeno. 75 dělníků, pracujících ve Forschwiller ve Francii, bylo odvoláno zpět a odjelo /do Německa/. Jedni z nich říkali, že jednou na dovolenou, druzí, že dostali telegram „matka nemocna, přijed' ihned“. Dnes 22. 8. ve 23 hodin 2. Panzer Division odjela směrem Břeclav, 20. mot. Division směřuje do Pomořanska, 29. mot. Division odjela na válečném stavu dne 20. 8. 1939.“ Výčet pohybu jednotek směrem k východní hranici Německa pokračoval. Je s podivem, jak (zejména časově) přesné a rychlé informace dokázala francouzská expozitura zprostředkovávat. VÚA-VHA Praha, f. 37-144-14 (Karel), zpráva telefonická od Karla dne 23. 8. 1939.

*instrukce.*¹⁷⁰ Hloubka znalostí (které čas ukázal jako pravdivé) je opravdu podivuhodná a nepochybně svědčí o profesionální práci. Ještě podrobnější zpráva o postavení a síle německých vojsk u polských hranic dorazila do Londýna 31. 9. 1939 (!) zhruba 12 hodin před německým útokem na Polsko.¹⁷¹ Pro čs. zpravodajce mohlo zahájení bojů na německo-polské hranici a následné zapojení spojenců do konfliktu čs. znamenat jakési zasmušilé zadostiučinění.

Během působení ve Francii Fryč pod krycím jménem Fiedler absolvoval krátkou zahraniční cestu ve Švýcarsku. Od 19. do 24. září 1939 zde prověřoval fungování zpravodajské sítě. Na základě nově vzešlých okolností a jim přizpůsobených směrnic zde osobně předával instrukce jednotlivým agentům. Zhruba o měsíc později byl Fryč rozhodnutím protektorátní vlády ze dne 3. října 1939 zbaven státní příslušnosti a veškerý majetek mu byl zkonfiskován.¹⁷²

Třebaže se po vypuknutí války značně zkomplikovalo jak spojení s protektorátem, tak kontakt s agenty a sítěmi táhnoucími se z Francie do Německa, došlo i k pozitivnímu vývoji čs. věci. Dne 12. září se v Paříži ustanovila prozatímní čs. vláda; na počátku října byla podepsána dohoda o obnovení čs. armády ve Francii a jak již bylo zmíněno, v listopadu 1939 došlo i na uznání Československého národního výboru.¹⁷³

Pro plné nasazení zpravodajců bylo nutné, aby byly do exilu přepraveny také rodiny zpravodajců. Ti tak posléze mohli pracovat bez obav, jaké osudy jejich nejbližší v protektorátu (třeba i jejich odbojovými aktivitami) musí snášet. Hrozilo nebezpečí, že je Gestapo bude používat k vydírání jako rukojmí. Jako první měl plk. Moravec naplánovanou nejistou variantu jejich odeslání za pomoci manželky bývalého čs. vyslance v Moskvě Bohdana Pavlů. Ta v Londýně projednávala blíže neznámý plán, jak celou akci uskutečnit. Tato eventualita však skončila ještě dříve, než začala. Další plán

---

¹⁷⁰ VÚA-VHA Praha, f. 37-144-14 (Karel), telefonická zpráva „KARLA“ dne 30. 8. 1939 ve 21 hod 30 min.

¹⁷¹ VÚA-VHA Praha, f. 37-144-14 (Karel), zpráva telefonická od „Karla“ dne 31. 8. 1939 v 15.55 hodin.

¹⁷² ABS Praha, fond Z, sign. Z-7-17, Fryč František, výpisy z archivních materiálů, s. 1.

¹⁷³ GEBHART, J.: *Českoslovenští vojenští zpravodajci...*, s. 135.

zahrnoval mjr. Gouyou, který měl v Praze kontaktovat již zmiňované důstojníky Longu a Fárka. Společně měli vybavit rodiny pasy, které by umožňovaly legálně vycestovat. Záměrem bylo poslat je pryč ve třech skupinách pod několika falešnými záminkami skrze Itálii, Slovensko a Berlíně. Celá velmi nákladná akce ztroskotala a zůstala jen krůček od totálního fiaska ohrožujícího všechny zúčastněné. Úkol transferu rodin se povedl až na třetí pokus, kdy za dramatických okolností dopravil mjr. Čáslavka rodiny zpravodajců do Polska.¹⁷⁴

Evakuace

Fall Gelb, jak byla nacisty nazvána jejich invaze do Francie, započala 10. května 1940. Během několika týdnů bojů, během kterých byly poraženy také státy Beneluxu, se nacistickým silám podařilo obranné snahy spojenců rozvrátit. Francouzská armáda, předpokládající účinnou obranu na Maginotově linii,¹⁷⁵ velmi rychle kolabovala a na nesouvislé frontě kladly odpor zbytky více či méně organizovaných jednotek. Mezi nimi také do ústupových bojů zasahovali ve francouzských uniformách od počátku června 1940 i vojáci československého 1. a 2. pěšího pluku.¹⁷⁶

Porážka přišla rychle a nečekaně. Byla o to těžší, že mnozí vkládali do Francie naděje spojené s porážkou Adolfa Hitlera. Francie, skvoucí se vítěz Velké války, padla během několika týdnů. Ve všeobecném chaosu blížícího se dunění nacistických děl, podobně jako před více než rokem v Praze, čs. zpravodajci ve svém sídle na ulici Victora Huga 13 pálili část dokumentů. Vybrané dokumenty měl za úkol na ostrovy odvézt britský kurýr. V práci se přesto pokračovalo až do 11. června 1940.¹⁷⁷

---

¹⁷⁴ ŠOLC, J.: *Po boku prezidenta...*, s. 74–75.

¹⁷⁵ Pás sofistikovaného opevnění na německo-francouzské hranici táhnoucí se od Švýcarska po Lucembursko.

¹⁷⁶ Československé pozemní jednotky ve Francii. IN: http://www.usd.cas.cz/wp-content/uploads/Slovník38_45.pdf [citováno 15. 4. 2019]

¹⁷⁷ *VÚA-VHA Praha*, kvalifikační listina Františka Fryče, část I.

Paříž opustili českoslovenští zpravodajci o den později v rámci čs. vojenské správy ještě stále za válečného stavu společně s francouzským hlavním štábem a za doprovodu mjr. Gouyou směrem do Akvitánie, konkrétně Bordeaux.¹⁷⁸ Z Paříže tedy unikli pouhé dva dny před příchodem nacistických vojsk. Ve městě Cours Cheverny kolonu dostihla zpráva o vyhlášení příměří. Tím se pro celou skupinu celá situace poměrně zkomplikovala, a tak byla v krbu zdejší školy spálena většina transportovaných dokumentů vyjma šifrovacích klíčů a pokladního deníku. Popel zde lehly i některé písemnosti evakuované před 15. březnem 1939 z Prahy. Po cestě se na rozkaz gen. Sergěje Ingra (během celé cesty bylo udržováno rádiové spojení) od hlavní skupiny oddělili tři muži z rádiové sekce, kteří zamířili do Agde.¹⁷⁹ Pro ostatní skončila práce ve Francii v přístavu Arcachon, odkud zamířili 29. června na křižníku Galatea směrem k britským ostrovům.¹⁸⁰

Expozitura *KAREL* ve Francii se během více než roku svého působení dokázala zformovat v nejdůležitější zpravodajské středisko počátku československého zahraničního odboje. Důležité nebylo jen samotné získávání zpráv a jejich poskytování spojencům, ale již samotné navázání spojení s odbočkami po celé Evropě a aktivování agenturních a kurýrních sítí z předmnichovského období. Úspěšná francouzská mise skončila s pádem této země do nacistických rukou. Příležitost k případnému vyškolení a vybavení krajanů žijících na jejím území pro pokračování zpravodajské práce zde ale

---

¹⁷⁸ Je zvláštní, že v kvalifikační listině Františka Fryče můžeme číst zcela jinou trasu, a to včetně města, kde celou kolonu zastihlo vyhlášení příměří. Trasa je popisována takto: z Paříže na jih do Cours Cheverny a do Uzerche, kde celou skupinu zastihlo vyhlášení příměří, poté prudká změna směru na severovýchod do přístavního města Saint Cast (!) v oblasti Bretaně (a poté evakuace do Velké Británie). Další prameny i literatura však hovoří jinak. Ve výslechovém protokolu Františka Fryče on sám uvádí ústup směrem na Bordeaux. Stejnou cílovou destinaci zmiňuje i Jan Gebhart ve svém článku, kdy čerpá tentokrát z výslechového protokolu Karla Palečka, který se téhož ústupu také účastnil. Je nepravděpodobné, že by oba muži (byť takřka deset let po popisovaných událostech) učinili ten samý, a k tomu tak velký omyl. Popis trasy z Fryčovy kvalifikační listiny tak může být pravdivý maximálně do Uzerche. Srov. VÚA-VHA Praha, Sbirka kvalifikačních listin, kvalifikační listina Františka Fryče a GEBHART, J.: *Českoslovenští vojenští zpravodajci...*, s. 136.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 136.

¹⁸⁰ VÚA-VHA Praha, kvalifikační listina Františka Fryče, dotazník k doplnění kvalifikační listiny, datováno 20. ledna 1947.

zůstala bohužel nevyužita. Až později během války se objevily snahy naplnit tento potenciál, ale bez významnějších úspěchů.¹⁸¹

Zpět v Anglii

Výrazným stimulem a zásadním krokem k obnovení předválečného Československa se stalo uznání ČSNV jako prozatímní československé vlády. Benešova snaha tak 21. července 1940 přinesla své ovoce, když britský ministr zahraničí lord Halifax oznámil navázání oficiálních styků s prozatímní česko-slovenskou vládou. Bylo to tedy uznání *de iure*. Ihned poté byla prezidentem Benešem jmenována exilová vláda v čele s čelním politikem Československé strany národně socialistické Msgre. Janem Šrámkem. Současně vzniklo pět základních ministerstev včetně Ministerstva národní obrany. V jeho rámci pak byl František Moravec jmenován přednostou II. (zpravodajského) odboru, který se dále dělil na výzvědné (v čele mjr. Strankmüller) a obranné (v čele mjr. Bartík) zpravodajství, každé o třech sekcích. Moravcovým zástupcem byl i přes předchozí neshody pplk. Tichý.¹⁸²

Ofenzivní zpravodajství bylo děleno na několik skupin: zpravodajskou (A), studijní (B), šifrovou (C) a zvláštní (D). Vyjma několika pracovišť zvláštní skupiny D (mj. speciálním pracovištěm pro spojení s domovem – Vojenskou radiovou ústřednou) sídlilo ofenzivní zpravodajství na Porchester Gate v Londýně. Naproti tomu defenzivní zpravodajství bylo dislokováno na Piccadilly, rovněž v hlavním městě království. Zpravodajský odbor jako celek pak udržoval styky se zahraničními službami jako byla sovětská NKVD, britské Secret Intelligence Service (SIS)¹⁸³ a Special Operations Executive (SOE)¹⁸⁴ nebo americkou Office of Strategic Services.¹⁸⁵

---

¹⁸¹ ŠOLC, J.: *Po boku prezidenta...*, s. 116.

¹⁸² KREISINGER, P.: *Brigádní generál Josef Bartík...*, s. 82-85.

¹⁸³ Zpravodajská služba Velké Británie.

¹⁸⁴ Oddělení pro zvláštní operace – součást britské tajné služby MI6 sloužící pro speciální operace a boj nestandardními prostředky.

¹⁸⁵ STRAKA, K. – TOMEK, P. – BANDŽUCH, T.: *Ve službách republiky...*, s. 118.

Po návratu na ostrovy byl František Fryč přidělen k II. odboru Ministerstva národní obrany československé exilové vlády. Vrátil se i na své původní určení v ofenzivní sekci.¹⁸⁶ Řídil rovněž zbytky agenturní sítě v Nizozemí. Měl mimo jiné na starosti šifrování a dešifrování zpráv pro stanice vedoucí k jihu. Zpracovával též šifrovací klíče a kódy a vzhledem ke svým zkušenostem pracoval s fotografickým materiálem. Posléze se stal vedoucím celé šifrové skupiny, která udržovala kontakt mj. s domácím odbojem na území Protektorátu Čechy a Morava.

Zvláštní skupina D zpravodajského odboru začala po britském vzoru vybírat a cvičit příslušníky československé zahraniční armády, kteří byli určeni k vysazení na území nepřítele (v tomto případě Protektorátu Čechy a Morava) s diverzními, zpravodajskými a kurýrními úkoly. Budoucí parašutisty, kteří byli vybráni pro výsadek a nasazení na území okupované vlasti školil ve spolupráci s britskými kolegy v šifře.¹⁸⁷

Šifrová skupina kromě udržování kontaktu pomocí radiostanic také měla na starosti přijímání, dešifrování a vyhodnocování došlých zpráv, které také povinně evidovala. Jednalo se o velmi důležitou složku zpravodajské odboru při MNO v Londýně. Nejvýznamnější roli zde hrál František Fryč a Václav Knotek, oba vyškolení nejruznějšími kurzy šifrování britské SIS. Třebaže v materiálu, který Moravcova jedenáctka do Londýna přivezla, bylo několik šifrovacích klíčů, zdaleka se nejednalo o dostačující materiál. Charakterem odpovídal spíše pomůckám, které nedosahovaly potřebných kvalit (zejména v souboji s takovou „šifrovou velmocí“, jakou bylo nacistické Německo).¹⁸⁸

K dispozici tak byl především „slovníkový šifrovací kód VA“, sloužící od roku 1936 ke komunikaci s vojenskými atašé ve Stockholmu, Rize a Londýně. Pro zastaralost však byl v roce 1940 zrušen. Ani další přivezený kód, založený na znění

---

¹⁸⁶ *ABS Praha*, fond Z, sign. 70-7-17, výpisy z archivních materiálů: František Fryč, s. 1-2.

¹⁸⁷ *ABS Praha*, fond Z, sign. 70-7-17, výpisy z archivních materiálů: František Fryč, s. 1-2.

¹⁸⁸ HANÁK, V.: *Muži a radiostanice...*, s. 67.

uveřejněného v úředním vydání Pravidel českého pravopisu s názvem „Šifrový kód I“ pro potřeby „ostrého“ agenturního spojení s domovem nevyhovoval.¹⁸⁹

Díky školení britských zpravodajců a dodání několika šifrových klíčů z protektorátu do Anglie se později dařilo vytvářet kódy, které by se daly označit jako solidní. František Fryč je sestavoval postupně pro jednotlivé výsadky (či skupiny výsadek) a inspiraci hledal například u zkušeného a renomovaného šifřanta a bývalého přednosty šifrovací skupiny II. oddělení hlavního štábu pplk. Josefa Růžka. Bohužel pro československou věc se tento potřebný expert (pravděpodobně pro pokročilý věk) do exilu nikdy nevydal.¹⁹⁰

Mimo jiné se také podílel na plánování náplně operací pro budoucí výsadky příslušníků zahraniční československé armády do Protektorátu Čechy a Morava. Sedmého března 1941 se dočkal povýšení do hodnosti majora.¹⁹¹

V roce 1942 Fryč zaznamenal významný úspěch při spolupráci s ilegální vojenskou francouzskou organizací, kterou se mu podařilo spojit s britskou zpravodajskou službou IS.¹⁹² Ke konci roku 1943 pak Františka Fryče čekala mise na Blízkém východě, o které pojedná následující kapitola.

Turecko 1943

Koncem listopadu 1943 byl mjr. Fryč určen plk. Moravcem k cestě do Istanbulu.¹⁹³ Z něj přicházely již delší dobu znepokojivé zprávy stran konspirace a financí zdejší čs. zpravodajské expozitury. Na zdejšího čs. vyslance si navíc již v roce

---

¹⁸⁹ HANÁK, V.: *Muži a radiostanice...*, s. 68.

¹⁹⁰ Tamtéž.

¹⁹¹ *ABS Praha*, fond Z, sign. 70-7-17, výpisy z archivních materiálů: František Fryč, s. 1-2.

¹⁹² *ABS Praha*, fond Z, sign. 70-7-17, výpisy z archivních materiálů: František Fryč, s. 1-2.

¹⁹³ V pramenech střídavě nazýván buď jako *Istanbul* nebo *Cařihrad*. V textu bude pro zjednodušení používána první varianta. Podobně město v pramenech výhradně nazývané *Kairo* nebo *Cairo* bude psáno jako Káhira.

1942 v depeši stěžovali zdejší zpravodajci a žádali posláni autoritativní osoby, která by problémy vyřešila.¹⁹⁴

Fryčovým hlavním úkolem tedy především bylo vyřešit finanční situaci československé zpravodajské expozitury v Istanbulu a urovnat spor mezi jejím velitelem pplk. Jaroslavem Hájíčkem a zdejším vyslancem Dr. Hanákem.¹⁹⁵ S postupujícími léty války se navíc čím dál tím více začaly plánovat vojenské akce na Balkáně (viz dále). Bylo nutné, aby istanbulska expozitura byla připravena.

Působení východních expozitur československé zpravodajské služby během Druhé světové války zůstávají dosud do jisté míry ve stínu působení zpravodajců v západní Evropě, kde je téma agenturního spojení, vysílání příslušníků československé zahraniční armády a další odbojová činnost poměrně dobře zpracováno. Práce a výsledky zpravodajců jižní a jihovýchodní Evropy zůstávají snad pro významné a dramatické události spojující Velkou Británii s Protektorátem Čechy a Morava mimo hlavní pozornost historické obce i laické veřejnosti.

Autor si v této kapitole neklade ambici vyčerpávajícím způsobem popsat působení československé zpravodajské služby v Turecku během Druhé světové války ve všech možných a nutných kontextech. Taková práce by si vyžádala několikanásobně větší rozsah, rozbor množství depeš odeslaných a přijatých tamní radiostanicí s krycím jménem „Sláva“, analýzu poválečných výsledkových protokolů zainteresovaných osob, rozbor materiálů německé vojenské zpravodajské služby Abwehr a další.

Cílem je popsat obecnou situaci skupiny a její možnosti, problémy, limity a prostředí, ve kterých musela na konci roku 1943 pracovat. Měla by být jakýmsi rozšířeným vhladem do problematiky v určitém prostoru a času. Hlavním pramenem

---

¹⁹⁴ Obsah depeše byl poměrně důrazný: „Stěžuji si, že Hanák navrhoval rozpuštění naší skupiny bez souhlasu mého, proti čemuž rozhodně protestuji. Mám ostatně svědecky zjištěno, že Hanák usiloval o naše odstranění dávno před atentátem, který je mu jen záminkou, neboť proti nám ze strany Turků není nejmenšího. Žádám posláni autoritativní osoby vyšetřit poměry v Turecku. Opouštět nyní Istanbul by bylo zločinem na informační službě. Oповěď žádám přes Marii.“ Srov. VÚA-VHA Praha: f. 37-155-1, depeše pro Londýn z 12. března 1942.

¹⁹⁵ *ABS Praha*, 302-73-1, výsledkový protokol Františka Fryče ze 17. ledna 1950, s. 8.

této práce je rozsáhlá zpráva¹⁹⁶ zpravodajského důstojníka majora pěchoty mjr. Františka Fryče právě o československé zpravodajské expozituře v Turecku, kterou vypracoval po služební cestě na konci listopadu a v prosinci 1943.

Následující část se proto se nebude zabývat (až na výjimky) jednotlivými akcemi a rozbořem sítí, na které bohužel není v tomto rozsahu prostor. Popsány budou jen ty opravdu nejdůležitější, které svým charakterem formovaly působení Moravcových mužů v Turecku. Můžeme tak moci spatřit jednu z oblastí československého odboje tak, jak ji pozoroval, zažil a popsal František Fryč.

Geneze turecké odbočky

Činnost československé zpravodajské odbočky v Turecku se počala utvářet již v průběhu roku 1940, prozatím jako záloha jednotlivých expozitur a skupin působících na tzv. „jižní“ neboli „balkánské“ cestě.¹⁹⁷ Ta vedla od Budapešti až po Bělehrad v Jugoslávii, později až po bulharskou Sofii. Pomoc zde zajišťovala síť důstojníků, diplomatů, úředníků a dalších osob na páteční trase Budapešť – Bělehrad, dále pak do Francie či na Blízký a Střední východ. Českoslovenští důstojníci na francouzském konzulátu v Budapešti tvořili první záchytný bod, pomáhali s obstaráváním nezbytných dokumentů a organizovali přesun příchozích dále na jih, do Bělehradu. Zde fungovala organizace ve větší a mnohem legálnější míře, jelikož jugoslávská oficiální místa do značné míry sympatizovala s československým osudem a poskytovala jejím odbojovým aktivitám, řízeným zdejší zpravodajskou agenturní ústřednou Marie,¹⁹⁸ důležitou

---

¹⁹⁶ Zpráva čítá 58 stran. Původně uložena pod signaturou 37-2-5. Při pokusu o reorganizaci fondu 37 byla jako řada dalších z úvodních signatur fondu ztracena, nebo přesunuta jinam Srov. *Vojenský ústřední archiv-Vojenský historický archiv* (dále *VÚA-VHA Praha*), f. 20-6-35, Hlášení o služební cestě do Turecka. Strojopis, datováno 7. 1. 1944, Londýn. Podepsáno mjr. Fryčem.

¹⁹⁷ Po pádu Polska se jednalo o nesmírně důležitý prostor, kudy proudila organizovaná i živelná emigrace z českých zemí. Pomoc zde zajišťovala síť důstojníků, diplomatů, úředníků a dalších osob na páteční trase Budapešť – Bělehrad a dále do Francie či na Blízký východ.

¹⁹⁸ ZAÚ Marie hrála důležitou roli od října 1939 až do dubna 1941, kdy Jugoslávie bezpodmínečně kapitulovala. Kromě spolupráce s jugoslávskými úřady se těšila i podpoře místních československých spolků místních krajanů; těžila též z poměrně velkého zastoupení československých firem – Baťa, Zbrojovka, Dunajplavba nebo Škoda. Hlavním úkolem Marie byla činnost zpravodajská – informace byly

podporu. Tato více či méně diskrétní pomoc s sebou samozřejmě nesla i požadavky na spolupráci druhým směrem – Čechoslováci tak např. dodali informace o zahájení německého útoku na Jugoslávii nebo bombardování Bělehradu.¹⁹⁹

Během balkánského tažení mezi lety 1940–1941 docházelo postupně k ústupu zpravodajských expozitur směrem na jih. Po pádu Jugoslávie a Řecka do Turecka ustoupila *DORA*²⁰⁰ z Rumunska a již zmiňovaná jugoslávská *MARIE*.²⁰¹ Istanbul se tak stal nejbližší zahraniční agenturní ústřednou (ZAÚ) na Blízkém východě. Českoslovenští zpravodajci se dostali do relativně odlišného prostředí neutrálního státu, jehož polohy a situace využívalo mnoho zahraničních zemí. Jak trefně poznamenal Jiří Šolc, jednalo se zde o jakési „*eldorado zpravodajských služeb*“.²⁰²

Do Istanbulu přijíždí František Fila

Výběr právě Františka Fryče pro istanbulskou misi byl zcela logický. Jeho dlouholeté zkušenosti s ofenzivním zpravodajstvím, řízením mnoha agentů během práce u výzvědné skupiny a se zahraničními cestami společně s velmi přátelským, a přitom respekt vzbuzujícím charakterem znamenaly výtečné předpoklady pro splnění úkolu. Fryčova excelence vyčnívá z pramenů na mnoha místech. V kolonkách hodnocení velitelů útvarů, kterými Fryč v meziválečné éře prošel, můžeme číst samé superlativy. Jednalo se o velmi schopného profesionála s vysokým pracovním nasazením, loajalitou

---

získávány od obchodních zástupců zmíněných firem, uprchlíků z protektorátu a radiovým spojením. Nezanedbatelné bylo též kurýrní spojení udržované především posádkami drážních lůžkových vozů na trase Praha – Budapešť. Kromě zpravodajské měla Marie též další významné skupiny – evakuační, propagační (mobilizační a politická propagace čs. odboje) a sabotážní. Ve velitelské funkci se zde vystřídal pplk. Hájíček – *PETR*, mjr. Alexander Fritscher – *FOX*, mjr. František Hieke – *STOJ*. Srov. ŠOLC, J.: *Po boku prezidenta...*, s. 124–131.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 128.

²⁰⁰ Jmenovitě skupina kolem plk. Heliadora Píky, pplk. Prokopa Kumpošta a Lva Klučky. Tamtéž, s. 275.

²⁰¹ Konkrétně mjr. Alexand Fritscher, kpt. Jaroslav Kašpar – *PÁTÝ* a mjr. František Hieke – *STOJ*. Tamtéž.

²⁰² Operovala zde služba britská, polská, jugoslávská, americká, sovětská, maďarská, německá a další. Se jmenovanými se českoslovenští zpravodajci dostávali do styku v největší míře. Srov. ŠOLC, J.: *Po boku prezidenta...*, s. 275.

a člověka veskrze nekonfliktního. Netřeba zmiňovat jeho absolutní oddanost československé věci.

Mimo jiné pro tyto povahové rysy byl velmi ceněn i plk. Moravcem. Při plánování ústupu úzké skupiny zpravodajců v případě války s Německem (jedná se o původní domluvy s Brity z roku 1937) dohodnutého tehdejší přednostou zpravodajského oddělení plk. gšt. Františkem Hájkem figurovalo na seznamu pouhých několik jmen – kromě jeho osoby to byl plk. František Moravec a právě škpt. František Fryč.²⁰³

Šestnáctého listopadu 1943 odcestoval z Anglie přes Gibraltar směrem do Káhiry muž s československým diplomatickým pasem na jméno František Fila. Jednalo se o krycí jméno mjr. Františka Fryče, jehož cílovou destinací byl turecký Istanbul, kam se z Moravcova pověření vydal na pracovní (v podstatě inspekční) cestu. O příjezdu byla tamní expozitura zpravena depeší²⁰⁴ až o jedenáct dní později; pravděpodobně z konspirativních důvodů k Fryčově ochraně.

Babylon Istanbul

Pro porozumění práce našich blízkovýchodních zpravodajců se nelze obejít bez jakéhosi geokulturního a geopolitického kontextu. Turecko takřka po celou dobu války zachovávalo na oficiální úrovni neutralitu. Na jaře roku 1943 ale začínal být čím dál zřetelnější příklon Turecka ke Spojencům. Hájiček tak započal s přípravami na „zoficiálnění“ československé přítomnosti a potenciální rozšíření působení. V plánu mj. bylo přesunout základnu z britského konzulátu a v rámci dnů měl být odeslán por. Hostaša do Palestiny a Káhiry, aby celé skupině obstaral uniformy.²⁰⁵ Nadšení však

---

²⁰³ Počítalo se i s jejich rodinami. Tato verze byla dle J. Šolce potvrzena existencí připravených pasů a poválečným svědectvím Karla Palečka. Tamtéž, s. 64.

²⁰⁴ *VÚA-VHA Praha*: f. 37-98-11 (Radiostanice Sláva, přijaté radiodepeše – SLÁVA r. 1943). Jedná se o krátkou depeši od *PAVLA* (krycí jméno plk. Františka Moravce) odeslanou 27. listopadu 1943 radiostanicí „*Sláva*“ (krycí název radiostanice československých zpravodajců v Istanbulu).

²⁰⁵ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Zpráva ze dne 7. dubna 1943.

bylo předčasné. Vojsko-politickou situaci v Turecku v námi sledované době dobře vystihuje následující zpráva ze 17. července 1943:

„Situace v Turecku je stále stejná. Neutralita za každou cenu. Vidí rádi úspěchy spojenců, ale zase jen proto, že jim zaručují další neutralitu a že je tyto válečné úspěchy nezavazují a nenutí ke vstupu do války. Vojskové přípravy, které v Turecku provádějí, jako např. motorisace jednotek, doplňování materiálu /od spojenců i Osy/, stavění a výcvik nových tankových jednotek, přezbrojování letectva a podobně, pokračují tak pomalu a v takové míře, že z toho je zřejmé, že všechny tyto přípravy nejsou konány za účelem brzkého vstupu do války, nýbrž že je to normální doplňování a modernisování armády.“²⁰⁶

Turecku se do války zkrátka nechtělo. Nadto ani na přelomu let 1943/44 nebyla armáda na konflikt připravena a veřejné mínění bylo rovněž proti zapojení. Velká obava panovala z případného leteckého úderu na „z poloviny dřevěný Istanbul, v němž není žádný kryt“. Byla to země řídicí se heslem „raději o týden později než o den dříve“.²⁰⁷

Fenoménem, se kterým se snad každá osoba v Turecku musela potýkat, byl tzv. „*bahşiş* – bakšiš“, tedy v podstatě úplatek (také tuzér, všimné). Sám Fryč situaci v Turecku poměrně výstižně zaznamenal: „*Turecko je skutečně bakšišový stát. Bere prý tam každý, kdo má ruce, jenom prezident ne. Aby však nebyla touto výjimkou zastavena sláva bakšiše, bere za prezidenta jeho bratr.*“²⁰⁸ Výše bakšiše byla otázkou „citu pro věc“ a odvíjela se od postavení osoby a problému, který měla vyřešit. Řešení překážek tak nebylo dáno jejich složitostí, ale hodnotou bakšiše. Je otázkou, do jaké míry se jednalo o korupční chování v chápání našeho prostředí. U blízkovýchodních, středovýchodních a jiných kultur se mohlo blížit spíše vyjádření skutečné potřeby požadované věci, snad jakéhosi předběžného vyjádření spropitného, které Turci chápali jako běžnou samozřejmost. Pakliže se můžeme domnívat, že bakšiš byl skutečně

---

²⁰⁶ VÚA-VHA Praha: f. 20-6-35: Zpráva ze dne 17. července 1943.

²⁰⁷ VÚA-VHA Praha: f. 20-6-35: Zpráva z 29. prosince 1943.

²⁰⁸ VÚA-VHA Praha: f. 20-6-35: Hlášení..., Spojení se Slovenskem, s. 5.

všeobjímající, můžeme ho vidět jako jakousi šedou oběhovou sféru, v níž každý bakšiš zároveň dostává i dává.

Ať už to bylo tak či onak, realita byla jasná a Hájíčkoví muži se s ní museli vyrovnat. Podobně tomu bylo s řadou dalších věcí – cizím jazykem, pro Českoslováky extrémním podnebím, jinou kulturou ve všech svých kontextech atp. Řešit však museli mnohem vážnější problémy, na něž ještě zaměříme svou pozornost.

Moravcovi muži na Bosporu

Československá zpravodajská expozitura v Turecku oficiálně neexistovala, byť o její přítomnosti měly turecké úřady velmi dobré povědomí, dokonce do té míry, že věděly o falešné identitě jejího velitele pplk. gšt. Jaroslav Hájíčka – *PETRA*²⁰⁹. O přítomnosti Moravcových mužů sami zpravili turecký hlavní štáb a ministerstvo vnitra přímo Britové. Sídlo bylo umístěno přímo na konzulátu Velké Británie. Tato výsada byla poskytnuta československé službě jako jediné ze spojeneckých. Zpravodajcům to poskytovalo jednak záštitu proti samotným Turkům a jednak dobré

---

²⁰⁹ Pplk. gšt. Jaroslav HÁJÍČEK – *PETR* se narodil 25. 8. 1899 v obci Hostí, okres Týn nad Vltavou. Mezi 17. zářím 1940 a 28. únorem 1942 sloužil ve funkci styčného důstojníka Československé vojenské mise pro Balkán, Blízký a Střední východ v Haifě. Od počátku března 1942 byl převelen coby čs. vojenský zmocněnec do Istanbulu. Jeho pozice byla následně po zapojení Turecka do války změněna 1. října 1944 na velitele již oficiální Československé vojenské mise v Turecku, kterou vykonával až do 1. září 1945, kdy byl jmenován v této zemi čs. vojenským atašé. Po válce byl počátkem října 1946 povolán zpět do Československa a zařazen k 2. oddělení hlavního štábu. Postupně prošel několika útvary, avšak již před únorem 1948 byl jako nastupujícímu režimu nepohodlný čím dál více perzekvován, což vyústilo odsouzením k 11 měsícům vězení. Po odpykání trestu byl opět zatčen v roce 1956; plně rehabilitován pak až v roce 1970. Osm let poté zemřel v Praze. Srov. ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Z.: *Zapomenutá elita...*, s. 212–213. Jaroslav Hájíček bezesporu patřil k nejlepším zpravodajským důstojníkům československé armády. Ještě v roce 1956 vyvolalo značné znepokojení bezpečnostních složek socialistického Československa spojení jeho jména s protestní a letákovou kampaní, namířenou přirozeně proti režimu. Jeho snahou bylo nabourat systém „legálně“, pomocí rezolucí a stranických schůzí. Za tuto kauzu byl odsouzen k trestu odnětí svobody na tři roky. Srov. KOURA, Petr: *My sami musíme dát najevo zájem o svobodu. Letáková kampaň Jaroslava Hájíčka na jaře 1956.* IN: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2006/12/-my-sami-musime-dati-najevo-zajem-o-svobodu/> [citováno 12. 2. 2019].

zázemí na „nedotknutelném“ území s možností blízké a nerušené spolupráce. Pravděpodobnost nějakého tureckého zásahu ale byla tak jako tak velice nízká. Bylo to dáno jednak (pozvolna stoupající) inklinací ke Spojencům a také ochrannou rukou Angličanů. Při jedné z návštěv Istanbulu na konci září 1943 navíc ředitel ankarské policie nechal Hájíčkovi vyřídít nabídku na vykázání čs. službě nepohodlných osob, jejichž seznam mu bude poskytnut.²¹⁰

Na britský konzulát také nedosahovala moc Gestapa či nacistické vojenské zpravodajské služby – Abwehru. S opuštěním budovy však tato ochrana mizela a zpravodajci pracovali zcela na vlastní nebezpečí, byť několik z nich disponovalo britskými pasy.²¹¹ Zde také byla umístěna radiostanice istanbulske skupiny, která udržovala spojení s československými vojenskými skupinami v Londýně, Jeruzalémě, Teheránu a Moskvě.²¹² Důstojníky pro styk s čs. zpravodajci byli určeni již dobře známí důstojníci britské zpravodajské služby pplk. Gibson a mjr. Sudakov. Ani jeden ze jmenovaných nebyl v československém okruhu novou tváří; Sudakov spolupracoval již s *MARIÍ* v Jugoslávii, kontakty pplk. Gibsona coby styčného důstojníka v Československu se váží dokonce až do 30. let.²¹³ Především tito poskytovali veškerou možnou pomoc.²¹⁴

Britská podpora se přirozeně nemohla obejít bez protislužeb. Pplk. Gibson si přál, aby dostával důležité zprávy přímo od istanbulských zpravodajců, co nejdříve to bude možné, a mohl je tak efektivně využít bez „vychladnutí“ informací. Zde se ovšem dostával pplk. Hájíček mezi dva mlýnské kameny. Na jedné straně zprávy britským kruhům poskytoval a uvědomoval si vytráčení se hodnot některých zpráv v čase, na straně druhé byl urgován plk. Moravcem, aby získané informace posílal přímo do

---

²¹⁰ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Zpráva ze dne 30. září 1943.

²¹¹ Problematickou mohla být při oficiálním styku s tureckými úřady mj. různorodost pasů. Zpravodajci v Turecku pracovali pod krycími jmény pasů nejrůznějších zemí – Srbska, Palestiny, Jugoslávie, Anglie atp. Srov. ABS Praha: 302-1-429-3, výslechový protokol s plk. v. v. Jaroslavem Hájíčkem ze 4. dubna 1950 v Ruzyni, s. 32.

²¹² ŠOLC, J.: *Po boku prezidenta...*, s. 128.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Hlášení..., Spolupráce s jinými službami, s. 53.

Londýna. Faktická (a nutná) podřízenost britské zpravodajské službě *Secret Intelligence Service (SIS)* byla trnem v oku ambicióznímu přednostovi II. oddělení, který tento vztah vnímal jako ponižující a chování pplk. Gibsona označoval za „*protektorské*“.²¹⁵ Vzhledem k okolnostem popsaným v dalších částech není bez zajímavosti, že toto označení se do Londýna k Moravcovi dostalo od zdejšího čs. velvyslance dr. Hanáka. O svém nelichotivém přízvisku se posléze neobratnou diplomacií bohužel dozvěděl i sám jmenovaný. Naprostá samostatnost československých zpravodajců v Turecku však byla za daných okolností zcela nemožná a z podřízeného postavení vyplývalo mnoho (existenčně) důležitých výhod. Jistá nespokojenost mohla také pramenit z faktu, že zatímco Hájíčkovy zprávy měly být postupovány Britům, v opačném směru ke sdílení (na oficiální úrovni) až na výjimky nedocházelo.²¹⁶

Pravdou ovšem zůstává, že britské zpravodajské kruhy práci svých československých kolegů velmi oceňovaly, a to zejména pplk. Gibson a mjr. Sudakov. Slova uznání byla slyšet i z *General Headquarters* v Káhiře, tedy britského vrchního velitelství pro Střední východ.²¹⁷ I samotná cesta mjr. Fryče do Turecka pro ně měla vysokou prioritu; kdekoli při své cestě potřeboval a bylo to jen trochu možné, dostalo se mu plné podpory a pozornosti. Třebaže to lze brát částečně jako vstřícný projev diplomacie, i ten byl pro československou stranu velmi důležitý. Fryč po svém návratu navrhl dekorovat některé britské zpravodajce čs. řády.²¹⁸

S britskou spoluprací zkrátka práce československých zpravodajců stála a padala. Kromě azylu se dále jednalo o pomoc při obstarávání konspiračních bytů pro zpravodajskou činnost, jednání s tureckými úřady, vyřizování nejrůznější potřebné dokumentace a zajištění kurýrního spojení s Londýnem. Odcházelo vždy jednou týdně a sloužilo pro zasílání objemnějších a neurgentních zpráv. Takzvaným „*paymasterem*“

---

²¹⁵ ŠOLC, J.: *Po boku prezidenta...*, s. 281.

²¹⁶ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Hlášení..., Spolupráce s jinými službami, s. 54.

²¹⁷ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Hlášení..., Spolupráce s jinými službami, s. 52.

²¹⁸ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Hlášení..., Podpora britských zpravodajců, s. 36-37.

(pokladníkem) byly vypláceny zpravodajské paušály určené k financování zpravodajské činnosti.²¹⁹

V době Fryčova příjezdu již byly britskou stranou vypracovány podrobné plány v případě válečných akcí na Balkáně, a to jak po stránce personální, tak i materiální a taktické. I v těchto přípravách, domlouvaných pplk. Hájíčkem s pplk. Gibsonem, se plně počítalo s nasazením a těsnou součinností s československými kolegy. Tento postup byl plně podporován i Gibsonovými představenými v Káhiře a Londýně. Bylo ovšem nezbytně nutné, aby byla před jakýmkoli akcemi turecká odbočka posílena o nová jména. Vzhledem k plánu bylo nutné angažovat důstojníka, který by znal rumunský prostor a řeč. Po rozvinutí činnosti v Rumunsku měla být vytvořena v napojení na britskou předsunutou zpravodajskou ústřednou (PZÚ) i československá pod velitelem por. Karlem Hostašou – *NAKIČEM*. Jako další primární region zájmu bylo určeno Bulharsko. Zde měla situace vypadat podobně. Po dosažení Sofie měl zdejší odbočku etablovat por. Jaroslav Zyka – *CHAIKOWSKI*, kterého by případně doplnil i jeden z istanbulske dvojice radiotelegrafistů.²²⁰

S dalšími spojeneckými službami se vztahy odehrávaly spíše na úrovni respektu a komunikace než pravidelné a rozsáhlé spolupráce, byť ani v tomto ohledu se aktivita nerovnála nule. Od Hájíčkovy bytu měl například sovětský kontakt klíče pro účely společných jednání – výsledkem byly tři ruské vysílačky, které se podařilo dostat na Slovensko. Velmi dobré vztahy byly udržovány s expoziturou USA. Američany nejvíce zajímaly informace vojenského charakteru a byly jim poskytovány mapy a skici potenciálních leteckých cílů v Maďarsku. Pplk. Hájíček udržoval styk s jugoslávským generálním konzulem sídlícím v Istanbulu, další kontakty na Balkán však byly pro několik varujících indicií velmi opatrné. Plány proniknout na

---

²¹⁹ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Hlášení..., Spolupráce s jinými službami, s. 52-54.

²²⁰ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Hlášení..., Přípravy odbočky v případě válečné akce na Balkáně, s. 19-21

Podkarpatskou Rus a do Maďarska za pomoci polských důstojníků, oficiálně zaměstnanců polské ambasády, zůstaly bez větších úspěchů.²²¹

Jedním z hlavních důvodů nahrazení pplk. Kumpošta – *KONARA* pplk. Hájičkem – *PETREM* byla pravděpodobně vážný případ zrady agentem Vasilem Roznijčukem – *ROKSYM*, při kterém došlo k poměrně rozsáhlé dekonspiraci několika osob.²²² Agendu v Istanbulu převzal 1. března 1942 s konkrétními úkoly.

Jako první oblast pozornosti byl vytyčen nelehký úkol – zbudování spojení se Slovenskem. Vzhledem k neefektivnímu a nebezpečnému kurýrnímu způsobu předávání informací z domova a zpět bylo prvořadým úkolem vybudovat šifrované radiotelegrafické spojení. Představovalo v té době nejrychlejší a relativně nejspolehlivější dorozumivací způsob. V době příchodu pplk. Hájička již navíc Němci měli dobré povědomí o existenci čs. zpravodajské expozitury v Turecku a také se jim dařilo pronikat poměrně hluboko do slovenských i čs. odbojových kruhů. Nutná tak byla zvýšená ostražitost. Předpokládal se také pokus o obnovení kurýrní cesty ve vlakových spojích pomocí československého drážního personálu.²²³

Pro ilustraci práce istanbulské odbočky na tomto místě uvedme jednu z úspěšných provokačních akcí, která při návštěvě mjr. Fryče v Turecku právě probíhala pod taktovkou kpt. děl. (kapitána dělostřelectva) Jaroslava Krátkého.²²⁴ Slovenskému

---

²²¹ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Hlášení..., Spolupráce s jinými službami, s. 52–54.

²²² Tzv. „Roznijčukova aféra“. Vasil Roznijčuk – *ROKSY* byl německý agent pocházející z Podkarpatské Rusi, který se v Turecku vydával za uprchlíka a hlásil se do československé zahraniční armády. Pravděpodobně díky jeho přesvědčivému vystupování a zkušeností se zpravodajstvím byl plk. Prokopem Kumpoštem přijat a přiřazen k místním zpravodajcům. Až do jeho odhalení zasadil zdejší čs. expozitura těžké rány. Německé straně předal řadu informací včetně šifrovacího klíče, a především dekonspiroval zpravodajce npor. Michala Zibrína a plk. Prokopa Kumpošta. Oba museli být z Istanbulu převeleni. Srov. ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta...*, s. 128.

²²³ *VÚA-VHA Praha*: f. 37-155-1: Rozkaz pro pplk. gšt. Jaroslava Hájička. Datováno 22. října 1941.

²²⁴ Kpt. Krátký zde fungoval ve výjimečném režimu a čekal na vhodný okamžik k provedení svého úkolu. Tento příslušník československé zahraniční armády absolvoval ve Velké Británii speciální kurz útočného boje v Camus Darrah a kurz pro parašutisty v Ringway (jako mnoho dalších čs. vojáků, kteří následně seskočili nad Protektorátem Čechy a Morava). Krátký odcestoval do Istanbulu, kde čekal na vhodnou příležitost ke splnění svého primárního úkolu – kontaktování domácího odboje a zpravodajské práce na domácím území. K tomu došlo až na počátku března 1944, kdy se vydal vlakem do Bratislavy. Krátký svůj těžký úkol splnil a posléze se ve velitelské funkci také zapojil do Slovenského národního povstání.

židovi s perfektní němčinou Gustavu Spielmanovi – ŠAŠOVI, který pracoval pro odbočku jako pomocný agent a překladatel, se podařilo získat důvěru Němců. Těm pak podle pokynů Hájíčkových poskytoval různé zkreslené informace o organizaci čs. zpravodajství a informace o nepřátelsky naladěných cizincích přijíždějících do Turecka. Na základě těchto falešných zpráv, které dané osoby vykreslovaly v negativním duchu, je pak Němci posílali zpět. Tou samou cestou putovaly i falešné „černé listiny“ čs. exilové vlády se jmény, která se dle sledovaných protektorátních médií ocitla doma v nebezpečí. Tím bylo o ně sníženo podezření ze strany nacistických represivních složek. Pro větší věrohodnost se stejné seznamy zasílaly i radiotelegraficky do Jeruzaléma a Bejrútu – šifrovány fiktivním klíčem, který byl Němcům záměrně prodán. Těmito způsoby se podařilo nejen mást nacistické zpravodajce, ale také získávat jisté finanční prostředky.²²⁵

Personální struktura v Istanbulu

V čele istanbulske expozitury stál pplk. Jaroslav Hájíček, velmi schopný velitel a zpravodajec, který byl v Istanbulu oficiálně veden jako *Žarko Petrovič*, zaměstnanec místního jugoslávského konzulátu. Pod svým velením měl několik dalších mužů s vymezenými oblastmi práce. Na pozici radiotelegrafistů působil oficiálně mechanik s československým pasem šrtm. Karel Broukal²²⁶ společně s šrtm. Josefem Chaloupkem (majícím britský pas na jméno *Josef POLOCK*). O šifrování zpráv se staral npor. Josef Chrastný,²²⁷ rovněž disponující britským pasem, v němž bylo uvedeno jméno *David*

Třetího listopadového dne 1944 byl však zajat, transportován do Berlína a zde popraven. Srov. ZUDOVOÁ-LEŠKOVÁ, Z.: *Zapomenutá elita...*, s. 105–106.

²²⁵ VÚA-VHA Praha: f. 20-6-35: Hlášení..., Provokační akce Istanbul, s. 41–42.

²²⁶ „Technicky velmi dobrý radiotelegrafista. V soukromém životě těžko snáší samotu a ostatní zdejší nutná omezení. Byl tu již dvakrát zasnouben a jeho styky se ženami jsou těžko kontrolovatelné.“ Zajímavé je, že si Hájíček přál jeho nahrazení šrtm. Babcem, který by si údajně dokázal lépe zařídit svůj soukromý život tak, aby tento neohrožoval službu. K tomu však až do konce roku 1943 nedošlo. Srov. VÚA-VHA Praha: f. 20-6-35: osobní poměry u čs. voj. skupiny v Istanbulu. Zpráva mjr. gšt. Jaroslava PETRA ministru Národní Obrany gen. S. Ingrovi.

²²⁷ Pplk. Hájíček ho hodnotil jako velmi pracovitého a přesného šifranta, který se ale v Istanbulu zasnoubil s Němkou. Černou kaňkou byla i jeho údajná neschopnost diskretnosti stran služebních věcí.

MANNING. Mnohostranným zpravodajcem byl čet. asp. František Adamec – vystupující jako palestinský obchodník George *DE VALANT*,²²⁸ kterému byly svěřeny záležitosti turecké a řecké; dále fungoval jako překladatel i tlumočník a měl na starosti i místní policii. Ovládal řečtinu, turečtinu, francouzštinu, angličtinu a další. Využíván mj. pro získávání zpráv od Turků, kteří zajížděli do oblastí zájmu – Vídně, Budapešti, Berlína, Prahy atp. Prap. Ladislav Vosyka – *SMOLNIKOV (BABICKÝ)* se zabýval „domovem“ (tedy českými zeměmi) a další běžnou agendou. Jugoslávie, Bulharsko a šifrovací klíče pro Slovensko spadaly do působnosti por. Jaroslava Zyky – dalšího údajného palestinského obchodníka *Henry CHAIKOVSKÉHO* (event. *CHAIKOWSKÉHO*). Na místo npor. Michala Zibrína nastoupil por. Karel Hostaša – *NAKIČ*, který rozpracovával prostor Maďarska a Chorvatska. Posledním v početním stavu jednotky byl kpt. děl. Jaroslav Krátký – *KARAS* (též *ZDENA*), pro kterého byl Istanbul pouze přestupní stanicí a pro komplikace zde působil pouze dočasně v obranném zpravodajství.²²⁹

Přestože Fryčovým úkolem nebylo prověřovat československé zastupitelské úřady v Turecku, vzhledem k jejich součinnosti se zpravodajci nebylo možné zcela pominout ani tuto složku. Vzhledem k tomu, že zdejší vyslanec Vladimír Korec složil úřad již 16. března 1939 a o něco později byl Jaromírem Smutným odevzdán i konzulát v Istanbulu, mělo zde i československé diplomatické zastoupení podobně neoficiální charakter. Konzulární úřad dál pracoval pod Františkem Kysilkou a jeho úředníky

---

Srov. *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: osobní poměry u čs. voj. skupiny v Istanbulu. Zpráva mjr. gšt. Jaroslava PETRA ministru Národní Obrany gen. S. Ingrovi.

²²⁸ Je zajímavé, že o čet. asp. Františku Adamcovi se Fryč jako o jediném rozepsal. Částečně je to snad známka toho, že podniknutá zahraniční cesta neměla ani tak za cíl prověřit úroveň práce, jako spíše přesně vystihnout problémy, které zdejší odbočku sužují a zjednat potřebnou pomoc. Nebylo tak nutné hodnotit jednotlivé muže (byť obecné hodnocení, a to veskrze pozitivní, nechybí). Zároveň zde mjr. Fryč doporučuje jeho povýšení na podporučíka. Ve zprávě je Adamec popisován jako „*neobyčejně výkonný a nedocenitelný spolupracovník*“. Ze strany mjr. Fryče jde mj. i o nápravu jistého (pocitu) nespravedlnosti, který způsobilo mezi radiotelegrafisty povýšení jejich kolegy v Jeruzalémě do důstojnického stavu, o které se zasadil jeho velitel při oficiální čs. vojenské mise. Neoficiální přítomnost v Istanbulu tak odsouvala tamní vojáky, zdá se, na druhou kolej. Srov. *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Hlášení..., Personální vybavení istanbulské pobočky, s. 39–40.

²²⁹ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Hlášení..., Personální vybavení istanbulské pobočky, s. 38.

Kobylkou a Maštalířem; od roku 1940 byl vedením úřadu jmenován Dr. Michal Hanák, oficiálně zde působící jako ředitel firmy Omnipol. Až do září 1944, kdy se Turecko přiklonilo na stranu spojenců, byly snahy o oficiální uznání marné.²³⁰

Během dlouhého neoficiálního intermezza zastupitelské úřady nefungovaly zrovna ideálně. V Ankaře chyběl potřebný personál; kurýrní poštu putující skrze britské velvyslanectví spravovala manželka dr. Hanáka a o obyčejnou agendu se staral úředník Kobylka. Do všeho také vstupovaly problémy ve vztazích jednotlivých aktérů. Právě mezi výše jmenovanými muži panovala určitá animozita a svůj styk omezili na nejnutnější možnou, ryze úřednickou úroveň.²³¹

Pro efektivní souhru zpravodajců s diplomatickými zástupci exilové vlády bylo v Turecku stěžejní spojení mezi pplk. Hájíčkem a vyslancem dr. Hanákem. Jejich vztah však nejpozději v srpnu 1942 dostal povážlivé trhliny, což bylo registrováno i v Londýně. Roztržku vyvolaly následky tureckou vládou zavedeného „varliku“, majetkové daně, která měla poskytnout finanční prostředky na případnou vojenskou obranu země. Tato taxa se vztahovala jak na Turky, tak i na všechny cizí státní příslušníky – zde žijící Čechoslováky a jejich majetky nevyjímaje. S prosbami o ochranu se ihned obrátili na velvyslance Hanáka. Varlik byl vyhlášen neobyčejně vysoký a k jeho zaplacení byla poskytnuta velice krátká lhůta. V případě prodlení hrozila konfiskace.²³²

Svízelná situace přirozeně ohrožovala i krajany spolupracující se zpravodajci a pomáhající v distribuci vysílaček na Slovensko. Kombinace Hanákových omezených možností, jeho kritickému pohledu na některé čs. občany v Turecku a tím pádem snad i menší ochota zakročit v jejich prospěch eskalovala, když tento čs. chargé d'affaires po neuváženém kroku z Londýna obdržel k vyjádření depeši obsahující jeho kritiku, odeslanou právě z radiostanice turecké ZAÚ. Pplk. Hájíček v ní Dr. Hanáka kritizoval

---

²³⁰ Srov. ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Z.: *Zapomenutá elita...*, s. 102–103.

²³¹ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Hlášení..., Naše zahraniční zastoupení v Turecku, s. 48–49.

²³² *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Hlášení..., Poměr k vyslanci Dr. Hanákovi, s. 22–23.

a poukazoval na jeho slabou pozici jak u Turků, tak Britů. Tím se oba muži dostali do rozepře, kterou se snažil mjr. Fryč zažehnat.²³³

Třebaže byla celá záležitost zapříčiněna spíše nedostatečnou vzájemnou komunikací, poukázala na špatný vztah obou čelních postav a zafungovala jako rozbuška konfliktu. V tomto případě se pravděpodobně jednalo o Hájíčkovu selhání, kdy zasáhl do velvyslancových pravomocí. Na druhou stranu bylo nepříjemnou pravdou, že Dr. Hanák ani v tomto případě neprojevil příliš citu pro diplomacii. Kromě již naznačených špatných vazeb ho pro neschopnost a nevybíravé vyjadřování o Britech (zdá se, že i při oficiálních příležitostech!) kritizovali někteří zasvěcení důstojníci zahraničních armád, včetně pplk. Gibsona a mjr. Sudakova. Označovali salón manželů Hanákových za „hláskou troubu, odkud se Ankara dozví všechno“.²³⁴ Podobně britská zpráva mluvila jako o „dobré vůli, ale indiskrétní“.²³⁵ Ve zpravodajsky prosyceném Turecku signál skutečně alarmující.

Celá tato eskapáda se mjr. Fryčovi podařila po domluvě s oběma muži vyřešit. Jako pečeť smíru zde zafungovala dohoda o zasílání Hanákových depeší československou radiostanicí *Sláva*. Do té doby putovaly vyslancovy zprávy přes Poláky, kteří mu poskytovali stále méně prostoru.²³⁶

Dr. Hanák vůbec projevoval zvláštní smysl pro spolupráci. Když do Istanbulu přijel 5. února 1944 jistý „posel B.“ z Prahy, přijel na schůzku s ním právě neoficiální československý vyslanec. Třebaže se jednalo o důležitý kontakt s poměrně vysokým potenciálem, pplk. Hájíček o této osobě ani schůzce kupodivu nedostal žádné informace. To až do chvíle, kdy mu ministerstvo národní obrany odeslalo depeši určenou pro Hanáka pojednávající právě o zmiňovaném poslu. Daleko větší údiv

---

²³³ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Hlášení..., Poměr k vyslanci Dr. Hanákovi, s. 22–25.

²³⁴ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Hlášení..., Poměr k vyslanci Dr. Hanákovi, s. 22–25.

²³⁵ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: v originále „well meaning, but indiscret“. Dopis ministra národní obrany gen. Jana Sergěje Ingra Dr. Hubertu Ripkovi. Datováno 16. únor 1942.

²³⁶ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Hlášení..., Poměr k vyslanci Dr. Hanákovi, s. 25.

způsobil fakt, že namísto čs. zpravodajců byl s poslem seznámen jistý Viktor Voska²³⁷ pracující v Turecku pro USA. Cenné spojení s protektorátem tak bylo do značné míry dekonspirováno. Československé zamíni (ministerstvo zahraničí) následně dostalo od kolegů z min. národní obrany důraznou žádost, aby bylo nevhodné chování Dr. Hanáka vyřešeno. Jeho přičiněním byl důležitý agent de facto nabídnut být spojenecké, ale jiné než československé tajné službě. Přísně tajné informace se tak dostaly na istanbulskou mezinárodní zpravodajskou burzu.²³⁸

Spojení s protektorátem a Slovenskem

Při příjezdu mjr. Fryče do Istanbulu ležel stále před Hájičkovými zpravodajci stejný prvořadý úkol. Bylo jím navázání a udržení spolehlivého radiotelegrafického spojení se Slovenskem, případně také s „historickými zeměmi“, tedy prostorem Protektorátu Čechy a Morava. Z mnoha důvodů se jednalo o úkol velice složitý, především u druhého jmenovaného, kde se s radiotelegrafním spojením ani nepočítalo

---

²³⁷ Viktor Emanuel Voska. Skutečná legenda československého zpravodajství. Narodil se 4. listopadu 1875 v Kutné Hoře. O 19 let později odjel do USA, kde podnikal ve stavebnictví a těžbě mramoru. V krajanské komunitě vydával několik časopisů. Během První světové války pracoval pro první odboj, organizoval spojení, částečně kontrašpionáž, podílel se na financování a další. Od roku 1917 působil v armádě USA jako styčný důstojník s čs. legiemi; následující dva roky pak řídil středoevropské oddělení zpravodajské sekce amerického gen. štábu. Rovněž byl poradcem amerického prezidenta Woodrowa Wilsona a fungoval jako prostředník pro komunikaci s T. G. Masarykem. Roku 1919 se vrátil do vlasti, kde pracoval mj. jako novinář. Rovněž byl politicky aktivní za sociální demokraty. Ve 30. letech organizoval pomoc emigrantům z Německa, angažoval se v protifašistickém hnutí a od roku 1936 stál v čele „*Výboru pro pomoc demokratickému Španělsku*“. Den po okupaci zbytku českých zemí v roce 1939 byl zatčen Gestapem, ale velmi brzy propuštěn na podmínku. Uprchl přes Velkou Británii do USA. Mezi lety 1941 až 1945 zpravodajsky pracoval v Turecku jako plukovník armády Spojených států. Jeho hlavním úkolem bylo spojení se střední Evropou. Vrchní československá místa v Londýně jeho osobu a jednání v Turecku vnímala jako nevhodná a pro čs. věc na Blízkém východě až nebezpečná. Zasažoval do interních a konspirativních záležitostí Hájičkovy skupiny, a to častokrát velmi lehkomyšlně a neodborně. MNO v Londýně požádalo u londýnské centrály americké zpravodajské služby o zásah, eventuálně jeho odvolání z Turecka. Srov. *Malá československá encyklopedie. Sv. 6. Š-Ž*. Praha: Academia, 1987, s. 614. Také *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Věc – Posel B. Zpráva ministerstva zahraničních věcí, k rukám Dr. Ripky. K osobě V. E. Vosky též viz biografická práce HÁJKOVÁ, Dagmar: *Emanuel Voska. Špionážní legenda první světové války*. Praha, 2014.

²³⁸ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Věc – Posel B. Zpráva ministerstva zahraničních věcí, k rukám Dr. Ripky.

a bylo třeba se spokojit s kurýry, lépe řečeno spíše příležitostnými informátory. Cestující do protektorátu musel zpravidla být adekvátně prověřený německou stranou, která vydávala potřebná víza.²³⁹ Problematika získávání takových osob bude popsána v další části práce.

Značné úsilí bylo vynaloženo při snaze etablovat spolehlivé radiotelegrafické spojení se Slovenskem, které by pak převzal Londýn. Vzhledem k absenci možností dopravit materiál z tohoto regionu letecky (tak jako z Anglie nebo SSSR) bylo nutno hledat složitých pozemních řešení. Snadné nebylo ani získávání nových přístrojů. Obratná diplomacie pplk. Hájíčka ale přinesla své ovoce. Z ruské strany se podařilo dostat celkem tři radiostanice, o zbytek se podělila československá strana a Britové. Ti dokonce zprostředkovali transport jednoho poskytnutého přístroje tureckým diplomatickým kurýrem až na velvyslanectví v Budapešti.²⁴⁰ Z britských depeší vyplývá, že opatřování stanic pro Čechoslováky (i Poláky) a s tím spojené úsilí o radiotelegrafické spojení s protektorátem a Slovenskem patřilo mezi nejvyšší priority již od samého začátku.²⁴¹

Jedna z radiostanic byla např. zabalena ve vepřových kůžích jako zásilka pro firmu *Dopraslav*; jiné putovaly zahrabány ve vysušených střevech nebo v pytli. Zbylé stroje byly přepravovány obdobně; tajně jako součást různého zboží, které ale muselo být ze Slovenska alespoň částečně zakonspirovanou firmou objednáno, zaplaceno a spolehlivými osobami na místě doručení vyzvednuto. Netřeba dodávat, že za adekvátního použití bakšišů, které držely zrak tureckých úředníků sklopený. Toliko k relativně ideálnímu řešení, které ale nemohlo být vzhledem k transferu zboží na trase Slovensko – Turecko praktikováno neustále. Musely tak být tvořeny vlastně fiktivní objednávky, kde dopravu i krycí materiál musela financovat istanbulská expozitura.

---

²³⁹ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Spojení s protektorátem, s. 11–13.

²⁴⁰ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Spojení se Slovenskem, s. 5.

²⁴¹ *The National Archives Londýn*: HS 4/198, S.O.E – Middle East Organization (Istanbul). Poles and Czechs, Liaison with the Czechs.

Tímto způsobem samozřejmě mohl putovat (a putoval) i jiný materiál – obsažnější zprávy bez urgency, mapové podklady atp.²⁴²

Do konce roku 1943 se podařilo získat a odeslat celkem sedm radiostanic, což v kontextu již zmíněného západního a východního směru není vůbec špatné číslo. Výsledky už byly o poznání méně pozitivní. Z celkového počtu měli istanbulští ověřené zprávy pouze o dvou. Jedna stanice byla zničena, druhá sice vysílala, ale velmi slabě. Se střídavými úspěchy se dařilo její zprávy zachytávat Londýnu, který fungoval jako podpůrný „příposlech“, Istanbulu se však vysílání zachytit nepodařilo. I přes nezdary bylo rozhodnuto dále na Slovensko zasílat další přístroje, pokud možno se silnějším výkonem.²⁴³

Úspěšné obstarání, odeslání i doručení však představovalo v uvozovkách „polovinu práce“. Pro úspěch celého transferu bylo nutné, aby slovenské odbojové hnutí zásilku převzalo, transportovalo a dostalo do provozu. Zde se objevoval kámen úrazu – vzájemná nedůvěra a animozita na úrovni jednotlivců i celých skupin, podezřívavost, strach.²⁴⁴

Další typ předávání zpráv zajišťovali poslové, v tomto kontextu spíše příležitostní. Jak bude popsáno i dále, jednalo se téměř výhradně o členy slovenských organizací, kteří pracovníčně vycestovali do Turecka. Jejich pohyb na této trase byl spíše výjimečný než pravidelný; přesto však byli po doručení zpráv použiti jako poslové i opačným směrem. Vzhledem k německým kontrolám přenášeli nejčastěji ústní vzkazy, výjimečně písemné. Pro usnadnění spojení byla za pomoci Bulhara Petra Georgiava, majitele firmy Bernard, vytvořena v Sofii agenturní schránka, skrze kterou také mohly zprávy na Slovensko a zpět putovat.²⁴⁵

---

²⁴² *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Spojení s protektorátem, s. 3–5.

²⁴³ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Spojení se Slovenskem, s. 4.

²⁴⁴ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Spojení se Slovenskem, s. 5–6.

²⁴⁵ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Spojení se Slovenskem, s. 8.

Agenturní situace

Plynule se dostáváme k širšímu tématu agenturních možností. Obecně vzato by se zdálo být neutrální turecké prostředí (za předpokladu rušných tureckých hranic) jako velmi výhodné pro rekrutování nových agentů informátorů či kurýrů směrem do nitra okupované Evropy. Do celé situace ale zasahovalo mnoho překážek.

Turistický ruch se nacházel prakticky na nulové úrovni. Typologicky překračovali turecké hranice nejčastěji obchodní zástupci firem a různí úředníci. Buďto do země vstupovali se zadanými úkoly, pso jejichž splnění se měli za jistý čas vrátit; případně ze země půlměsíce podobně odjížděli na pracovní cesty do zahraničí. To vše doplňovaly nejrůznější rodinné návštěvy, ovšem omezené v době války na minimum. Zmiňovanou cestou tak bylo možné jednorázově získat čerstvé informace o poměrech z místa příjezdu, v mnohem menší míře se dařilo získávat cestující jako kurýry nebo informátory. To potvrzuje i fakt, že pod zprávami zasílanými do Londýna se málokdy opakovaně objevovalo stejné jméno informátora. Charakter cest by se ve většině zkrátka dal popsat jako příležitostný. Reálně všechny možnosti limitovalo ještě několik zásadních faktorů.²⁴⁶

Tím prvním byl poměrně malý přeshraniční pohyb takových osob. I když měl od policejního cizineckého úřadu v Istanbulu Hájíček zajištěno každodenní hlášení o všech příchozích z evropských zemí, výtěžnost těchto osob pro získání ke spolupráci s čs. zpravodajskou službu nebyla velká. Ještě před jejich příchodem do celé hry zasáhly německé bezpečnostní a zpravodajské složky, které samy usilovaly o využití cestujících pro svou vlastní činnost, eventuálně o jejich preventivní sledování a dozor. Nedůvěryhodná osoba tak zpravidla byla pod neustálým dohledem takřka na každém kroku, měla omezený pohyb a předem přidělené ubytování. Již samotné navázání kontaktu se tak stávalo poměrně obtížným úkolem.²⁴⁷ Takovým byl například český inženýr Jungwirth. Z nádraží ho přidělený příslušník Gestapa doprovodil do předem

---

²⁴⁶ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Hlášení..., Agenturní možnosti, s. 25.

²⁴⁷ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-32: Agenturní situace, s. 15–17.

připraveného ubytování na bývalém rakouském konzulátu a bez dozorců mu nebyl povolen ani krok.²⁴⁸

Na druhou stranu k osobám, které „nezbytný dohled“ postrádaly, bylo nahlíženo s jistou dávkou opatrnosti. V této vysoké hře mohl být prakticky kdokoli německý dvojitý agent, agent provokatér či obyčejný oportunista pracující na obě strany dle situace. I přesto se českoslovenští zpravodajci pokoušeli navázat kontakt s každým, kdo nebyl důvodně považován za pracujícího pro nepřítele.²⁴⁹

Na tomto místě je třeba připomenout, že se již nacházíme v době, kdy se situace Německa a jeho spojenců začala povážlivě zhoršovat.²⁵⁰ To vedlo k odlivu nejružnějších dobrodruhů, oportunistů a podobných osob směrem ke Spojencům, kde mohl být spatřován potenciál jednak finančních odměn a jednak vytvoření alibi pro svou dřívější činnost.

Naprosto přirozeně neměla každá oslovená osoba zájem o spolupráci, ať už ze strachu, či jiných důvodů. Jako zcela zásadní se ovšem jevil jiný problém, který ovlivňoval zpravodajskou práci naprosto zásadním způsobem, a to finance. Jakmile se vhodná a nehlídaná osoba objevila, vypukl o ní mezi spojeneckými službami v zemi boj. A zpravidla vyhrával ten, kdo nabídl větší obnos peněz. Československá

---

²⁴⁸ VÚA-VHA Praha: f. 20-6-32: Spojení s historickými zeměmi, s. 15–17.

²⁴⁹ VÚA-VHA Praha: f. 20-6-32: Agenturní situace, s. 16–18.

²⁵⁰ Pro dokreslení situace na tomto místě nahlédněme do jedné zprávy sestavené na základě informací od (nevědomého) informátora. Zajímavosti jí dodává i fakt, že pochází od osobního lékaře německého vyslance. Ve zprávě se uvádí: „Do Ankary přijel právě z Berlína osobní lékař německého vyslance Papena Dr. Munk. O situaci v Německu řekl mezi Němci toto: efekt bombardování Berlína je mimo veškeré představy. Značná desorganizace v provozu a zásobování. Se zničením budov byly zničeny též záznamy Gestapa, což usnadňuje větší volnost podzemnímu hnutí. Toto není však dosud tak silné, aby se uplatnilo na venek. Vyživovací situace celkem dobrá. Nikdo nevěří ve vítězství, ale nacisté jsou odhodláni držet se za všech okolností v naději, že se stane něco nepředvídaného a v přesvědčení, že neshody mezi Anglosasy a Sověty jsou tak veliké, že umožní Německu dříve či později kompromisní mír. Generalita sdílí tento názor, takže dohledně nelze prý vůbec počítat s nějakou vnitřní revolucí apod.“ Tyto velmi zajímavé informace přímo ze srdce Třetí říše navíc ukazují na možnosti informační sítě Hájíčkových mužů nejen v Istanbulu, ale i Turecku. Srov. VÚA-VHA Praha: f. 20-6-35: Záznam z Ankary dne 30. ledna 1944.

zpravodajská služba, limitována svými omezenými zdroji, tak musela nezdědka přepustit slibné „kádry“ svým zahraničním kolegům.²⁵¹

K tomu nemohli mít čs. zpravodajci jistotu, že subjekt bude pracovat výhradně pro ně. Zřejmě častou situací osvětluje případ zástupce firmy ČKD v Istanbulu Ing. Kassianova. Tento Bulhar prošel studii v Brně, poměrně slušně ovládal češtinu a osvědčil se jako posel, který z protektorátu přinesl zprávy vojenského charakteru. Za úplatu 250,- tureckých lir byl tedy vyslán znovu. Hned na turecko-bulharských hranicích ho hlídka prohledala a našla u něj značnou sumu amerických dolarů. Následovalo jeho navrácení do Turecka a obvinění z pašování valut. Po čase se Hájičkově síti podařilo zjistit, že zároveň s československým úkolem si nechal zaplatit palestinskými židy za doručení zmiňovaných dolarů do Terezína. Kassianova mise ztroskotala a s ní i naděje na jeho budoucí využití. Pro celkovou složitost situace byly napříště pokusy o navázání kontaktu s protektorátem transferovány skrze Slovensko.²⁵²

Achillova pata – finance

Fryč na své inspekční cestě mimo jiné prověřoval finanční záležitosti turecké skupiny. Do Londýna se totiž dostaly zprávy o Hájičkově příliš rozmařilém životním stylu, který v Istanbulu údajně vedl. Pravděpodobně i kvůli těmto fámám zůstalo jeho opakované naléhání na navýšení rozpočtu až do konce roku 1943 nevyslyšeno. Sám Fryč však ve své zprávě uvedl věci na pravou míru: „*Společenský styk stojí peníze a ty [Hájiček] PETR musí pochopitelně vydávati ze státní pokladny. Je však známo, že řada problémů jakéhokoli druhu se vyřeší krátce a účinně při sklence likéru než mnohdy zdoluhavou cestou po kancelářích. Myslím, že v tomto ohledu nežije PETR nad obvyklou čs. společenskou úroveň, která se vyznačovala a vyznačuje svojí skromností*“.²⁵³

---

²⁵¹ VÚA-VHA Praha: f. 20-6-35: Spojení s historickými zeměmi..., s. 13–15.

²⁵² VÚA-VHA Praha: f. 20-6-35: Spojení s historickými zeměmi..., s. 13.

²⁵³ VÚA-VHA Praha: f. 20-6-35: Hlášení..., s. 57.

Hájíčkovu jméno tak bylo po právu očištěno. Společenská a extrovertní povaha naopak mohla být ve zpravodajských kruzích i výhodou, což naznačuje i následující úryvek dodatku k depeši ze 17. října 1943: „[Klačko]²⁵⁴ vedl život mládenecký, veselý, nikoli rozmařilý. Má poněkud světácké, trochu hochštaplerské vystupování, stoupla mu do hlavy diplomatická kariéra, [...], má značný vliv na ženy, je libivý, oblíbený ve společnosti a zdá se, že se rád má dobře. Snad i tyto okolnosti by postačily k tomu, aby byl vhodným zpravodajským typem.²⁵⁵

Finanční trable Istanbulu nepramenily z hýřivého života, nýbrž z nedostatečného povědomí o situaci. Prvním nedostatkem bylo používání špatného směnného kurzu mezi tureckou lirou (TL) a britskou librou (BL, oficiálně „libra šterlinků“). Britský úřední kurz, ze kterého čs. ministerstvo financí v Londýně vypočítávalo částky, dával jedné libře cenu zhruba sedmi tureckých lir. Ve skutečnosti však měla turecká měna hodnotu menší. Když ve zprávě Fryč doporučuje změnit výši poskytovaných služebních výloh na 600 TL, odhaduje reálnou hodnotu této částky zhruba na 30 liber šterlinků.²⁵⁶ Všichni členové čs. odbočky řešili neuspokojivou situaci zadlužením, ze kterého museli pokrývat osobní potřeby jako ošacení, obuv nebo stravu.²⁵⁷

V potaz nebylo bráno ani zdražování a inflace turecké liry, na které Hájíček upozorňoval a které od začátku války prošly značným vývojem. Obé samozřejmě ovlivnily jak osobní výdaje, tak náklady na provoz. Turecký úřední index přitom vykázal u některých základních životních položek nárůst o 300–400 % během čtyř válečných let. Údaje Turecké obchodní komory dokonce hovořily o 500% nárůstu oproti předválečným letům. Jednalo se tedy o skutečně rapidní nárůst. Dotace pro

---

²⁵⁴ Herman Vasil Klačko, bývalý legační tajemník slovenského velvyslanectví v Bukurešti pocházející ze Slovenska. Později působil zpravodajsky mj. na Blízkém východě. Srov. *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-32: J. Klačko – výslech. Jeruzalém, 12. května 1944.

²⁵⁵ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-32: K depeši MNO č. 748-763 ze dne 17. října 1943.

²⁵⁶ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Hlášení..., materiální situace skupiny, s. 30.

²⁵⁷ Díky Fryčovu svědectví a citlivosti pro situaci v souvislostech můžeme vidět, jaké nepředpokládané detaily mohou sehrát svou roli. Většina personálu pobočky byli svobodní muži, tedy bez možnosti domácích jídel. Pokud nebyla možnost levného stravování u své bytné, existovaly finančně dostupné turecké podniky. Zdejší kuchyně ovšem byla pro československé žaludky poměrně nepřijatelná a ceny podniků s evropskými pokrmy se zase neslučovaly s výší platů. Tamtéž, s. 30.

Istanbul byly sice vypočítávány dle situace v roce 1941, ovšem nezohledňovaly jednak popisovanou inflaci měny ani rostoucí potřeby v závislosti na rozšíření činnosti, ke které postupem času došlo. Dokládají to i konkrétní čísla: v dubnu 1942 vykázala ZAÚ v Istanbulu výdaje ve výši 6043 TL, kdežto podobná částka, 6246 TL stačila na konci roku 1943 pouze k pokrytí platů a peněz pro informátory.²⁵⁸ Například nájem bývalého bytu pplk. Prokopa Kumpošta stál původně 150 TL včetně služby. V září roku 1943 se jeho cena (bez služebné) vyšplhala na 500 TL. Místní úřady nedokázaly proti inflaci účinněji bojovat.²⁵⁹

Tristní, až katastrofální stav věcí tak na pravou míru uvedl právě až mjr. František Fryč, a to po svém návratu do Anglie na počátku předposledního roku války. Reálná hodnota šilinků a výše osobní gáže, vyplácená relativně spolehlivě dr. Hanákem, ovšem nebyla jediným trablem platebních prostředků.

Mnohem více komplikovalo práci vyplácení zpravodajského paušálu, který poskytovala britská strana po zaplacení adekvátní částky v Londýně. K tomu však docházelo poměrně nepravidelně. Hrozil tak odchod agentů a informátorů; v lepším případě k lépe a spolehlivě placícím Britům, v horším případě hrozila jejich pasivita či příklon k nepřátelské straně. Když „*paymaster*“ odmítl v termínu vyplatit peníze, Hájíček řešil nouzi půjčkou od ochotného mjr. Gibsona, který ovšem nebyl vždy ve městě k dispozici. Výjimkou tedy nebyly ani půjčky od soukromých věřitelů,²⁶⁰ kterými se ale Čechoslováci dostávali do zpravodajsky velmi nepříjemné, až nebezpečné situace.

Vzhledem k faktu, že tento fond zpravodajského paušálu sloužil mj. k podplácení a placení informátorů, zasahoval také sem problém nepřesných převodních kurzů a inflace hodnoty měny. Bez jeho značného navýšení by výhledově nemohla

---

²⁵⁸ VÚA-VHA Praha: f. 20-6-35: Hlášení..., materiální situace skupiny, s. 27–30.

²⁵⁹ VÚA-VHA Praha: f. 20-6-35: Zpráva ze dne 27. září 1943.

²⁶⁰ Mezi takové patřila např. půjčka 14 500 TL od jistého Ing. Kandlera, istanbulského zástupce roudnické firmy Bächer. Kandler spolupracoval také s britskou stranou, pro kterou se mu podařilo dodat důležité přístroje z Německa. Pro československou věc zařizoval nákup obalových materiálů, sloužících pro zasílání radiostanic na Slovensko. Jindy Hájíček vyjednal půjčku z fondů Českého červeného kříže určených k nákupu cigaret. Srov. VÚA-VHA Praha: f. 20-6-35: Hlášení..., materiální situace skupiny, s. 32.

Hájíčková skupina pokračovat ani na té úrovni, ve které se nacházela. Ještě před návratem mjr. Fryče zjednal nápravu situace sám přednosta II. oddělení plk. František Moravec. Na jeho popud ministerstvo financí dorovnal výši gáží pro Istanbul a ministerstvo národní obrany zdvojnásobilo jejich zpravodajský paušál. Velitel Hájíček obdržel i nemalou částku pro řešení nepředvídatelných případů.²⁶¹

Podfinancování turecké odbočky bylo zapříčiněno v první řadě informačním šumem, který v Londýně vytvářel zkreslený obraz situace. Několik Hájíčkových požadavků na zvýšení částky tak bylo zamítnuto a na další či konkrétní stížnosti se nedostalo. Toto lze přikládat charakteru sloužících vojáků, kterým byly projevy přílišné nespokojenosti proti srsti. Mnozí také při osobním probírání nedostatků s Fryčem druhým dechem dodávali, že se nechtějí na odboji nijak obohacovat.²⁶²

Díky Františku Fryčovi se podařilo artikulovat a ověřit mnohé problémy, které ZAÚ v Turecku sužovaly a které mohly být (a byly) vyřešeny díky zásahu vyššího velení. Celá jeho cesta se nedá považovat ani tak za kontrolní jako za podpůrnou. Přítomnost jednoho z nejvyšších jmen II. zpravodajského odboru také muselo být nezanedbatelnou morální vzpruhou, ježto se místní muži (právem) cítili být ve stínu jiných skupin.

Československou zpravodajskou skupinu v Istanbulu je nutné hodnotit s přihlédnutím k naznačeným limitům, možnostem a celkovému postavení. V praxi byli Hájíčkoví muži plně závislí na Britech a tvořili zde jejich jakousi speciální odnož. Nemůžeme jednoduše vycházet z výsledků přímých, neboť množství informací, kontaktů a práce se odrazilo v úspěších spojeneckých zpravodajských služeb, v první řadě britských. Fryčovo hodnocení istanbulske expozitury bylo po návratu k II. odboru MNO v Londýně v podstatě plně superlativů. V Turecku dle svých slov narazil na „*oddané a neobyčejně kamarádské kolektivum [...] Pro naši službu je štěstím, že jde o*

---

²⁶¹ VÚA-VHA Praha: f. 20-6-35: Hlášení..., materiální situace skupiny, s. 33.

²⁶² VÚA-VHA Praha: f. 20-6-35: Hlášení..., materiální situace skupiny, s. 30.

osoby naprosto charakterní, které nelze koupiti".²⁶³ Především posledně jmenovaná vlastnost je ve zpravodajství vpravdě nedocenitelná.

Neoficiální, ale vědomá přítomnost československých zpravodajců dávala možnost budoucího rychlejšího a snadnějšího navázání oficiálních vztahů s Tureckem, k čemuž také v září 1944 došlo. Mimoúřední styk často rozhodoval o budoucím úspěchu či neúspěchu při pozdějším styku oficiálním. To vše jsou základní diplomatická pravidla, která platila nejen pro dobu druhoválečnou.

Z několika případů vysvítá informační šum mezi londýnskou centrálou a zpravodajskými expoziturami, které v důsledku vedly ke snížení celkové efektivity práce. Je zřejmé, že Moravec a jeho spolupracovníci měli v několika ohledech (viz např. otázka financí) poměrně zkreslený obraz o situaci, který tak logicky snižoval efektivní velení z nejvyšších míst.

Zásadní roli proto hráli jednotliví velitelé, na jejichž bedrech ležel rozdíl mezi úspěchem a neúspěchem. I zpravodajská práce je jen uměním možného a istanbulští muži se zkrátka řídili klasickým příslovím: *dělejte, co můžete, s tím, co máte, a tam, kde jste*. V rámci tohoto vojensky strohého hesla však zdejší muži obstáli. I zpravodajská práce je jen uměním možného.

Po svém návratu z Turecka byl Fryč 7. března 1944 povýšen na podplukovníka. Již v květnu ho pak čekalo propuštění na bezplatnou dovolenou, aby mohl být přidělen do vedoucí pozice na novém oddělení pro styk s domovem, zřízeném při úřadu předsednictva exilové vlády v Londýně. Nicméně i nadále mu *de facto* náležela důstojnická hodnost.²⁶⁴

Náplň práce v novém určení spočívala ve zpracovávání došlé pošty, na jejímž základě pak vypracovával zprávy pro předsedu čs. exilové vlády Msgre. Jana Šrámka.

---

²⁶³ *VÚA-VHA Praha*: f. 20-6-35: Hlášení..., materiální situace skupiny, s. 30.

²⁶⁴ *ABS Praha*, fond Z, sign. 70-7-17, výpisy z archivních materiálů: František Fryč, s. 2.

Tato činnost nabrala na intenzitě během slovenského národního povstání, kdy musel tyto referáty podávat denně.²⁶⁵

Po tomto přeložení Fryč dle svých slov přerušil veškerý kontakt se zpravodajským oddělením. Nicméně vzhledem k faktu, že se takto vyjádřil při výsleších z roku 1949 je možné se domnívat, že se jednalo pouze o alibi, které mu umožňovalo o probíraném období zachovat mlčenlivost. Kontakty s druhým oddělením i po přeložení k exilové vládě tedy rozhodně nejsou nepravděpodobné.²⁶⁶

Po roce 1945: Osudy v restaurovaném Československu

Návrat do vlasti a intermezzo na ministerstvu zahraničních věcí

Období takzvané „třetí republiky“ mezi koncem Druhé světové války v Evropě a únorovým převratem v Československu se neslo v duchu zásadních a intenzivních politicko-spoločenských procesů. Kolektivizace, pozemková reforma, retribuční soudnictví, řešení německé otázky na území státu, poválečná konsolidace státu a významná změna politického systému; to vše během pouhých tří let.

Do vlasti se podplukovník František Fryč vrátil po šesti letech v exilu, které strávil ve službách zahraničního odboje. Na počátku března 1945 byl exilovým ministrem zahraničí Janem Masarykem při pracovním setkání požádán o převzetí šifrového oddělení MZV. Dočkal se kladné odpovědi. Lodním transportem tak skrze Glasgow, Kostnici a Trebišov Fryč dorazil 28. března 1945 na Podkarpatskou Rus a následně do Košic na území dnešního Slovenska, kde v rámci svého nového umístění na svobodném území republiky nastoupil jako vedoucí šifrového oddělení k ministerstvu

---

²⁶⁵ Srov. *ABS Praha*, f. 302, sign. 302-73-1, výslechový protokol s plk. v. v. Františkem Fryčem, s. 3.

²⁶⁶ Srov. *ABS Praha*, f. 302, sign. 302-73-1, výslechový protokol s plk. v. v. Františkem Fryčem, s. 3.

zahraničních věcí. Jak se později ukázalo, byl na tuto pozici jmenovitě vyžádán Msgre. Šrámkem.²⁶⁷

Po příletu do Prahy 10. května 1945 se spolu s rodinou zabydlel ve smíchovském vilovém bytě v ulici Na Hřebenkách 8, shodou okolností v sousedství Josefa Bartíka. Na společné zahradě obou vil pak spolu oba dlouholetí kolegové trávili volné chvíle. Diskuze při těchto setkáních se zejména po únoru 1948 často točila kolem kritiky současných poměrů, vlády a nejisté budoucnosti. František Fryč byl dokonce po zatčení Josefa Bartíka, ke kterému došlo 9. března 1948, přítomen v jeho bytě při dodatečné domovní prohlídce, kde byl tou dobou na jedné z řady návštěv Bartíkovy rodiny.²⁶⁸

Na pražské adrese František Fryč také několikrát potkal svého švagra a kolegu ze zahraniční československé armády ve Velké Británii pplk. gšt. Jaroslava Šustru.²⁶⁹ Ten dostal po návratu ze svého určení vojenského atašé v čínském Nankinu nabídku práce při čs. vojenské misi v Berlíně. Fryč mu toto umístění doporučil a zároveň mu přislíbil, že se postará o jeho osvojení Jiřího. Oba muži se i nadále zhruba jednou měsíčně setkávali v bytě Fryčových. K poslednímu kontaktu došlo zhruba v polovině března 1948, kdy si Šustr vypůjčil auto. Vrátil se za několik dní s tím, že dle nařízení generálního tajemníka Rudolfa Slánského je aktivním důstojníkům zakázáno stýkat se s kolegy, kteří byli po únoru 1948 zproštěni služby. Šustr se po deseti minutách

---

²⁶⁷ *Archiv Ministerstva zahraničních věcí České republiky* (dále *AMZV*), fond Personální spisy 1918–1989, osobní spis Františka Fryče, žádost o přijetí do služeb MZV ze dne 24. 10. 1945.

²⁶⁸ Srov. *ABS Praha*, f. 302, sign. 302-73-1, dodatek k protokolu s plk. v. v. Františkem Fryčem ve věznici na Pankráci.

²⁶⁹ Jaroslav Šustr se narodil roku 1908 ve Strážnici nedaleko Hodonína. Absolvoval Vojenskou akademii v Hranicích a až do roku 1939 sloužil jako aktivní důstojník v armádě. Po okupaci navázal kontakt s odbojovou organizací Obrana národa a zapojil se do odbojové činnosti. V roce 1940 utekl před nebezpečím zatčení za hranice. Prošel vězením v Maďarsku, odkud se po útěku dostal až ke službě k československé zahraniční armádě. V jejím rámci prošel nasazením v Jugoslávii a na Blízkém východě, ale již 9. září 1940 byl přeložen do Velké Británie. Zde byl přiřazen do čela tzv. „zvláštní skupiny D“, která měla na starosti výběr a výcvik budoucích čs. parašutistů, které později často doprovázel v letadle na místo určeného vysazení. V roce 1944 byl jmenován vojenským atašé v Číně; do osvobozené vlasti se vrátil v září 1946 a nastoupil k hlavnímu štábu MNO. V dubnu 1948 odešel do exilu. Dožil v USA, kde také ve státě Virginia roku 1988 zemřel. Srov. LÁNÍK, Jaroslav (ed.): *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*. Praha, 2005, s. 294.

rozloučil větou „*na shledanou za tři měsíce*“ a svému osvojenci Jiřímu domluvil, aby se choval slušně. U venkovních vrátek ale Fryčovi, který ho byl vyprovodit, lakonicky oznámil: „*Franto, myslím, že už se asi nevrátím*“.²⁷⁰ Oba švagři se již nesetkali.

Ministerstvo zahraničních věcí poválečného Československa navazovalo personálně²⁷¹ i principiálně na tradice vytvořené během dvaceti let první republiky. Ty se v masarykovském duchu tvořili kolem jádra diplomatů vzešlých především z řad legionářských jednatelů, exilových politiků, domácího protihabsburského odboje a delegace jednající na mírových konferencích První světové války. Poměrně vážnou změnou však prošla organizace vedení ministerstva. Jeho hlavou zůstával samozřejmě ministr (v tomto případě syn prvního československého prezidenta Jan Masaryk), nicméně samotné řízení spočívalo v rukou generálního sekretáře a nově zřízeného úřadu státního tajemníka. Pro budoucí směřování nejen ministerstva, ale i celého Československa zde sehrál důležitou roli právě státní tajemník a člen Komunistické strany Československa (KSČ) Dr. Vladimír Clementis, jakýsi „bílý kůň“ komunistů a jedna z důležitých postav korigující vývoj směrem k únorovému převratu.²⁷²

Únorový převrat v roce 1948 znamenal v podstatě znovuoostavení MZV, a to na úrovni personální i ideové. Tentokrát již přísně v linii diktatury proletariátu. Vzhledem k uvedenému je nabíledni, že pro zaměstnance, jako byl mj. František Fryč, zde nemohlo být v žádném případě místo. Již k 10. březnu 1948 podalo 18 zahraničních zaměstnanců výpověď a 90 bylo uvolněno ze služby. Tato diplomatická instituce tak brzy ztratila své dřívější prestižní místo na mezinárodní scéně a stala se jakousi odbočkou a předsunutým orgánem sovětské rozvědky.²⁷³

Během let, které Fryč pracovní strávil na MZV, se opět dostal do víru dramatických událostí, které proměnily jeho životní cestu. I přes transfer do civilní sféry

---

²⁷⁰ Srov. *ABS Praha*, f. 302, sign. 302-73-1, výslechový protokol s plk. v. v. Františkem Fryčem z 20. ledna 1950.

²⁷¹ Vyjádřeno čísly, z celkových 1256 zaměstnanců nejdůležitější diplomatické instituce státu zde působilo 602 již v roce 1938. Srov. KOUTSKÁ, Ivana: *Únor 1948 a perzekuce zaměstnanců ministerstva zahraničních věcí*. IN: *Paměť a Dějiny (PaD)*, 2008, č. 1, s. 40.

²⁷² Tamtéž.

²⁷³ KOUTSKÁ, I.: *Únor 1948 a perzekuce...*, s. 39–42.

i nadále setrval ve stavu aktivního důstojnictva armády. V roce 1947 dokonce započal svou nedlouhou cestu v aktivní politice, když vstoupil do Československé strany národně socialistické (ČSNS). V té se dokonce stal členem branné komise předsednictva.²⁷⁴

Perzekuce po únoru 1948

Ponurá atmosféra, která zaplnila velký sál Černínského paláce 25. února 1948 po vyhlášení svolání o vítězství pracujícího lidu, předznamenala blížící se konec prvorepublikové tradice na zdejším ministerstvu zahraničních věcí. Společně s ostatními zaměstnanci si ho zde pravděpodobně vyslechl i František Fryč. Zbýval jen necelý měsíc do chvíle, kdy „nastolování nových pořádků“ dopadlo těžkou vahou i na něj. Po vyvrcholení perzekuce bychom našli postaršího muže s pošlapanou důstojnickou ctí, který byl z armády vyhozen v hodnosti vojína. Prošel si vyšetřovací vazbou včetně násilných výslechů a mučení, během kterých správně odhadl, že je obětí rozjeté provokační akce. V její síti však nakonec, především díky svému pevnému postoji, neuvázl. Od následného soudu odcházel s relativně malým trestem odnětí svobody.

Takřka okamžitě po únorovém převratu byl František Fryč zatčen a tři dny držen ve věznicí v Bartolomějské ulici v Praze (tzv. „kachlíkárna). K jeho zadržení došlo na telefonický rozkaz plk. Bedřicha Reicina²⁷⁵ přímo ze dne 25. 2. 1948. Tento si také vymínil osobně provést výslech. Důvodem, lépe řečeno záminkou k zatčení, bylo jeho

---

²⁷⁴ *ABS Praha*, fond Z (Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV), sign. Z-7-17, Fryč František, výpisy z archivních materiálů, s. 1.

²⁷⁵ Bedřich Reicin, narozený roku 1911 v Přerově, byl již od mládí fanatický komunist. Během Druhé světové války odešel do Sovětského svazu, působil jako agent NKVD a vstoupil do čs. armády na východě. Po roce 1945 působil jako náčelník obranného zpravodajství (OBZ) a stal se jedním z nejmocnějších mužů v čs. armádě i celé zemi. V této funkci řídil čistky nekomunistických důstojníků, provokace a vykonstruované procesy. Sám pak byl roku 1952 ve vykonstruovaném procesu s tzv. protistátním spikleneckým centrem Rudolfa Slánského odsouzen k trestu smrti. Ten byl vykonán 3. prosince téhož roku. Srov. HANZLÍK, František: *Bez milosti a slitování. B. Reicin – fanatic rudého teroru*. Praha, 2011.

členství v branné komisi ČSNS. Jako přítěžující okolnost se projevil pravděpodobně náhodně uchovaný tajný telefonní seznam hlavního štábu MNO, který byl ve Fryčově bytě nalezen při domovní prohlídce a který neodevzdal při svém penzionování. Jeho zadržení tentokrát trvalo pouhé tři dny.²⁷⁶

Počátkem března 1948 byl na Fryčovu adresu v Praze, Na Hřebenkách č. 8, doručen dopis psaný státním tajemníkem MZV Dr. Vladimírem Clementisem. Adresátu v něm bylo oznámeno, že s ním ke dni 30. dubna 1948 ministerstvo zahraničí rozvazuje služební poměr. Jako důvod byla uvedena organizační opatření. Taktickou „salámovou metodou“ tím v praxi začalo odstavení Františka Fryče z pozic, kde by mohl být novému lidově-demokratickému zřízení nebezpečný.²⁷⁷

Druhé zatčení

Již 23. dubna 1948 byl František Fryč opět zatčen. Po tříměsíčním nedobrovolném pobytu ve věznici na Pankráci byl pro nedostatek důkazů propuštěn.²⁷⁸

Po nedobrovolném odchodu ze služeb ministerstva události nabraly rychlý spád. V květnu 1948 byl Fryč přemístěn k MNO v hodnosti plukovníka. Již k prvnímu červnu 1948 ho však rozkaz podle vládního nařízení č. 242/1948 Sb. odeslal na dovolenou s čekáním, a to s přesným výměrem – do konce listopadu daného roku. S prvním prosincem roku 1948 byl z činné služby propuštěn a přeložen jako plukovník do výslužby s přiznáním odpočivných platů v nemalé výši 61 200 Kčs ročně. Jak se později ukázalo, nejednalo se kupodivu o poslední tečku v jeho armádní kariéře. Někdy na počátku července 1949 se po krátkém „azylu“ u svého bratrance Antonína Vobořila v Praze Fryč společně se svou rodinou přestěhoval do Rychnova nad Kněžnou. Od prvního dubna 1949 pak pracoval jako účetní v národním podniku Sběrné suroviny. Ani

---

²⁷⁶ *ABS Praha*, f. Z, sign. Z-10-53, svodka Františka Fryče.

²⁷⁷ *VÚA – VHA Praha*, archivní osobní spis č. 806920 (Fryč František), opis dopisu ze 4. března 1948.

²⁷⁸ *ABS Praha*, f. Z, sign. Z-7-17, Fryč František, výpisy z archivních materiálů, s. 1.

stín Orlických hor ale nezabránil Fryčovu třetímu, poslednímu a nejdelšímu zatčení, tentokrát přímo ve Sběrných surovinách.²⁷⁹

„Jsem smířen s tím, že za pravdu třeba zemřu.“ Lámání Františka Fryče v celách věznice Mírov

Národní shromáždění ČSR přijalo na podzim 1948 několik zákonů sloužících ke snadné a rozsáhlé perzekuci nepohodlných osob.²⁸⁰ Na jejich základě vznikly i tzv. tábory nucené práce (TNP).²⁸¹ Po tzv. poúnorové očistě armády, kdy byly z aktivní služby propuštěny stovky důstojníků, přišel na řadu další krok, plánovaný již v souladu s výše přijatými zákony. Šlo o jejich masovou perzekuci. Koncem roku 1948 byl Bedřichem Reicinem a Karlem Švábem rozplánovaný rozsáhlý řetěz akcí, souhrnně označených jako akce „D“ (viz dále). Zahájeny byly již na počátku roku 1949 a probíhaly až do jara 1951. Jednalo se především o zatýkání důstojníků dle předem připravených seznamů a jejich internace v TNP.²⁸²

Do TNP byli posílány osoby na základě rozhodnutí mimosoudních institucí, tzv. tříčlenných „příkazovacích komisí“, vytvořených při krajských národních výborech

---

²⁷⁹ *ABS Praha*, f. 302, sign. 302-73-1, výslechový protokol s plk. v. v. Františkem Fryčem z 23. listopadu 1949 u Okresního soudu v Mladé Boleslavi, s. 2.

²⁸⁰ Byly to zákony č. 231/1948 Sb. „o ochraně lidově demokratického zřízení“ a č. 247/1948 Sb. „o táborech nucené práce“. Srov. HANZLÍK, F.: *Bez milosti a slitování...*, s. 231.

²⁸¹ Tábory nucené práce existovaly na území Československa mezi lety 1948 až 1954. Byly určeny k internaci domnělých, nebo skutečných odpůrců režimu či jemu nebezpečných osob. Ti zde měli být jednak pod kontrolou izolování, jednak převychování prací, kterou museli odvádět. I proto byly objekty TNP alokovány v místech, kde bylo takové práce třeba – nacházely se ale ve všech krajích. Co se týče podmínek a organizace těchto táborů, jen těžko bychom je odlišili např. od nacistických koncentračních táborů. V objektu zajištěném ostnatým drátem a věžemi s ozbrojenými hlídkami uzavíraly prostor, kde živořilo několik desítek až stovek vězňů ve špatných hygienických, stravovacích a zdravotních podmínkách. Během existence TNP jimi prošlo na 20 000 osob. Stovky z nich je již neopustily živé, zbylí odcházeli v drtivé většině s podlomeným zdravím či smrtelně nemocní (především v případě uranových dolů na Jihlavsku a Příbramsku). Tamtéž, s. 231–245 a BÍLEK, Jiří: *Tábor nucené práce Mírov*. IN: *Historie a Vojenství (HaV)*, 46, č. 4, 1998, s. 93.

²⁸² HANZLÍK, F.: *Bez milosti a slitování...*, s. 231.

(vyjma Slovenska, kde pro celou zemi existovala jediná taková) speciálně pro tyto potřeby. Úkolem těchto komisí bylo schvalování seznamů tzv. „*osob poškozujících hospodářství, asociálních živlů a politicky nespolehlivých*“, které jim předkládal akční výbor Národní fronty nebo orgány ministerstva vnitra a KSČ.²⁸³

Jako významný účastník západního odboje byl jako mnozí další perzekvován i František Fryč. V rámci provokační akce „*D/4 - Střed*“ byl obviňován a vyšetřován kvůli podílu na údajné vraždě Jana Masaryka. To se však ukázalo jako falešné²⁸⁴

Takzvané „akce D“ (D od slova „důstojník“) sloužily k ilegálním opatřením vedeným OBZ a StB, které měly za cíl internovat obecně nepohodlné osoby, v tomto případě bývalé důstojníky armády, kteří nevyhovovali novým poměrům, případně byly pro zájmy nového politicko-společenského směřování potenciálně nebezpeční. Jako vedlejší efekt se dostavilo rovněž uvolnění služebních bytů těchto zatčených důstojníků. Tyto akce byly vůbec nejčastějším důvodem internovaných v mírovské věznici.²⁸⁵

V rámci tzv. „očisty armády“ bylo provedeno celkem šest akcí s krycím názvem „D“ („důstojníci“), vždy s patřičným číslem (tedy D-1, D-2 atp.) a s datem provedení (od dubna do září 1949). V jejich rámci bylo do tábora nucené práce (TNP) na Mírově odvedeno 263 důstojníků, mezi nimi i František Fryč, který byl zatčen v rámci akce D-4.²⁸⁶

Během třetího zatčení vystřídal František Fryč několik lokalit. Nejprve byl držen a vyslýchán u Okresního soudu v Mladé Boleslavi. První dochovaný (a pravděpodobně i skutečně úvodní) výslech započal 23. listopadu 1949. Nejpozději 17. ledna následujícího roku pak byl přemístěn k výslechům do věznice v pražské Ruzyni. Poslední (dochovaný) zde byl ukončen o týden později odpoledne. Pokud lze soudit

---

²⁸³ BÍLEK, Jiří: *Tábor nucené práce Mírov*. IN: *Historie a Vojenství (HaV)*, 46, č. 4, 1998, s. 92.

²⁸⁴ K případu úmrtí Jana Masaryka viz. nověji např. Václava JANDEČKOVÁ, *Kauza Jan Masaryk. Nový pohled: doznání k vraždě a tajný přešetřovací proces StB z let 1950-1951*, Domažlice, 2015.

²⁸⁵ BÍLEK, Jiří: *Tábor nucené práce Mírov*. IN: *Historie a Vojenství (HaV)*, 46, č. 4, 1998, s. 98-100.

²⁸⁶ HANZLÍK, F.: *Bez milosti a slitování...*, s. 236.

z protokolů a zapsaných časů počátků a konců výslechů,²⁸⁷ tyto zde neměly ryze brutální charakter. Co do obsahu věznitele zajímal Fryčův obecný životopis, popis jeho práce ve zpravodajském oddělení a jeho aktivita během válečných let. Na mnoha stranách jsou též zachyceny jeho výpovědi o řadě zpravodajských i dalších důstojníků a obecně osob, se kterými se Fryč během své kariéry setkal nebo s nimi pracoval.²⁸⁸

Skutečně těžká zkouška na vězněného Fryče teprve čekala. Z pankrácké věznice byl na samém konci ledna roku 1950 transportován do již zmiňované moravské věznice Mírov.²⁸⁹

Zde podstoupil krutý kolotoč nepřetržitých výslechů a psychického násilí, který započal v deset hodin večer 31. ledna 1950 a skončil 21. května téhož roku. Do 21. března byl lámán k přiznání spolupráce s IS. Z výslechových svodek lze usuzovat, že Fryč relativně rychle odhadl absolutní nepřipravenost „druhé strany“ a jal se rozehrát vzájemnou psychologickou hru se svými protivníky. Právem totiž nabyl dojmu, že proti němu nejsou připraveny sebemenší důkazy a přes stupňující se teror vůči jeho osobě vytrval v houževnatém popírání. Fryčovi posléze ne zcela úmyslně přitížil vyslýchaný Jan Bydžovský.²⁹⁰ Ten se domníval, že Fryč odešel do bezpečí exilu a označil ho jednak

---

²⁸⁷ Výslechy byly zpravidla ukončovány před pátou hodinou odpolední a s novými bylo započato dalšího dne po deváté hodině ráno. Srov. *ABS Praha*, fond 302 (Ústředna Státní bezpečnosti), sign. 302-73-1, dodatek k protokolu s plk. v. v. Františkem Fryčem ve věznici na Pankráci.

²⁸⁸ Tamtéž.

²⁸⁹ Věznice Mírov, ležící nedaleko od Moravské Třebové měl pověst jednoho z nejhorších objektů svého typu. Původně středověký hrad, modernizovaný v 17. století na barokní pevnost byl jako TNP zřízen 22. dubna 1949 v zadním traktu objektu. S kapacitou 250 osob a nejvyšším stupněm ochrany byl určen k internaci nejtěžších zločinců. BÍLEK, Jiří: *Tábor nucené práce Mírov*. IN: *Historie a Vojenství* (HaV), 46, č. 4, 1998, s. 107-109.

²⁹⁰ Jan Bydžovský se narodil roku 1906. Během válečných let pracoval mj. jako přednosta šifrového oddělení ministerstva zahraničních věcí v Londýně. Od konce války až do roku 1949 zaměstnán jako odborový rada národohospodářské sekce MZV. V rámci akce „Střed“ byl 8. listopadu 1949 zatčen a po třech měsících brutálních výslechů obviněn z vraždy Jana Masaryka. Odsouzen v tajném procesu 9. března 1954 na 18 let odnětí svobody, konfiskaci majetku a zaplacení pokuty ve výši 20 000 Kčs. Podmínečně byl Bydžovský propuštěn již roku 1955, z bran věznice ale odešel s podlomeným zdravím. Zemřel v roce 1990. Srov. KOUTSKÁ, I.: *Únor 1948 a perzekuce...*, s. 48.

za muže napojeného na IS a jednak za svého komplice vraždy bývalého ministra zahraničních věcí Jana Masaryka.²⁹¹

Bydžovského výpovědi byly zprvu považovány pro řadu logických souvislostí a podrobností za vážné a hodnověrné. Dle svodek se od 19. 1. 1950 přiznal k vraždě ministra zahraničních věcí hned čtyřikrát, pokaždé navíc téměř shodně. František Fryč mu měl přímo asistovat při vstupu do pokoje bývalého ministra zahraničních věcí a posléze i při jeho vyhození z okna Černínského paláce, kde se Masarykův byt nacházel. Po několika dnech však otočil a vypověděl, že celé doznání si z obav o rodinu a donucení vymyslel. V popírání pak vydržel až do konce výslechu.²⁹²

Počáteční fáze výslechu Františka Fryče v prvních únorových dnech roku 1950 trvala 84 hodin. Fryč z této doby strávil ve své cele pouhých deset hodin, v drtivé většině bez možnosti ulehnutí a za neustálé chůze. Spánek mu byl povolen pouze dvakrát, ani jednou nepřesáhl šedesát minut. Co do jídla a pití vypil čtyři malé šálky vody a snědl pět knedlíků a jeden oběd. Tento úvodní nátlak ke zklamání vyslychajících nevedl vůbec k ničemu. Fryč tvrdošijně popíral veškerá obvinění z práce pro IS a ve všech výpovědích byl nadmíru stručný. Na mnohé dotazované osoby a události si již dle svých slov nevzpomínal. Nezřídka také byly jeho odpovědi jednoslovné a protistrana slyšela pouze: „Nebyl“. „Neznám“. „Neviděl“. „Nemohu říci“. „Vylučuji“. „Odmítám“. Ze svodek²⁹³ můžeme číst s časem rostoucí bezradnost vyslychajících: „Jenom v některých případech zavede plynulý rozhovor, a to u bezvýznamných událostí, na které se nemusí soustředit. Jakmile se přejde k otázce spolupráce s IS, soustředí svoji pozornost a odpovídá jednoslabičně. [...] Jest neobyčejně houževnatý a tvrdý. Dnes v noci byl dán o 24.00 hod na celu a o 4.15 vzat zpět k výslechu. Z té doby spal 1 hodinu. Po cestě do kanceláře počal tancovat a v tomto pokračoval i v kanceláři. Vyprávěl různé nesmysly, např.: //Černá čára na zdi a ta bílá tu není, tu jsem

---

²⁹¹ Srov. ABS Praha, f. 302, sign. 302-73-1.

²⁹² KOUTSKÁ, I.: *Únor 1948 a perzekuce...*, s. 48.

²⁹³ Z výslechu za zdmi mírovské věznice se dochovaly pouze svodky. Pro lepší ilustraci a situace Fryče v těchto jeho těžkých chvílích bude následující text hojně protkán citacemi z těchto dokumentů.

vyradiroval. [...] *Včera jsem se vykoupal, vyspal, nechá se to vydržet. Vono to de, jen chtít.* //.²⁹⁴

Cíl byl poměrně jasný – dostat Františka Fryče za hranice jeho psychických i fyzických sil a zlomit ho k absolutnímu přiznání čehokoliv, z čeho bude obviněn. Opět nechme promluvit pramen: „*Od neděle [5. února] mu nebylo dovoleno vůbec spát. Je již v takovém stavu, že nemůže udržet oči otevřené. Duševní zhroucení musí nastat během nejbližších hodin.*“ Bez výsledku. Fryč začal reagovat rozčileně, až drze a odmítal odpovídat na otázky stran služby v zahraničí odkazujíc na předešlé výpovědi pro MNO a absenci jakýchkoli důkazů proti jeho osobě. Přiznal se pouze ke své jediné slabosti, totiž mluvení ze spánku.²⁹⁵

Od 31. ledna do 8. února 1950 se vyslýchaný několikrát zhroutil vysílením. Během této etapy patřily ze 192 hodin spánku pouhé čtyři. Fryč měl od neustálého chození oteklé kotníky a jeho stav se nadále zhoršoval. Na otázky již často nereagoval a říkal pouze nesouvisející nesmysly, často také spadl a svíjel se v křečích. Když pak Fryč při chůzi začal narážet do zdí, začalo být zúčastněným jasné, že se nejedná o simulování. Vzpamatovat se dokázal pouze po otření obličeje mokrým ručníkem. Ale ani poté nepřišly žádné nové informace a obvinění Fryč pouze odmítal se slovy „*Nic jsem neudělal, jsem nevinný, jako zkušený zpravodaj vím, že se stávají při vyšetřování omyly a já jsem obětí omylu StB. Jsem smířen s tím, že za pravdu zde třeba zemřu.*“²⁹⁶

Vyslýchající neměli jedinou indicii, které by se mohli chytit. Jediné, co se měnilo, byl Fryčův stav, který se dále zhoršoval a doznával nových reakcí. Emocionálně byl takřka rozbit. Dne 16. února 1950 byla z věznice do Prahy odeslána žádost o poskytnutí jakýchkoli materiálů, které by napomohly vyšetřujícím Fryče konečně

---

²⁹⁴ ABS Praha, f. 304 (Ústředna Státní bezpečnosti), sign. 304-254-10, svodka ze 7. a 8. února 1950, akce „Střed“.

²⁹⁵ Tamtéž, svodka ze dne 3. února 1950, akce „Střed“.

²⁹⁶ Tamtéž, svodka ze dne 10. února 1950, akce „Střed“.

zlomit. S otázkami na jeho osobu a činnost je proto vyslechnuto několik osob (mj. Josef Bartík odpykávající si toho času trest pětiletého žaláře).²⁹⁷

„Jmenovaný je i nadále vyslýchán na svou činnost v Anglii a na Zamini. Během výslechů nebyly získány žádné poznatky, které by Fryče usvědčovaly jako agenta IS nebo které by svědčily, že prováděl špionáž ve prospěch západních mocností.“ Takto v kostce mluví veškeré svodky z výslechového maratonu s Františkem Fryčem. Nedaří se ho zlomit ani buzením v desetiminutových intervalech. V podstatě se již nachází v takovém rozpoložení, do kterého měl být přiveden. Jenže bez výsledku.²⁹⁸

Poslední dostupná svodka pochází z 21. března 1950 a nijak se neliší od předcházejících. Ani přes dlouhotrvající duševní a fyzickou devastaci nedovolila nesmírná vůle a vojenská čest Františku Fryčovi přiznat se k nespáchanému a křivě vypovídat, třebaže mu bylo několikrát podsouváno, že tím jeho utrpení skončí. Tam, kde se jiní zlomili a podlehli, František Fryč vydržel. Jeho cesta peklem výslechů trvala takřka čtyři měsíce – od 31. ledna 1950 až do 21. května 1950.²⁹⁹

Zatímco Fryč odolával tvrdým výslechům ve vazbě, manželka Marie byla i s dcerou oficiálně vystěhována z pražského bytu do náhradního v Rychnově nad Kněžnou. Po třiatřiceti letech věrné a odpovědné služby byl 13. dubna 1950 plk. František Fryč degradován na vojína. Ironicky vzato tak byl „poctěn“ hodností, kterou nikdy neměl právo nosit. Do dnešní doby se dochovalo i samotné rozhodnutí podepsané tehdejším ministrem národní obrany arm. gen. Ludvíkem Svobodou.³⁰⁰ Odůvodnění

---

²⁹⁷ Tamtéž, návrh o dodání nových poznatků k osobě Františka Fryče, akce „Střed“, datováno 16. února 1950.

²⁹⁸ Tamtéž, svodky ze dne 21. února až 21. března 1950, akce „Střed“.

²⁹⁹ KOUTSKÁ, I.: *Únor 1948 a perzekuce...*, s. 49.

³⁰⁰ Nejednalo se o výjimku. Pro ilustraci uvedme citaci ze seznamu gážistů, který Ludvík Svoboda v březnu 1948 předložil na žádost ústředního akčního výboru a okresních akčních výborů Národní fronty. Ministr národní obrany v něm píše: *„na podnět a žádost [...], hlavně však na základě vlastních poznatků, učinil jsem v řadách vojenských gážistů z povolání opatření, aby ti vojenští gážisté, kteří, svým záporným postojem k lidově demokratickému zřízení státu a zaujetím proti jeho zahraničně politické orientaci, zejména ve smyslu spojeneckých svazků s SSSR a ostatními slovanskými státy, nevyhovují požadavkům na ně kladeným, byli poslání na dovolenou, po níž bude následovat přeložení do výslužby, případně přeložení do zálohy.“* V třístránkovém dokumentu následuje seznam generálů a důstojníků gen. štábu,

bylo stručné a pro dobu „zostřeného třídního boje“ i typické: „*Prověřovacím řízením bylo shledáno, že pro svůj postoj a jednání neskýtáte záruku, že budete spolehlivým a zcela oddaným lidově demokratickému zřízení*“.³⁰¹ Oficiálně mu byla vojenská hodnost odňata podle §1 a §3 zákona číslo 59/1949³⁰² Sb., zároveň byl paragrafem 144 branného předpisu „*přeložen do počtu mužstva jako vojín v záloze*“. Třebaže se z něj podle §184 br. př. stal vojenský penzista, do služební povinnosti voj. František Fryč spadal ještě další čtyři roky.³⁰³

Tzv. odpočivné a zaopatřovací platby zůstaly těmito rozhodnutími vysloveně nedotčeny.³⁰⁴ Vzhledem k délce jeho služby bylo Fryčovi výnosem MNO ze 17. února 1949 přiznáno roční výslužné 54 000 Kčs, výchovné na dceru Zdenu 1800 Kčs, zvláštní přídavek pro ženu 3600 Kčs a zvláštní přídavek na dítě 1800 Kčs.³⁰⁵ V průměru se tedy dostaneme na částku 5100 Kčs měsíčně. Jednalo se však o chabou náplast na bezdůvodné ponížení a pošpinění cti zpravodajského důstojníka. Celoživotního vojáka, pro nějž byla služba i hodnost otázkou cti a degradování na nejnižší možnou hodnost pro něj osobně znamenalo velkou urážku. Výše uvedené výslužné a příplatky mu navíc byly brzy zrušeny.

Rozsudek byl státním soudem v Praze vynesena 28. března 1951. František Fryč byl odsouzen k odnětí svobody v trvání tří let. Na pět let zároveň ztratil čestná občanská

---

mezi nimiž jsou např. arm. gen. Alois Liška, div. gen. Karel Janoušek, div. gen. Heliodor Píka, brig. gen. František Moravec, gen. Josef Bartík. Podobný postup byl použit i v případě Františka Fryče. Celý dokument ministr adresoval Ústřednímu akčnímu výboru pro provádění očisty v armádě. Pokud použijeme dobovou terminologii, cílem bylo „vyčistit“ bezpečnostní složky od příliš demokraticky a prozápadně smýšlejících vojáků, kteří by mohli stát v cestě upevnění nastupující diktatury. Srov. ŠACH, Jan: *Politické čistky v armádě po únoru 1948*. IN: <http://www.vhu.cz/politicke-cistky-v-armade-po-unoru-1948/> [citováno 15. 4. 2019].

³⁰¹ *VÚA – VHA Praha*, archivní osobní spis č. 806920 (Fryč František), Rozhodnutí o odnětí vojenské hodnosti.

³⁰² Zákon o odnětí vojenské hodnosti některým důstojníkům, rotmistrům a poddůstojníkům vojska mimo činnou službu. Platil od 12. 3. 1949 do 1. 5. 1960. Srov. Předpis 59/1949 Sb. IN: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=59&r=1949> [citováno 20. 4. 2019].

³⁰³ *VÚA – VHA Praha*, archivní osobní spis č. 806920 (Fryč František), Výkaz o přeložení vojenské osoby do kategorie vojenských pensistů, kteří nevyhověli dosud služební povinnosti.

³⁰⁴ Tamtéž.

³⁰⁵ Tamtéž.

práva.³⁰⁶ Tento rozsudek se stal právoplatným až 14. března 1951. Vzhledem k rozsudku byl MNO ke dni 15. června 1951 přeložen do počtu mužstva jako vojín v záloze a zbaven dříve přiznaných odpočivných platů.³⁰⁷ Nejvyšší soud v Praze však 14. června 1951 předchozí rozsudek zmírnil. Původní trest byl zkrácen na jeden rok odnětí svobody. Ani tento trest však nakonec František Fryč absolvovat nemusel. Propuštěn z výkonu trestu byl již 27. června 1951. Vrátil se do Rychnova nad Kněžnou a začal pracovat jako dělník.³⁰⁸

Těžko odhadnout, zda si v té době František Fryč, osmapadesátiletý trestaný vojín, vůbec dokázal představit, že bude ještě někdy sloužit v armádě. V červenci roku 1952 byl povolán k výkonu mimořádné vojenské služby s černými výložkami. Prvního prosince roku 1952 nastoupil k tzv. „Černým baronům“, tedy pomocnému technickému praporu (PTP)³⁰⁹ v Novákách u Banské Bystrici na Slovensku, kde byl alokovaný 63. prapor. U tohoto útvaru, určeného pro „převýchovu politicky nespolehlivých osob“ Fryč vydržel pouhé čtyři měsíce – 10. března 1953 byl ze zdravotních důvodů propuštěn.³¹⁰

Pokus o rehabilitaci a život v ústraní

František Fryč dožil svůj život s blízkými v rodinné vile své manželky Marie – Rychnově nad Kněžnou.³¹¹ Po propuštění z armády a odchodu z Prahy pracoval s popsánymi přestávkami od 1. dubna 1949 až do důchodu v místním podniku Sběrné

---

³⁰⁶ Vzhledem k pozdějším událostem je především důležité, že se jednalo mj. o trvalou ztrátu veřejných hodnotí a odpočivných platů.

³⁰⁷ VÚA – VHA Praha, archivní osobní spis č. 806920 (Fryč František), odsouzení – ztráta nároku na odpočivné platy.

³⁰⁸ VÚA – VHA Praha, archivní osobní spis č. 806920 (Fryč František), návrh na vyřízení žádosti o rehabilitaci. Dokument bývalé rehabilitační komise z let 1968–1970.

³⁰⁹ PTP – pomocné technické prapory (1950–1954) byly útvary určené pro perzekuci a převýchovu tzv. politicky nespolehlivých osob. Charakteristické byly černé výložky na ramenou a prakticky absence výzbroje. Muži přidělení k těmto jednotkám se stávali levnou pracovní silou, pracovali na stavbách, v dolech, kamenolomech atp. Srov. BÍLEK, Jiří: *Vojáci s lopatou, krumpáčem a sbíječkou*. IN: <http://www.vhu.cz/vojaci-s-lopatou-krumpacem-a-sbijeckou/> [citováno 25. 4. 2019].

³¹⁰ VÚA – VHA Praha, archivní osobní spis č. 806920 (Fryč František), návrh na vyřízení žádosti o rehabilitaci. Dokument bývalé rehabilitační komise z let 1968–1970.

³¹¹ Sady čs. legií 813 (později Sad pionýrů 813), Rychnov nad Kněžnou.

suroviny na pozici účetního.³¹² Pro své demokratické smýšlení, účast v západním odboji, odbornou schopnost a dřívější perzekuci byl František Fryč veden v evidenci Krajské správy Státní bezpečnosti Hradec Králové, a to pod kategorií OS – „osobní svazek“. Roku 1962 pak byl tento spis předán Okresnímu oddělení Ministerstva vnitra Rychnov nad Kněžnou a subjekt byl veden v kategorii PZ – „pozorovací“. Jak již bylo zmíněno, tyto archiválie se až na pár výjimek, které byly a dodnes jsou založeny mezi dokumenty žádosti o rehabilitaci Fryče, nedochovaly do současnosti.³¹³ Sledování dokládá právě jeden z dochovaných listů. Jedná se o zprávu velitele stanice Sboru národní bezpečnosti v Rychnově nad Kněžnou vrch. strážm. (vrchního strážmistra) Rabiňáka adresovaná okresnímu národnímu výboru tamtéž. Kromě informací o jeho adrese a zaměstnání můžeme v této zprávě číst: „[...] *O jeho politické činnosti není zde ničeho známo, neboť nebylo zjištěno, že by udržoval nějaké společenské styky, kde by se politicky uplatňoval. Je zde ale známo, že jeho postoj k lidově demokratickému zřízení není kladný a jeho politické zaměření se kloní k západním mocnostem. [...]*“³¹⁴ V roce 1957 odešel Fryč do starobního důchodu. Rozsudkem krajského soudu v Hradci Králové opraven z původní částky na 880 Kčs měsíčně.³¹⁵

Fryč podal 17. prosince 1968 žádost o rehabilitaci, a to k rehabilitační komisi MNO. Tato ovšem byla ke dni 30. června 1970 zrušena. Období uvolněných šedesátých let již bylo pryč a přicházela dvacetiletá éra dusivé normalizace. O jeho žádosti rozhodoval až 13. listopadu 1970 jiný úřad – kádrová správa MNO. Předmětem žádosti o rehabilitaci se stalo rozhodnutí senátu Městského soudu v Praze 21. listopadu 1968, který zrušil původní rozsudek státního soudu a František Fryč tak byl zproštěn

---

³¹² VÚA – VHA Praha, archivní osobní spis č. 806920, zpráva Sboru národní bezpečnosti (SNB), Velitelství stanice Rychnov nad Kněžnou, datováno 22. 6. 1949.

³¹³ Vyjádření ABS ze dne 14. října 2016 – Žádost o zpřístupnění archivních materiálů dle zákona č. 499/2004 Sb.

³¹⁴ VÚA – VHA Praha, archivní osobní spis č. 806920 (Fryč František), zpráva SNB ze dne 9. července 1949.

³¹⁵ Tamtéž, odsouzení – ztráta nároku na odpočivné platy.

obžaloby. Tímto činem byl plně soudně rehabilitován. Jak ovšem uvidíme dále, jednalo se o daleko menší vítězství, než by se mohlo na první pohled zdát.³¹⁶

V žádosti byly zmíněny celkem čtyři požadavky. Povýšení jako morální rehabilitace, přiznání vojenského starobního důchodu, náhradu ušlého výdělku a za pobyt v PTP, řešení bytové otázky.³¹⁷

Jakákoli změna stran vrácení hodnosti nebo eventuálního povýšení byla zamítnuta s odůvodněním, že k jejímu odebrání nedošlo rozhodnutím soudu, nýbrž administrativním krokem v důsledku trestního stíhání a vzetí do vazby, to vše podle §1 a 3 zákona 59/1949 Sb. Byla tedy odebrána ještě před soudním řízením a není možné ji vrátit na základě zprošťujícího rozhodnutí, jelikož byl Fryč již propuštěn z armády a vymazán z vojenské evidence.³¹⁸ Jinými slovy by musel znovu vstoupit jako nováček do armády jako každý jiný (což samozřejmě bylo vzhledem k jeho věku, postavení a režimu nemyslitelné).

Kádrová správa zamítla i jeho finanční požadavky. Rozhodnutí o náhradě za pobyt u PTP údajně nebylo možné podle tehdejších právních norem řešit. Rovněž nemohlo být revidováno ani rozhodnutí o náhradě příjmů po jeho odeslání do výslužby, jelikož se údajně zakládalo na „revolučním opatření při očistě velitelského sboru po únoru 1948“ podle zákona 213/1948 Sb. Opět byla zmíněna neexistence právního podkladu, který by takový případ upravoval.³¹⁹

Z hlediska rétoriky režimu je zajímavé negativní stanovisko k záležitosti bydlení. Státní aparát sice oficiálně rozlišoval několika stupni hodnotu bytu (Fryč v Praze před zatčením bydlel v bytu I.–II. kategorie), ale při stížnosti na vystěhování do náhradního, dle slov poškozeného „nepřiměřeného bytu“, bylo konstatováno, že žádnou takovou definici zákon nezná. O kvalitách přiděleného bytu rozhodoval příslušný národní výbor na základě volného uvážení. Tedy instituce, která i přes případnou

---

³¹⁶ *VÚA – VHA Praha*, archivní osobní spis č. 806920 (Fryč František), Žádost o rehabilitaci – vyřízení.

³¹⁷ Tamtéž.

³¹⁸ Tamtéž.

³¹⁹ Tamtéž.

absenci pokynů měla jasno, jaké úrovně by měl být dosahovat, aniž by proti tomu bylo jakékoli odvolání.³²⁰

Jediné, čeho František Fryč dosáhl, bylo uznání náhrady odpočivných platů. Jejich odnětí bylo zrušeno společně s rozhodnutím o soudní rehabilitaci a zrušením rozsudku soudu, který jejich vyplácení zastavil. Tím pádem vznikl nárok na doplatky, resp. přiznání vojenského starobního důchodu.³²¹

Za necelých čtrnáct dní po rozhodnutí seznámil s výsledky řízení Františka Fryče při pohovoru v Rychnově n. K. zástupce náčelníka okresní vojenské správy mjr. Jan Novotný. Po jeho vyslechnutí Fryč potvrdil, že vyřízení rozumí, vyjádřil ale přesvědčení, že mělo být přihlédnuto k jeho odbojové činnosti. Dále uvedl, že mu zdaleka nejde o finanční vyrovnání jako o vrácení hodnosti, které by se rovnalo morální rehabilitaci. I přes své stáří se prý vždy cítil i cítí vojákem. Verdikt byl konečný.³²²

Prameny nám umožňují porovnat toto platné rozhodnutí kádrové správy MNO s původním návrhem řešení rehabilitační komise MNO, která původně měla žádost vyřizovat. Byť byla místy rétorika ReK vstřícnější, obecně dospěla k totožným závěrům.³²³

František Fryč během poslední epochy svého života trávil svůj čas kromě rodinného kruhu svými dvěma koníčky – tenisem, o kterém můžeme číst už v prvních svazcích jeho kvalifikační listiny, a filatelii. Během uvolněnější atmosféry postupujících šedesátých let se Fryčovi naskytla příležitost veřejného vystoupení. V Muzeu Orlických hor vedl úvodní přednášku při příležitosti otevření nové výstavy „Doba – dokumenty“, která připomínala podorlické regionální ohlasy významných československých „osmičkových“ roků (1818, 1848, 1868, 1918, 1938, 1948). Třebaže není přesně

---

³²⁰ Tamtéž.

³²¹ Tamtéž.

³²² *VÚA – VHA Praha*, archivní osobní spis č. 806920 (Fryč František), zápis o pohovoru se soudruhem Františkem Fryčem.

³²³ *VÚA – VHA Praha*, archivní osobní spis č. 806920 (Fryč František), návrh na vyřízení žádosti o rehabilitaci. Dokument bývalé rehabilitační komise z let 1968–1970.

známo, na jaké téma František Fryč hovořil, lze se domnívat, že byl pozván k tématu roku 1938.³²⁴

Posledním dnem, který František Fryč na tomto světě spatřil, bylo 9. září roku 1973 v nedožitých 78 letech. Pochován byl na hřbitově v Rychnově nad Kněžnou. Žádost jeho manželky o přiznání vdovského důchodu byla rok po jeho smrti zamítnuta. Důvodem byla ztráta jeho vojenské hodnosti ještě před odsouzením a ztráty čestných práv občanských. Se soudružským pozdravem rozhodnutí uzavírala následující slova: *„Vzhledem k tomu, že v případě Vašeho manžela nedošlo k vrácení jeho vojenské hodnosti ani k jeho soudní rehabilitaci podle zák. č. 82/1968 Sb., neshledává FMNO [Federální ministerstvo národní obrany] důvody pro změnu uvedených rozhodnutí. Proto nelze vyhovět ani Všem požadavku o přiznání vdovského důchodu od vojenské správy.“*³²⁵ Marie Fryčová opustila tento svět čtyři roky po svém manželovi.

---

³²⁴ E-mailová korespondence autora práce se zaměstnanci Muzea a galerie Orlických hor z 27. 3. 2019.

³²⁵ Rodinný archiv Františka Fryče spravovaný jeho pravnučkou (RAFF).

ZÁVĚR

Biografie je i přes možné prvotní pochybnosti poměrně nevědeckým a nelehkým historickým žánrem. Kdyby byl podle této práce uměle vytvořená osoba, nejednalo by se o Františka Fryče. Byl by to jen jaký si obraz nebo spíše odraz v zrcadle minulosti.

Přes propast desetiletí ve veškerém svém kontextu toho odstupu zde, v samotném závěru práce, vystupuje z mozaiky dochovaných dokumentů rozličné povahy a pověstného tenkého přediva pramenů obraz člověka, celoživotního důstojníka, zpravodajce, bojovníka za svobodu a vlast, pana plukovníka Františka Fryče.

Je nesmírně těžké zevrubně vystihnout charakter a povahu i osoby žijící, natož pokusíme-li se o totéž u muže, který prožíval svůj život ve světě sice nám zdánlivě blízkým dotekem generací, kde ještě nemizí hranice paměti, ale přesto tak odlišným snad ve všech aspektech života. František Fryč zemřel v době rozpínající se normalizace, která měla československý stát dusit dalších téměř dvacet let. Přitom to znamená uchopit úplný konec jeho příběhu. Je to dvacet let, které dostala první svobodná Československá republika k vybudování sebevědomého státu. K dosažení současných časů musíme pak přičíst ještě další tři dekády. Dělí nás tak padesát let od závěru jeho života a více než sedmdesát let od konce jeho nejhektičtějších období. Je to několik generací, přitom často ani dvě sousední nejsou s to si porozumět. František Fryč měl v adekvátním věku odejít do klidného důchodu jako hrdina. Měl se dožít široké úcty a uznání, být morálním vzorem pro generace jeho současníků a potomků. Namísto toho se dožil vlády násilné totality. Totality minimálně takové, proti které šest válečných let bojoval.

Od Františka Fryče nás dělí propast času hraničící s tím, kdy jsou ještě dějiny přenášeny pamětí. Přesto se směle můžeme o vyložení osobnosti Františka Fryče, manžela, otce, vojáka, zpravodajce a vlastence s jistou mírou pravděpodobnosti pokusit. Více či méně explicitní náznaky z mnoha stran vytvářejí jakýsi relativně věrný popis. Po bádání v množství materiálu trvajícím nespočet hodin si zde, na samotném závěru práce, dovoluji v některých ohledech popsat Fryčovu osobnost poměrně jistě.

Za hlavní přínos této práce považuji doplnění mozaiky do obrazu dějin. Dokládá jako mnoho dalších střepů a střípků celkový příběh československého zpravodajství.

Zároveň, jak alespoň doufám, byl touto prací splacen dluh samotnému Františku Fryčovi.

Jak jsme mohli číst z mnoha hodnocení Františka Fryče, jednalo se o excelentního důstojníka s příkladným přístupem k práci. Z mnoha talentů vytryskla na povrch již v První světové válce jeho schopnost výborného instruktora vojáků. Tato vlastnost nešla ani řadě velitelů československé armády, kde byl hodnocen jako výtečný velitel a instruktor během války s Maďarskem i zanedlouho poté na instruktážní škole v Milovicích. Fryčovy výsledky, bystrá mysl, přesnost a důslednost ho společně s technickými schopnostmi dostaly až k II. oddělení hlavního štábu československé armády. Mezi skutečnou důstojnickou elitu. Důstojnické kvality ho během kariéry nejednou stavěly mimo pořadí k povýšení (do nových hodností byl tedy jmenován mimořádně – rychleji) a gáže (plat) mu byla upravována na úroveň důstojníků vzešlých z vojenské akademie.

Pokud bychom chtěli popsat Františka Fryče z hlediska jeho osobnosti a charakteru, opět bychom museli sáhnout po kladných slovech. Fryč byl příkladem člověka osobnostně vyvrátého a vyrovnaného, bez jakýchkoli excesů, výraznějších slabostí a negativních stránek. Byl nekonfliktní, co do společenského chování příjemný a oblíbený. Ctí ho vizitka velmi loajálního, ale přesto ne slabošského a povrchního muže. Dokázal překonávat těžké životní situace, kterých mu evropské 20. století přichystalo víc než dost. Zdolával je ne jako cynický a chladný, i jako zpravodajec měl nárok na emoce; v jádru však vždy zůstal čestný a nezlomený. Svou kariéru a pověst si vysloužil pílí a talentem, nebyl oportunistou, nepodlézal a ctil své povinnosti.

Minoritním, ale přesto položeným cílem bylo pokusit se pozměnit vnímání vojáků a zpravodajců obzvláště jako cynických osob. Zároveň také alespoň částečně ukázat též druhou, civilní tvář lidí, které jsme do značné míry zvyklí vnímat skrze hodnost, jméno a profesní činy. Na několika místech jsem proto dal více prostoru této stránce. Bez jakéhokoli váhání o hrdinské povaze jejich služby je velmi zajímavé a přínosné si uvědomit, že všichni byli lidmi, každý se svými kvalitami i chybami, každý se svými touhami, vášněmi, neřestmi; osobitými charaktery a povahami. Jsem přesvědčen že tam, kde je to možné, bychom měli pohlížet na události také osobněma

očima aktérů a pokusit se vyložit a pochopit jejich jednotlivá vnímání a prožívání situací.

František Fryč se z dnešního pohledu jeví jako poměrně skromný a tichý (byť se zdravým sebevědomím) muž stojící v pozadí. Za tímto obalem bychom našli velmi výkonného, spolehlivého a loajálního zpravodajského důstojníka bez výraznějších záporů. Fryč měl na starosti množství materiálu nejvyšší důležitosti a třeba i kusé záznamy o jeho práci svědčí o tom, že byl svými nadřízenými velmi ceněn. Stál u řady zásadních okamžiků československé vojenské zpravodajské služby (agent A-54, výcvik čs. parašutistů ve Velké Británii, kartotéka agentů, šifry atp.) a jeho místo v letadle směřujícím 14. března večer z Prahy do Londýna bylo naprosto oprávněné. I přesto, a snad právě proto, zůstává v jakémsi stínu svých kolegů.

Otázka neúčasti Františka Fryče v československých legiích zůstává a pravděpodobně i zůstane otevřená. Spokojit se musíme s několika teoriemi, proč k jeho zapojení do prvního odboje nedošlo. Vzhledem k Fryčovu příkladnému přístupu k povinnosti se mohl cítit vázán přísahou armádě a státu, za které v První světové válce bojoval. Pravděpodobněji se ovšem jeví okolnost, že Fryč neměl k připojení příliš příležitostí. Z celkové doby jeho působení v rakousko-uherské armádě musíme odečíst čas strávený v základním i později doplňovacím výcviku a jeho studijní dovolenou na konci války, kterou trávil v Praze. Při nasazení u svých útvarů také mnoho času strávil jako instruktor výcviku, tedy v zápolí. Vzhledem k jeho přiřazení mj. k technickým rotám je tedy otázkou, kolikrát se ocitl přímo ve frontových bojích, kde mohl být zajat a poté se teoreticky přihlásit do legií. Jak už však bylo naznačeno v úvodní kapitole práce, jeho vztah k Československu byl naprosto jasný.

Mnohem větší rozsah, než byl uveden v této práci, by si zasloužilo působení našich zpravodajců v Turecku. Ideální podoba by byla samostatné monografie. Je nutné důkladně probádat veškeré dochované depeše do Istanbulu přicházející a odcházející; archiválie podkrývající činnost nacistické vojenské zpravodajské služby Abwehr v rámci relevantního prostoru, poválečné výpovědi všech zainteresovaných atp. Nedílnou součástí takové syntézy by v dnešní době a s přihlédnutím k tématu měly být i informace britské provenience, především relevantní britské depeše a hodnocení styčných osob (Gibsona, Sudakova a dalších).

PRAMENY

Archivy a muzea

Archiv bezpečnostních složek Praha

Fond 302

Fond 304

Fond 305

Fond Z

Archiv Ministerstva zahraničních věcí České republiky

Osobní spis Františka Fryče

Národní archiv Praha

Fond ČSNS, ústřední sekretariát, Praha

Fond 114, Úřad říšského protektora

Vojenský historický ústav – Vojenský historický archiv Praha

Fond 20

Fond 24

Fond 37

Sbírka kvalifikačních listin

Osobní spis Františka Fryče č. 806920

The National Archives Londýn

HS 4/198, S.O.E – Middle East Organization (Istanbul). Poles and Czechs, Liaison with the Czechs.

SOE_Czechoslovakia (No.58), Planning Jun 1940 to Feb 1945.

Muzeum a galerie Orlických hor Rychnov nad Kněžnou

Fotoarchiv: sg. 2001879-2.

Internetové zdroje:

The British Newspaper Archive (BNA). IN: <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk>.

[citováno 12. 7. 2018]

Ostatní:

E-mailová korespondence autora práce se zaměstnanci Muzea a galerie Orlických hor z 27. 3. 2019.

Rodinný archiv Františka Fryče spravovaný jeho pravnučkou Nelou Dubákovou.

Archiv rodiny Josefa Bartíka (zprostředkováno PhDr. Pavlem Kreisingerem, Ph.D.).

Rodinný archiv vnučky Františka Moravce Anity Moravec Gard (RAAMG).

Literatura

Monografie

FÁREK, František: *Stopy mizí v archívu....* Praha, 1975.

FIDLER, Jiří: *Generálové legionáři*. Brno, 1999.

FIDLER, Jiří – SLUKA, Václav: *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920-1938*. Praha, 2006.

GEBHART, Jan – KOUTEK, Jaroslav – KUKLÍK, Jan: *Na frontách tajné války. Kapitoly z boje československého zpravodajství proti nacismu v letech 1938–1941*. Praha, 1989.

HANÁK, Vítězslav: *Muži a radiostanice tajné války*. Dvůr Králové nad Labem, 2002.

HANZLÍK, František: *Bez milosti a slitování. B. Reicin – fanatic rudého teroru*. Praha, 2011.

JUZA, Josef: *Občané okresu Rychnov nad Kněžnou v zahraničním odboji v předválečných a válečných letech 1936-1945*. Rychnov nad Kněžnou, 1993. s. 78-80.

JANDEČKOVÁ, Václava: *Kauza Jan Masaryk. Nový pohled: doznání k vraždě a tajný přešetřovací proces StB z let 1950-1951*. Domažlice, 2015.

KOKOŠKA, Jaroslav – KOKOŠKA, Stanislav: *Spor o agenta A-54. Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby*. Praha, 1994.

KREISINGER, Pavel: *Brigádní generál Josef Bartík. Zpravodajský důstojník a účastník prvního i druhého československého odboje*. Praha, 2011.

KUTHAN, Pavel J.: *V těžkých dobách. Boje na Slovensku 1918-1919*. Praha, 2010.

NOVOTNÝ, Vlastislav. *Řády a vyznamenání Československa 1918-1948, Slovenské republiky 1939-1945*. Hodonín, 2011.

STRAKA, Karel: *Rekonstrukce československé agenturní sítě a jejích výsledků z let 1933-1939*. Praha, 2006.

STRAKA, Karel – TOMEK, Prokop – BANDŽUCH, Tomáš: *Ve službách republiky: 100 let od založení československého vojenského zpravodajství. Serving the republic: 100 years since the establishment of Czechoslovak military intelligence*. Praha, 2018.

ŠOLC, Jiří: *Po boku prezidenta. Generál František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archivních dokumentů*. Praha 2007.

ŠOLC, Jiří: *Podpalte Československo! Kapitoly z historie československého zahraničního a domácího odboje (1939-1945)*. Praha 2005.

VEBER, Václav: *Třetí odboj. ČSR v letech 1948-1953*. Pardubice, 2014.

ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Zlatica: *Zapomenutá elita. Českoslovenští vojenští diplomaté v letech 1938-1945*. Praha, 2011.

Odborné studie a články

BÍLEK, Jiří: *Tábor nucené práce Mírov*. IN: *Historie a Vojenství*, 46, č. 4, 1998, s. 91–115.

GEBHART, Jan: *Českoslovenští vojenští zpravodajci v Paříži (1939-1940)*. IN: *Moderní dějiny. Sborník k dějinám 19. a 20. století*, č. 3, roč. 1995, s. 129-137.

HANÁK, Vítězslav: *Rádiové spojení domova se zahraničím v letech 1939 až 1942*. IN: *Československá republika v letech 1918-1948: s přihlédnutím k životu a dílu*

velvyslance Arnošta Heidricha (1889-1968), významného josefovského rodáka. Jaroměř, 2001, s. 70-84.

HANÁK, Vítězslav: *Vojenská rádiová ústředna*. IN: *Historie a vojenství*, 46, č. 1, 1997, s. 87-120.

KOKOŠKA, Stanislav: *Ve službách prezidenta. Generál František Moravec ve světle archívních dokumentů*. (Recenze): *Moravcova zpravodajská služba bez legend?* IN: *Historie a vojenství*, 1994, 43, č. 6, s. 171-178.

KOKOŠKA-MALÍŘ, Jaroslav: *Londýnská zpravodajská skupina plk. Moravce v předvečer Druhé světové války*. IN: *Historie a vojenství*, 1989, 38, č. 4, s. 68-89.

KOUTSKÁ, Ivana: *Únor 1948 a perzekuce zaměstnanců ministerstva zahraničních věcí*. IN: *Paměť a dějiny (PaD)*, 01, 2008, s. 39-52.

TICHÝ, Oldřich: *Z paměti zpravodajce. Poznámky k činnosti 2. oddělení a ke knize gen. Frant. Moravce*. IN: *Historie a vojenství (HaV)*, 39, 1990, č. 4, s. 119–131. Týž: *Z paměti zpravodajce (II.)*. HaV, 40, 1991, č. 1, s. 122–140.

Internetové zdroje

BÍLEK, Jiří: *Vojáci s lopatou, krumpáčem a sbíječkou*. IN: <http://www.vhu.cz/vojaci-s-lopatou-krumpacem-a-sbijeckou/> [citováno 25. 4. 2019].

. IN: http://www.usd.cas.cz/wp-content/uploads/Slovník38_45.pdf [citováno 15. 4. 2019]

ŠACH, Jan: *Politické čistky v armádě po únoru 1948*. IN: <http://www.vhu.cz/politicke-cistky-v-armade-po-unoru-1948/> [citováno 15. 4. 2019].

KOURA, Petr: *My sami musíme dáti najevo zájem o svobodu. Letáková kampaň Jaroslava Hájička na jaře 1956*, [citováno 12. 2. 2019.]. IN:

<http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2006/12/-my-sami-musime-dati-najevo-zajem-o-svobodu-/>.

Osvědčení podle zákona č. 255/1946 Sb. IN: <http://www.vuapraha.cz/node/148> [citováno 12. 2. 2019].

Pamětní medaile Mezinárodní federace starých bojovníků (FIDAC) IN: <http://www.vhu.cz/exhibit/pametni-medaile-mezinarodni-federace-starych-bojovniku-fidac/> [citováno 20. 4. 2019]

OKTÁBEC, Karel: *Boje na Monte Zebio (1917)*. IN: <https://www.valka.cz/14125-Boje-na-Monte-Zebio-1917> [citováno 15. 4. 2019].

OKTÁBEC, Karel: Jednoroční dobrovolníci rakousko-uherské armády. IN: <https://www.valka.cz/15439-Jednorocni-dobrovolnici-rakousko-uherske-armady> [citováno 15. 4. 2019].

STRAKA, Karel: *Obnova československo-francouzské zpravodajské kooperace mezi březnem a srpnem 1939*. IN: <http://www.vhu.cz/obnova-ceskoslovensko-francouzske-zpravodajske-kooperace-mezi-breznem-a-srpnem-1939/> [online, citováno 15. dubna 2019].

ŠACH, Jan: *Politické čistky v armádě po únoru 1948*. IN: <http://www.vhu.cz/politicke-cistky-v-armade-po-unoru-1948/> [online, citováno 15. 4. 2019].

http://www.seniortip.cz/?module=article&id_article=2165 [online, citováno 23. 3. 2019].

https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_československých_státních_vyznamenání [online, citováno 23. 3. 2019].

Encyklopedie

LÁNÍK, Jaroslav (ed.): *Vojenské osobnosti československého odboje 1939-1945*. Praha, 2005.

Seznam použitých zkratk

ABS – Archiv bezpečnostních složek

AMZV – Archiv ministerstva zahraničních věcí České republiky

atp. – a tak podobně

BNA – British Newspaper Archive (Britský novinový archiv)

br. – branný

brig. - brigádní

č. – číslo

čs., č-s – československý (případně další varianty adjektiv od slova Československo)

ČSNS – Československá strana národně socialistická

div. - divizní

Dr. - doktor

HaV – Historie a vojenství

gen. – generál

Gestapo – Geheime Staatspolizei

gšt. – generální štáb

hšt – hlavní štáb

IS – Intelligence service

kpt. – kapitán

kpt. děl. – kapitán dělostřelectva

KSČ – Komunistická strana Československa

mj. – mimo jiné

mjr. – major

MNO – Ministerstvo národní obrany

MV – Ministerstvo vnitra

Msgre. - Monsignore

npor. – nadporučík

NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei

OS – osobní svazek

OBZ – obranné zpravodajství

VHA – Vojenský historický archiv

VHÚ – Vojenský historický ústav

p. pl. – pěší pluk

PaD – Paměť a dějiny

PAÚ – předsunutá agenturní ústředna

por. - poručík

plk. – plukovník

pplk. – podplukovník
prap. – praporčík
př. - předpis
příp. – případně
PZ – pozorovací
PTP – pomocné technické prapory
PZÚ – předsunutá zpravodajská ústředna
RAFF – rodinný archiv Františka Fryče
ReK – rekvalifikační komise
R-U – Rakousko-Uhersko/rakousko-uherský
s. – strana
sb. - sbírky
SSSR – Svaz sovětských socialistických republik (Sovětský svaz)
SR – Le service de renseignements
srov. – srovněj
SNB – Sbor národní bezpečnosti
StB – Státní bezpečnost
škpt. – štábní kapitán
šrtm. – štábní rotmistr
strážm. – strážmistr
tj. – to je
vrch. – vrchní
VTÚ – Vojenský technický ústav

v. v. – ve výslužbě

v zál. – v záloze

zák. – zákon

ZAÚ – zahraniční agenturní ústředna

Přílohy

Geneze hodností Františka Fryče³²⁶

Hodnosti získané během služby v rakousko-uherské armádě ponechám bez zkratk, budou však doplněny dobovými ekvivalenty. Naopak povýšení již v československé armádě budou uvedena i s příslušnou zkratkou. Datum značí den jmenování do příslušné hodnosti.

Svobodník (Gefreiter) – 1. května 1915

Desátník (Korporal) – 1. září 1915

Četař (Zugsführer) – 4. listopadu 1915

Šikovatel kadet–aspirant (Feldwebel Kadett-Aspirant) – 11. ledna 1916

Podporučík (v R-U armádě „praporčík“ - Fähnrich) – 26. 9. 1916

---

³²⁶ VÚA-VHA Praha, Sbíрка kvalifikačních listin, kvalifikační listina Františka Fryče.

Poručík (Leutnant) – 1. února 1917

Nadporučík (npor.) – 1. listopadu 1919

Kapitán (kpt.) – 28. října 1925

Štábní kapitán (škpt.) – 28. října 1930

Major (mjr.) – 7. března 1941

Podplukovník (pplk.) – 7. března 1944

Plukovník (plk.) – 1. června 1945

Plukovník pěchoty ve výslužbě (pplk. v. v.) – 1. prosince 1948

Seznam udělených řádů a vyznamenání³²⁷

Řád rumunské Hvězdy V. třídy – rytíř (orig. Ordinul Steaua României)³²⁸

Řád Jihoslovenské Koruny IV. třídy³²⁹

Pamětní odznak SNG – kříž za věrné služby

Československý válečný kříž 1939³³⁰

---

³²⁷ František Fryč jich údajně obdržel celkem až 21. Tato informace však pochází pouze z jediného zdroje, kde seznam vyznamenání není zdaleka kompletní. Ve Fryčově kvalifikační listině a kmenovém listu je vyznamenání o poznání méně (celkem 14). Ve Fryčově poválečném výsledovém protokolu z roku 1949 je pak uvedeno, že obdržel 19 vyznamenání. Pokud je známo datum udělení, nachází se v příslušné poznámce pod čarou. Pod názvem vyznamenání je vždy vyobrazena příslušná stužka. Zkrácené názvy vyznamenání, jejichž část byla vypsána v listu kvalifikační listiny Františka Fryče, byly upraveny dle literatury na názvy plné. Srov. NOVOTNÝ, Vlastislav. *Řády a vyznamenání Československa 1918-1948, Slovenské republiky 1939-1945*. Hodonín, 2011. Dle uvedené literatury byly obrázky stužek stáhnuty ze dvou zdrojů. IN: https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_československých_státních_vyznamenání [citováno 18. 4. 2019] a www.valka.cz [citováno 18. 4. 2019].

³²⁸ 5. prosince 1931. Vyznamenání uděleno pravděpodobně jako jeden z projevů vzájemných diplomaticko-politických vztahů mezi Československem a Rumunskem

³²⁹ 26. ledna 1943. Viz fotografická příloha.

³³⁰ Založen československou exilovou vládou v roce 1940. Uděluje se jako uznání za boj proti fašismu po roce 1939. Udělován i cizím státním příslušníkům. IN: <https://www.valka.cz/Ceskoslovensky-valectny-kriz-1939-1940-t106831> [citováno 18. 3. 2019]

Československá medaile za chrabrost před nepřítelem

Československá vojenská medaile za zásluhy I. i II. stupně³³¹

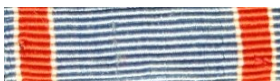
Pamětní medaile československé armády v zahraničí³³²

Záslužný odznak Československé obce dobrovolné z roku 1945

Pamětní medaile československého dobrovolce z let 1918-1919³³³

---

³³¹ 6. července 1944 (platí pro I. stupeň).

³³² 7. března 1944 se štítky Francie a Velké Británie (označující místa služby).

³³³ Udělován v roce 1938 za účast v bojích na Slovensku proti maďarské armádě v letech 1918-1919.

Pamětní medaile mezinárodní federace starých bojovníků (FIDAC)

Kříž obrany státu (in memoriam)³³⁴

---

³³⁴ 25. 10. 2017. Udělováno mimořádně ministrem obrany České republiky za „hrdinství v boji, za vynikající velitelskou činnost v boji nebo těm, kteří se s nasazením vlastního života nebo zdraví zcela výjimečným způsobem zasloužili o obranu České republiky a jejího ústavního pořádku, záchranu lidských životů nebo značných hodnot na majetku České republiky, a to na jejím území i mimo něj.“ Tvar je inspirován Československou revoluční medailí z roku 1918 a Československým válečným křížem 1939. Kříž obrany státu Vyznamenání převzala Nela Dubáková, pravnučka Františka Fryče. IN: <http://www.acr.army.cz/vystroj/kriz-obrany-statu-ministra-obrany-ceske-republiky-56526/> [citováno 16. 3. 2019]

Fotografie

Mladý František Fryč během studií v Praze.³³⁵

---

³³⁵ RAFF.

František Fryč v uniformě Pěšího pluku 22.³³⁶

---

³³⁶ RAFF.

František Fryč s manželkou Marií při návštěvě leteckého dne v Praze-Kbelích, 7. června 1936.³³⁷

---

³³⁷ RAFF.

Fotografie z anglického Woldinghamu. Uprostřed s kloboukem v ruce prezident Edvard Beneš, po jeho levici ministr exilového Ministerstva národní obrany. Zcela vlevo plk. František Moravec, nalevo od něj v britské vycházkové uniformě mjr. Harold Gibson.³³⁸

---

³³⁸ Rodinný archiv vnučky Františka Moravce Anity Moravec Gard. (RAAMG).

Společná fotografie Josefa Bartíka (vlevo) a Františka Fryče z Anglie. Oba muži oblečeni v britských uniformách Battledres Austerity.³³⁹

---

³³⁹ Rodinný archiv Josefa Bartíka (fotografii poskytl PhDr. Pavel Kreisinger, Ph.D.).

František Fryč s manželkou a dcerou v Londýně během válečných let.³⁴⁰

---

³⁴⁰ RAFF.

Slavnostní předávání Řádů Jugoslávské koruny šesti československým důstojníkům. Vyznamenání předává jugoslávský premiér prof. Slobodan Jovanovic. Třetí důstojník zprava je František Fryč.³⁴¹

---

³⁴¹ RAAMG.

Zastávka Františka Fryče v Káhiře během pracovní cesty do Turecka na konci roku 1943. Vpravo britský důstojník.³⁴²

---

³⁴² RAFF.

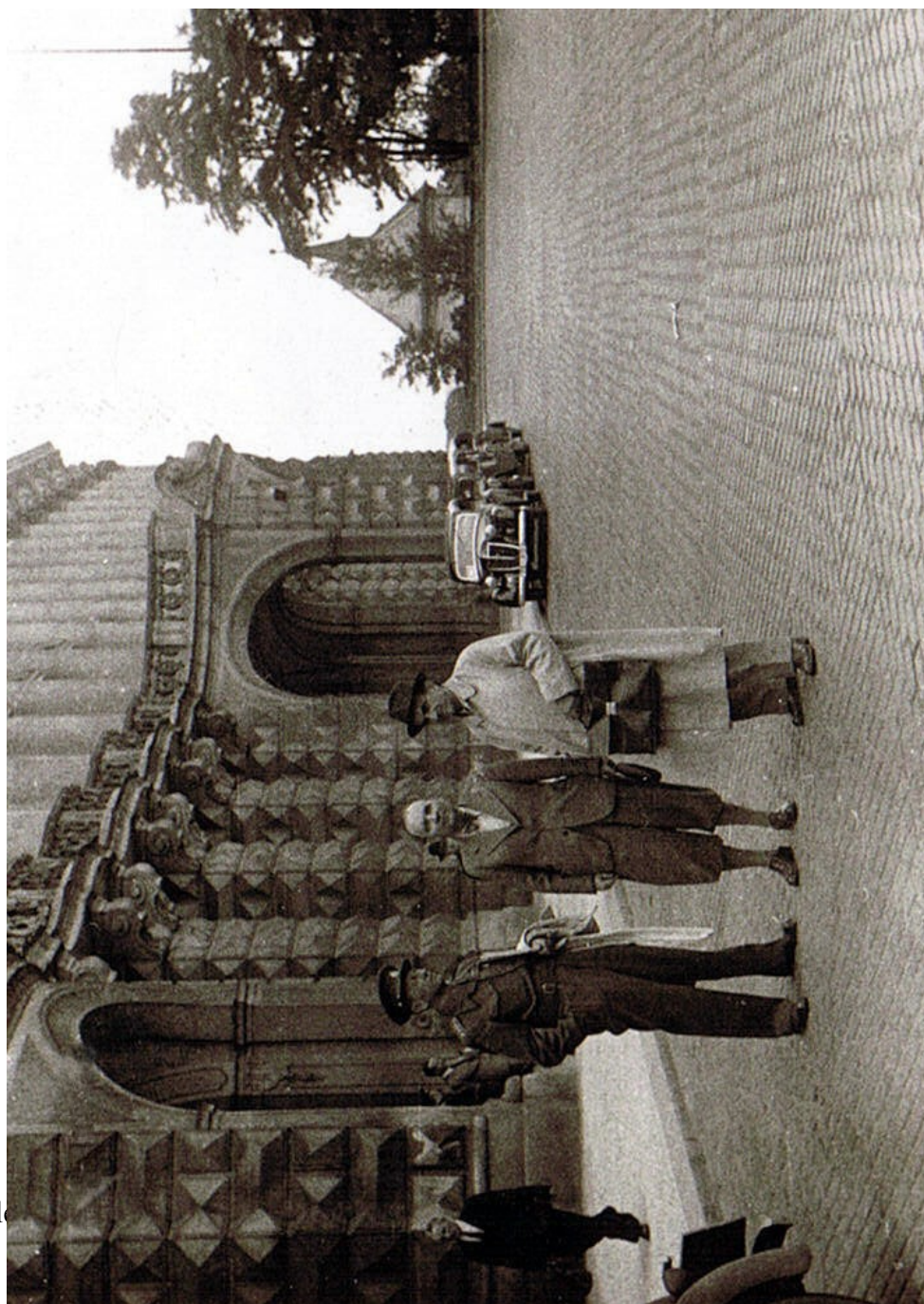

František Fryč se zpravodajským kolegou Oldřichem Tichým.³⁴³

---

³⁴³ RAFF.

František Fryč (nale
zahraničí.³⁴⁴

---

³⁴⁴ RAFF.

JUGOSLAV DECORATION FOR
CZECHOSLOVAK OFFICERS.

Six Czechoslovak Army officers were recently decorated with the Order of the Yugoslav Crown by Professor Jovanovic, Yugoslav Prime Minister.

Picture shows: A Yugoslav officer greeting the Czechoslovak officers after the investiture.

MZV/A 315.

Zpráva o udělení dekorací pro československé důstojníky.³⁴⁵

---

³⁴⁵„Jugoslávská dekorace československých důstojníků. Šest československých armádních důstojníků bylo nedávno dekorováno Řádem Jugoslávské koruny profesorem Jovanovičem, jugoslávským premiérem. Obrázek zobrazuje: jugoslávského důstojníka gratulujícího československým důstojníkům po slavnostním předání. Zdroj: RAAMG.

František Fryč během jeho přednášky při zahajování výstavy „Doba-dokumenty“ v Muzeu Orlických hor, červen 1968 (nahore i dole).³⁴⁶

---

³⁴⁶ Muzeum a galerie Orlických hor Rychnov nad Kněžnou, fotoarchiv, sign. 2001879-2.

S manželkou Marií v Rychnově nad Kněžnou, rok 1968.³⁴⁷

---

³⁴⁷ RAFF.

František Fryč a jeho záliba ve filatelii.³⁴⁸

---

³⁴⁸ RAFF.

Grafika

Titulní strana britských novin *Daily Herald* z 15. března 1939 věnovaná vývoji situace ve střední Evropě. Zcela vpravo sloupec pojednávající o přiletu Moravcových zpravodajců z předchozího

dne.³⁴⁹

ARMS SECRETS BROUGHT TO LONDON BY CZECH EXPERTS CROYDON'S "MYSTERY MEN"

It is now known that the 11 "mystery men" who landed at Croydon airport on Tuesday from Prague included three members of the former Czech Government—M. Beran, Prime Minister; M. Fescher, Minister of Interior; and General Sirovy, Minister for War.

The other passengers were engineers and directors of the special laboratories of the Skoda arms factories.

Before leaving Prague, General Sirovy ordered all records of experiments with new explosives carried out at the Skoda works to be destroyed.

From these cases of documents and plans of new models of guns and cannons perfected by Czech experts have been brought to London. General Sirovy plans to hand them over to the British War Ministry.

The 11 men are understood to be staying at a London hotel as the guests of the British Government.

Immigration and Customs Office, Croydon, Surrey, England. A special motor-coach, sent by the Dutch Air Force on board of the plane, was awaiting the passengers. It was suggested that they were members of the fallen Czech Government.

All information concerning them was refused at the hotel. "We cannot say who they are," it was stated.

Curfew In Captured Town: Radio Silenced

WITHIN a few hours of their seizure yesterday of the Czech town of Maerisch-Osttau, the German troops proclaimed an

62 SAY "YES" Sixty-two deputies, unanimously answering "Yes" in a secret emergency session in Bratislava to the list of European countries. Summoned overnight by Father Tiso, the Hitler-controlled Slovak Nationalist ex-Premier, the deputies were asked:— "Do you wish to have an independent

³⁴⁹ The British Newspaper Archive (BNA): Daily Herald, Wednesday, March 15, 1939. online, citováno 12. 7. 2018] IN: <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk>

Zavádějící článek *Edinburgh Evening News* ze 17. března 1939 referující o údajné identitě pasažérů letounu. Ve skutečnosti byli cestujícími z Prahy českoslovenští zpravodajci v čele s plk. Františkem Moravcem.³⁵⁰

---

³⁵⁰ *BNA*: *Edinburgh Evening News*, Friday, March 17, 1939, s. 8, [citováno 12. 7. 2018] IN: <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk>

**Místopředseda vlády
a
ministr zahraničních věcí České republiky**

u příležitosti 52. výročí smrti Jana Masaryka

uděluje

panu plukovníku Františku FRYČOVI

nar. 23. 12. 1895

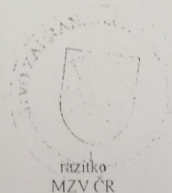
in memoriam

za jeho přínos zahraniční službě ČSR
a věrnost masarykovským ideálům,
kterou osvědčil i během svého věznění,

čestnou hodnost

v e l v y s l a n e c

V Praze dne 10. 3. 2000

Jan Klus
Místopředseda vlády
a ministr zahraničních věcí ČR

místopř
výročí s

čovi
52.

---

³⁵¹ AMZV, osobní spis Františka Fryče.

Anotace

Tato práce je první ucelenou biografickou studií mapující životní osudy významného zpravodajského důstojníka československé armády a člena „Moravcovy jedenáctky“ plk. Františka Fryče. Jeho život je zasazen do kontextu dějin 20. století. Zároveň se jedná o sondu do československého i evropského zpravodajského prostředí v době před Druhou světovou válkou i během válečných let.

Resumé

The life of František Fryč was extremely influenced by the history of the 20th century. The former excellent student was forced to join the fightings of World War 1. After the war, he joined the Czechoslovak army and spent there 33 years. Fryč was one of the most important military intelligence officers and his service is exemplary. All his senior officers described him as a soldier of the highest qualities. Fryč was very bright and loyal soldier, favourite amongst his colleagues and respected by his superiors. That is why was Fryč entrusted with various tasks of high importance. During the mid-war era, Fryč was a member of the offensive part of the military intelligence department. One of his duties was in contact with the spies, including famous A-54. After going into exile, he was, for example, establishing and controlling a radiotelegraphic communication between the exile and the Protectorate of Bohemia and Moravia, managing cypher codes, working out the plans of the paratrooper's missions etc. After the war, he was named as the head of the cypher department at the ministry of foreign affairs. Like many other officers from the western exile, Fryč was persecuted by the communist regime after the war. He was fired from the ministry of foreign affairs, fired from the army as well as demoted from colonel to private, tortured during the custody and sent into jail. He died in 1973.